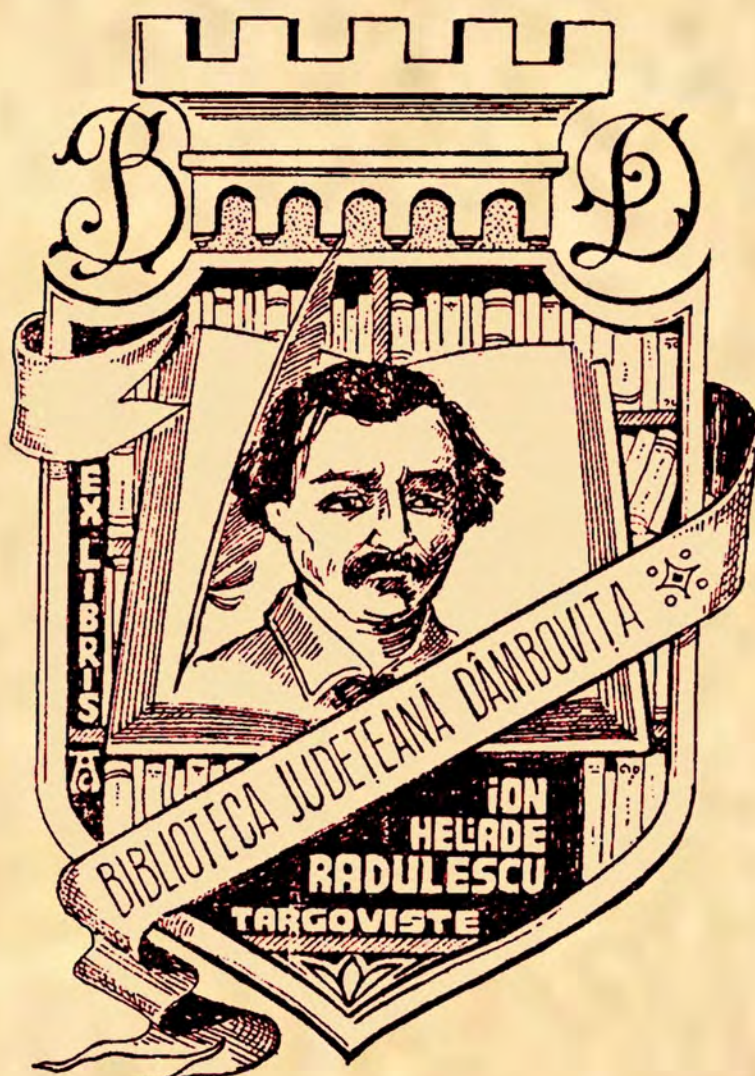

CURIER

Revistă de cultură și bibliologie

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița
Târgoviște • An XXXII – Nr. 1 (63) 2026

CUPRINS

INTERFERENȚE CULTURALE

- Mesajul Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Nifon, cu ocazia Zilei Culturii Naționale – 15 ianuarie 2026 – Nifon, Arhiepiscop și Mitropolit / 2
- Târgoviștea și Drăculeștii la mijlocul secolului al XV-lea, Liviu Cîmpeanu / 3
- Agatha Christie și arheologia, Loredana Spînu / 10

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

- Educație non-formală și creativitate la Filiala pentru Copii a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, în cadrul programelor „Săptămâna Verde” și „Școala Altfel” 2025–2026, Florina Rotaru; Camelia Dumitrache / 13
- Digital Stars – un pas esențial spre incluziunea digitală, Georgian Bănescu; Mircea Tică / 14
- Formare digitală & incluziune prin cursul Digital Stars, Cateluța Georgiana Barbu / 16

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

- Malta – o incursiune într-un univers al istoriei și culturii mediteraneene prin experiența Erasmus, Cristina Papoe; Simona Ioniță / 18
- Erasmus+ 2025 – Jurnal de Malta, Liliana Nadia Nedelcu / 20
- A fost odată Malta, Alina Cojanu / 21
- Ziua Internațională a Poeziei – când planeta vorbește în versuri, Claudia Chebac / 22
- Ziua Culturii Naționale celebrată la Târgoviște, un eveniment de amploare dedicat valorilor românești, Raluca Rusu / 23
- Iubiri de poveste și carte. Cronica unui Dragobete trăit la bibliotecă, Anca Radu / 25
- Spiritul lecturii – întâlnire cu scriitori contemporani la Biblioteca orașului Fieni, Maria Canache / 27

PATRIMONIU

- Cărți cu autografe ale personalităților istorice, aflate în colecțiile Bibliotecii Județene Dâmbovița, Alexandru V. Ștefănescu / 29
- Constantin N. Vasiliu Bolnavu (1867-1944): filantropie, devotament și moștenire în județul Dâmbovița – de la școala din Bezdead la Monumentul Eroilor de la Teiș, Cornel Mărculescu / 35
- Martha Bibescu (1886 – 1973), Radu Moțoc / 40
- O istorie într-o gravură: Piața Domshaide, Bremen, Cristina Seltea-Gheorghief / 42

REMEMBER

- Matei Alexandrescu (30 apr. 1906, Târgoviște – 5 nov. 1979, București). Poet, eseist, critic literar, publicist, Victor Petrescu / 45

TABLETĂ DE SCRIITOR

- Târgoviște – o cetate a spiritului românesc, Petre Gheorghe Bârlea / 47

TINERE CONDEIE

- Persida, Ana și Simina, Eliza Tureanschi / 54
- **Notă:** Autorii își asumă cele prezentate în cadrul articolelor din punctul de vedere al resurselor bibliografice consultate

INTERFERENȚE CULTURALE

Mesajul Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Nifon, cu ocazia Zilei Culturii Naționale – 15 ianuarie 2026 –

Ziua Culturii Naționale ne aşază, şi în acest an, în faţa unei chemări la reflecţie profundă asupra destinului spiritual şi cultural al neamului nostru, invitându-ne să contemplăm cu recunoştinţă darurile pe care Dumnezeu le-a revărsat asupra noastră prin lucrarea atâtor vrednici înaintaşi. Ca expresie a profunzimii sufleteşti şi a vocaţiei creatoare a unei naţiuni, cultura reprezintă spaţiul în care se întâlnesc memoria, credinţa, responsabilitatea şi aspiraţia către desăvârşire.

Cultura s-a născut din lumina credinţei şi s-a hrănit din seva tradiţiei spirituale, pe care Biserica a cultivat-o cu statornicie, propovăduind bucuria Evangheliei lui Hristos. De-a lungul veacurilor, înfiinţând şi patronând şcoli, biblioteci şi tipografii, precum şi prin slujirea neobosită a unor distinşi clerici şi cărturari, Biserica a contribuit decisiv la formarea limbii literare, la consolidarea conştiinţei identităţii noastre naţionale şi la transmiterea valorilor morale care au dat demnitate şi frumuseţe istoriei noastre. Această moştenire nu este doar un patrimoniu al trecutului, ci un izvor viu, care stă la fundamentul civilizaţiei noastre şi continuă să inspire şi să modeleze prezentul.

Ziua Culturii Naţionale are în centrul ei personalitatea impresionantă, admirabilă şi modelatoare a lui Mihai Eminescu, care, aşezat de conştiinţa culturală a neamului nostru în rândul marilor personalităţi ale lumii, rămâne, peste timp, nu doar cel ce a modelat magnific limba română şi ne-a împărtăşit admirabil din splendoarea căutărilor sale, ci şi un profet al demnităţii naţionale, un vizionar al destinului românesc şi un neobosit căutător al adevărului, căci în opera sa se împletesc, într-o armonie rar întâlnită, profunzimea metafizică, rigoarea gândirii, delicateţea expresiei şi forţa morală a unui suflet care a înţeles, mai bine decât oricine, chemarea poporului său către libertate şi înnobilitate spirituală, oferindu-ne un reper neclintit de fidelitate faţă de tezaurul de cultură şi credinţă românească.

În epoca actuală, marcată de ample şi majore schimbări, de numeroase şi complexe provocări, dintre care utilizarea Inteligenţei Artificiale şi a

mediului digital sunt printre cele mai importante, deoarece ele transformă profund modul de comunicare şi de raportare la realitate, suntem chemaţi să cultivăm discernământul şi să păstrăm echilibrul între tradiţie şi noutate. Cultura nu trebuie să fie redusă la consum sau divertisment, ci trebuie înţeleasă ca un parcurs al devenirii noastre, al responsabilităţii, al căutării adevărului şi al afirmării valorilor care dau sens existenţei umane. Astfel, lectura, dialogul, cercetarea, creaţia artistică şi respectul pentru patrimoniul cultural devin acte de fidelitate faţă de identitatea noastră şi de celebrare a credinţei care le-a inspirat, dăruindu-ne amplitudine, intensitate şi consistenţă.

Tinerii, care reprezintă speranţa de mai bine a lumii noastre, au nevoie de repere solide, de modele autentice şi de sprijinul instituţiilor educaţionale, culturale şi, mai ales, al Bisericii pentru a-şi descoperi vocaţia şi a contribui la edificarea unei societăţi echilibrate, demne, morale şi responsabile. Pentru aceasta, este esenţial ca Biserica, şcoala şi familia să colaboreze în promovarea culturii, în susţinerea căutării şi a creativităţii, precum şi în formarea unei conştiinţe civice creştine, întemeiată pe valorile perene ale credinţei şi ale istoriei noastre.

Să transformăm această zi într-un prilej de recunoştinţă faţă de cei care au slujit cultura cu jertfelnicie şi într-un angajament solemn de a păstra şi de a transmite generaţiilor viitoare patrimoniul spiritual şi cultural care ne defineşte ca popor creştin şi european!

În lumina acestor valori, cultura este un spaţiu al responsabilităţii, al dialogului şi al zidirii unei societăţi unite, demne şi pe deplin înrădăcinată în adevăr, de aceea, vă îndemn să susţineţi aspiraţiile culturale ale noilor generaţii, oferindu-le bune şi frumoase exemple de aprofundare culturală!

Tuturor celor ce se ostenesc în spaţiul culturii, le doresc multă pace, sănătate şi bucurie!

La mulţi ani fericiţi!

Cu binecuvântări,

† Nifon,
Arhiepiscop şi Mitropolit

Târgoviștea și Drăculeștii la mijlocul secolului al XV-lea

Centru urban principal și reședință domnească a Țării Românești, orașul Târgoviște a fost puternic disputat între membrii familiei domnitoare de la mijlocul secolului al XV-lea, aspect neglijat în istoriografia românească a ultimelor decenii. Din acest motiv, vom urmări în paginile care urmează originile și evoluția orașului medieval Târgoviște, precum și locul acestuia în disputele pentru tron dintre Dănești și Drăculești, susținuți pe rând de Regatul Ungariei sau de Imperiul Otoman, în marea luptă a acestora pentru hegemonie asupra Europei de sud-est.

Ca peste tot în *Barbaricum*, lumea dinafara Imperiului Roman, spațiul locuit de români a fost lipsit de orașe până târziu în Evul Mediu, puținele orașe din Dacia Traiană pierzându-și caracterul urban în Epoca Migrațiilor. Românii au avut însă în această perioadă contacte comerciale cu orașele bizantine, apoi bulgare, din sudul Dunării, precum și cu orașele din Regatul Ungariei, mai ales cu cele din Transilvania, întemeiate de coloniști sași după mijlocul secolului al XII-lea. Dovezi incontestabile ale acestor relații comerciale sunt numeroasele urme materiale scoase la suprafață de arheologi pe întreg teritoriul extracarpatic.

Rutele comerciale care legau Europa Centrală de spațiul balcano-bizantin, cu variante pe teritoriul cuprins între Carpați și Dunăre, au contribuit esențial la apariția așezărilor cu caracter urban din Țara Românească. Cel mai important a fost, fără îndoială, așa-numitul Drum al Brăilei/al Brașovului, care urma cursul Dâmboviței și al Ialomiței, până la Dunărea de Jos. Factorul determinant pentru apariția orașelor a fost însă apariția în secolul al XIII-lea a centrelor de putere, adică a curților domnești, care în secolele XIV-XV au devenit adevărate puncte de sprijin ale domniei în teritoriu. Astfel, după întemeierea Țării Românești, pe lângă vechile curți localizate cu predilecție în Muntenia (viitoarea Oltenie păstrându-și într-o oarecare măsură autonomia față de autoritatea centrală, care deținea în teritoriu o singură curte domnească, la Strahaia/

Craiova), domnia a instituit noi centre ale puterii la Câmpulung, Curtea de Argeș, Târgoviște, Târgșor, Gherghița, București, Pitești, Râmnicul Vâlcea și Slatina.

Pe lângă curțile domnești, ca centre ale puterii, s-au așezat negustori sași, veniți pe susmenționatul Drum al Brăilei, dar și meșteșugari, care asigurau necesarul bunurilor de consum ale „personalului” de la Curte, oamenii din anturajul domnului având și mijloacele economice necesare pentru procurarea unor bunuri de o calitate superioară.

În termeni occidentali, așezările urbane din Țara Românească (la fel ca cele din Moldova) erau „foburg”-urile curților domnești, așezări ale

căror locuitori asigurau nu doar bunurile necesare, ci și masa de plătitori de dări și de „poslujnici” (slujitori domnești), care prestau diferite munci precum cositul fânului, tăiatul lemnului, transportul diferitelor materiale, lucrări de construcție, etc.

La fel ca celelalte așezări urbane de sub munte, Târgoviștea a fost întemeiată de coloniști sași din Transilvania pe locul unei așezări mai vechi, ale cărei urma au fost descoperite de arheologi sub fundațiile actualului complex al Curții domnești. Chiar și toponimul „Târgoviște”, desemnând în slava veche „locul unde a fost cândva un târg”, indică o întrerupere a activității comerciale și, poatr chiar a

continuității de locuire.

Sașii s-au așezat la sud de Carpați prin intermediul unor locatori, precum renumitul Laurentius de Longocampo, care tratau cu domnia condițiile în care avea loc colonizarea. Astfel, așezați în zona submontană, pe drumul comercial care lega Brașovul de Brăila, coloniștii germani au întemeiat o nouă așezare care acoperea nevoile economice atât a populației de pe Valea Ialomiței, cât și a celei de pe Valea Dâmboviței. Noua așezare a sașilor de la Târgoviște se aseamăna din punct de vedere al habitatului cu așezările din Transilvania, cu case solide de piatră și tramă stradală bine definită. De asemenea, sașii au implementat la Târgoviște instituțiile proprii aduse din

Transilvania, documentele atestând în secolul al XIV-lea, birăul, fânoghiul și paznicul de noapte, iar în prima jumătate a secolului al XV-lea, chiar judele și pârgarii, ca la Brașov sau la Sibiu. Nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că sașii târgovișteni au avut și propria biserică parohială catolică închinată Sf. Maria (sfânta patroană a mai multor așezări săsești din Transilvania), biserica distrusă de turci la sfârșitul secolului al XIV-lea fiind reconstruită ulterior prin grija mamei lui Mihail Vodă (1418-1420), care era unguroaică de confesiune catolică.

Deși nu este menționat în mod expres Târgoviștea în privilegiile comerciale ale brașovenilor din 1358 și 1368, de comerțul de tranzit al acestora au profitat și negustorii târgovișteni, care au primit ulterior propriul set de privilegii vamale din partea lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), fiind astfel conectați la rutele comerciale care legau Polonia de Levant.

Desigur, la Târgoviște, la fel ca în celelalte așezări urbane din Țara Românească, sașii au coabitat cu locuitorii români, fiind asimilați de aceștia în prima jumătate a secolului al XV-lea, excepția făcând doar orașul Câmpulung de Argeș, unde sașii și-au păstrat identitatea etnică, confesională și culturală până în secolul al XVII-lea. Mai trebuie menționat faptul că, pe lângă sași și români, la Târgoviște mai locuiau negustori armeni, precum bogatul Zanvel, atestat de sursele istorice ale secolului al XV-lea. Bunăstarea economică a târgoviștenilor medievali este demonstrată fără echivoc de tezaurele descoperite de arheologi pe teritoriul orașului Târgoviște, mai ales în fostul cartier locuit de sași.

Prezența unui convent dominican la Târgoviște în 1370 atestă fără echivoc statutul urban al așezării, întrucât astfel de complexe monahale erau amplasate exclusiv în orașe, mai precis la periferia acestora. Mai mult decât atât, călătorul bavarez Johannes Schiltberger, care a vizitat Țara Românească în anul 1396, socotește Târgoviștea (alături de Curtea de Argeș) drept una dintre cele două capitale ale Valahiei. Acest statut i-a fost conferit așezării de prezența aici a Curții domnești, ale căror urme materiale descoperite pe cale arheologică sunt datate cu mare probabilitate în prima jumătate a secolului al XIV-lea.

Complexul actual al Curții domnești din Târgoviște a fost construit în jurul anului 1400, fiind format într-o primă fază dintr-o locuință solidă de piatră, o biserică-paraclis și un turn-locuință. Ca urmare a luptelor dintre Dănești și Drăculești, în jurul anului 1440, perimetrul Curții domnești a fost extins și fortificat cu șanț, val și palisadă.

Într-o primă fază, Curtea domnească din Târgoviște a fost reședința voievodului Mihail I

(1418-1420), fiul și asociatul la domnie a lui Mircea cel Bătrân, care rezida la Curtea de Argeș. Dacă izvoarele documentare îl atestă pe Dan al II-lea (1422-1431, cu întreruperi) mai mult la Curtea de Argeș și la Câmpulung, Alexandru Aldea (1431-1436) a fost cel care a stabilit permanent reședința principală a domniei la Târgoviște, un a și rămas până în timpul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș (1456-1462).

O analiză critică a izvoarelor relevă faptul că Vlad Dracul (1436-1442, 1444-1447) nu și-a petrecut tinerețea nici la Nürnberg, nici la Constantinopol (unde va ajunge mult mai târziu, abia în 1444!), ci în sudul Transilvaniei, unde este atestat ca domn al Țării Făgărașului între anii 1431-1436. Deși colaborarea pretendentului muntean cu sighișorenii în ceea ce privește funcționarea monetăriei primite de cel dintâi din partea regelui Ungariei, o ședere a lui Vlad Dracul la Sighișoara este exclusă, pentru simplul motiv statutele urbane ale sașilor nu permiteau așezarea nobililor în mijlocul lor, pentru a nu le periclita sistemul fiscal foarte bine statuat. Datorită bunei colaborări economice, Vlad Dracul se putea lăuda în 1436 că „sighișorenii merg cu mine”, cu alte cuvinte beneficia de sprijinul contingentului armat al Sighișoarei, atunci când a preluat domnia de la Alexandru Aldea.

Ca vasal al lui Sigismund de Luxemburg (1387-1437), Vlad Dracul și-a început domnia în forță, atacând baza de akîngii de la Silistra, însă răspunsul otomanilor nu s-a lăsat mult timp așteptat. La porunca sultanului Murad al II-lea, Firuzbeğoglu Mehmed, beğ-ului de Nicopol, a întreprins o serie de raiduri devastatoare în Țara Românească, obligându-l astfel pe Vlad Dracul să accepte plata haraciului față de Înalta Poartă în anul 1437. Întrucât „sabiia sultanului era lungă”, pentru a folosi o sintagmă a boierilor munteni aflați într-o situație similară la milocul secolului al XVII-lea, Vlad Dracul a fost nevoit să-l însoțească pe Evrenosoğlu Ali Beğ într-o campanie militară devastatoare în sudul Transilvaniei, soldată cu devastarea zonei rurale și a orașelor săsești neortodoxe, precum Sebeșul, și înrobirea populației civile. Deși istoriografia mai veche susținea că domnul muntean l-ar fi însoțit pe însuși sultanul în această campanie transilvăneană, analiza atentă a izvoarelor și a literaturii recente relevă faptul că suveranul otoman se afla în acel timp în altă campanie militară îndreptată împotriva unor cetăți din Serbia.

Mediind răscumpărare unei bune părți a transilvănenilor înrobiți de turci, Vlad Dracul a reușit să păstreze relațiile de bună vecinătate cu Regatul Ungariei, dovadă că a păstrat dreptul de a bate monedă în orașele săsești din sudul Transilvaniei până în anul 1442.

În primăvara anului 1442, o puternică oaste otomană sub comanda lui Mezid, beğ-ul de Kruševac, a atacat sud-vestul Transilvaniei, însă a fost învinsă de transilvăneni sub conducerea voievodului Iancu de Hunedoara la Poarta de Fier al Transilvaniei (nu la Sibiu!), la 22 martie. Contingentele otomane aflate în retragere se pare că au fost atacate de oastea munteană, motiv pentru care Vlad Dracul a fost mazilit din domnie și arestat de către Murad al II-lea. În locul domnului mazilit, sultanul otoman a numit un beğlerbeğ peste Țara Românească, însă boierii munteni l-au chemat în ajutor pe voievodul Transilvaniei. Iancu de Hunedoara a intervenit armat la sud de Carpați și l-a învins pe beğlerbeğ-ul numit de sultan, așezându-l pe tron pe Basarab al II-lea, considerat drept „adevărat urmaș al vechilor domni ai țării”. Sultanul Murad nu s-a putut împăca cu ideea ca Țara Românească să intre în sfera de hegemonie a Regatului Ungariei, motiv pentru care l-a delegat pe Șehabeddin, beğlerbeğ-ul Rumeliei, să intervină cu oștile sale rumeliote la nord de Dunăre. Aliații Iancu de Hunedoara și Basarab al II-lea au reușit însă să-l învingă pe Șehabeddin, la Podul Dâmboviței, în apropierea Cetății de Scaun de la Târgoviște (miza întregului conflict), la 2 septembrie 1442. După acest conflict, Basarab și-a consolidat domnia în Țara Românească, rămânând pe scaunul domnesc de la Târgoviște până în primăvara anului 1444.

Campania cea Lungă din iarna anilor 1443-1444 a fost o adevărată demonstrație de forță a Regatului Ungariei împotriva Imperiului Otoman, motiv pentru care Murad al II-lea a inițiat o serie de negocieri cu Vladislav Jagiello pentru a restabili echilibrul puterilor regionale, fiind dispus chiar să-i restituie despotului Gheorghe Brankovici Serbia, ocupată de oștile otomane în 1439. În contextul acestor complicate tratative, concretizate ulterior în Pacea ungaro-otomană se la Oradea, din 15 august 1444, sultanul Murad a încercat să recâștige pozițiile pierdute în Țara Românească, motiv pentru care l-a eliberat pe Vlad Dracul din temnița de la Gallipoli și l-a trimis împotriva lui Basarab al II-lea, însă nu direct, ci prin Constantinopolul bizantin. Ca vasal al sultanului Murad al II-lea, împăratul Ioan al VIII-lea Paleologul i-a pus la dispoziția pretendentului Vlad Dracul o corabie de război, cu care acesta din urmă s-a deplasat „la o margine a Țării Românești”, unde i-a adunat în jurul său pe boierii și oștenii credincioși. Cu această oaste, pretendentul l-a învins forțele armate ale domnului în funcție, pe care l-a și decapitat, preluând pentru a doua oară tronul de la Târgoviște.

Preocupați de pregătirile diplomatice, politice și militare ale Cruciadei de la Varna, regele Vladislav Jagiello, voievodul Iancu de

Hunedoara și cardinalul Giuliano Cesarini au fost nevoiți să-l recunoască pe Vlad Dracul ca domn al Țării Românești, deși acesta din urmă era vasalul lui Murad al II-lea. Cedând presiunilor venite din partea Regatului Ungariei, domnul Țării Românești a fost nevoit la rândul său să trimită un contingent de oaste în Cruciada de la Varna, însă implicarea acestuia din urmă în desfășurarea efectivă a evenimentelor a fost una limitată. Neparticiparea personală a lui Vlad Dracul la Cruciada de la Varna și atitudinea mai degrabă rezervată a trupelor comandate de Mircea Vodă în timpul operațiunilor militare din toamna anului 1444, pot fi explicate prin controlul politic pe care îl exercita Murad al II-lea asupra Țării Românești, atât prin trupele de

akîngii staționate la Dunăre, cât și prin ținerea în captivitate a celor doi coconi domnești Vlad și Radu, închiși în cetatea Nymphaeon/Egrigöz din vilayetul anatolian Germyan.

După dezastrul militar suferit la Varna, Iancu de Hunedoara a fost capturat pe drumul de întoarcere de către Vlad Dracul, care l-a ținut aproximativ o săptămână în captivitate la Târgoviște. Deși se zvonea că voievodul Țării Românești ar fi avut de gând să-l predea pe omologul său din Transilvania sultanului otoman, motivul real al conflictului dintre cei doi pare să fi fost o dispută asupra veniturilor rezultate din dreptul regal de a bate monedă, pierdut de cel dintâi în momentul mazelirii sale din 1442, și preluat de cel din urmă, fără să i-l mai restituie după reluarea domniei în anul 1444. Cert este că, la amenințarea cu o invazie militară venită din partea prelaților și a baronilor Regatului Ungariei, Vlad Dracul l-a eliberat din captivitate pe Iancu de Hunedoara și l-a trimis cu mare cinste la Brașov. Ruptura dintre cei doi voievozi a fost însă iremediabilă și doar necesitatea imediată i-a făcut să mai colaboreze încă o dată în vara anului 1445.

Comandanții flotei cruciate veneto-burgunde-papale, care au nu reușiseră să împiedice trecerea ordiei lui Murad al II-lea peste Bosfor în

toamna anului 1444, au decis organizarea unei expediții navale la Dunărea de Jos, cu misiunea de a-l găsi pe regele Vladislav Jagiello dispărut la Varna, despre care se zvonea însă că ar fi fost ținut captiv într-unul dintre castelele Traciei. Corăbiile cruciate au fost însoțite de trupele de uscat ale lui Vlad Dracul au reușit să cucerească cetățile otomane Silistra, Turtucaia și Giurgiu, și să elibereze din teritoriile otomane 12.000 de bulgari, care au trecut peste Dunăre în Țara Românească. Ulterior, vasele cruciate și oastea terestră a lui Vlad Dracul au început asediul cetății Turnu, moment în care li s-au alăturat cu oarece întârziere trupele lui lancu de Hunedoara. Voievodul Țării Românești și cel al Transilvaniei s-au arătat însă rezervați față de operațiunile militare de la Dunăre, evitând chiar implicare într-un conflict cu forțele armate ale otomanilor concentrate la Nicopol. Analiza atentă a surselor istorice relevă și motivul: în vara anului 1445, Vlad Dracul a mediat o pace între lancu de Hunedoara și Murad al II-lea, reiterând probabil clauzele Tratatului de la Oradea, din toamna anului precedent. Deși sursele istorice cuprind informații destul de vagi în legătură cu noua pace ungaro-otomană, încheierea acesteia este demonstrată fără echivoc de faptul că în campaniile militare pe care le-a purtat împotriva rivalilor săi politici din Stiria și din Austria, lancu de Hunedoara a dispus de mercenari turci și valahi, recrutarea acestora fiind imposibilă fără încheierea pralabilă a unui acord de pace cu Înalta Poartă.

În ciuda acestui scurt episod de colaborare diplomatică și militară, dictată așa cum am văzut de circumstanțe politice imediate, voievodul Țării Românești și cel al Transilvaniei au rămas rivali neîmpăcați din cauza disputei asupra dreptului regal de a bate monedă în orașele săsești, a episodului captivității de la Târgoviște și a apartenenței la sisteme de alianță diferite. Ales guvernator al Regatului Ungariei în 1446, lancu de Hunedoara s-a ocupat intens de pregătirile unei noi campanii militare antiotomane, cu scopul declarat de a răzbi înfrângerea suferită la Varna. Pentru această întreprindere militară, guvernatorul Ungariei avea nevoie de domni loiali atât la Târgoviște, cât și la Suceava, pentru a beneficia astfel de potențialul militar al Țărilor Române. Ca vasal al lui Murad al II-lea, Vlad Dracul reprezenta pentru lancu de Hunedoara un aliat în cel mai înalt grad nesigur, care trebuie schimbat cu orice preț. Pretextul s-a ivit când domnul de la Târgoviște i-a restituit sultanului 4000 dintre cei 12000 de bulgari salvați din robia otomană în vara anului 1445. Într-o scurtă intervenție militară în toamna anului 1447, lancu de Hunedoara l-a alungat din domnie pe Vlad Dracul, care a fost ucis ulterior de oamenii de arme ai guvernatorului în timp ce fugea pe

Drumul Sării, de la Târgoviște spre București, în satul Bălteni din județul Ilfov. Lancu de Hunedoara intenționa inițial să-l așeze pe tronul de la Târgoviște pe boierul Stanciu *Krautemfleisch* (germ. „Varză cu care”/„Sarmale?”), strămoșul familiei Olahus, însă o neînțelegere iscată între cei doi în condiții altminteri necunoscute, l-a determinat pe guvernator să preia el însuși pentru o săptămână sau două domnia Țării Românești (noiembrie-decembrie 1447), după care l-a așezat pe tron pe Vladislav al II-lea, din ramura Dăneștilor.

În campania militară din toamna anului 1448, care a culminat cu bătălia de la Kossovo Polje (18-20 octombrie), lancu de Hunedoara a beneficiat de sprijinul militar al lui Vladislav al II-lea, însă susținerea pe care beğ-i dunăreni i-au acordat-o tânărului Vlad Dracula să ocupe tronul de la Târgoviște, l-au determinat pe Vladislav să încheie pace cu Murad și să-l părăsească pe lancu, chiar în momentul critic al bătăliei. Domnul Țării Românești s-a întors de urgență și l-a învins pe tânărul pretendent într-o bătălie crâncenă, în timpul căreia că acesta din urmă și-ar fi pierdut viața, potrivit unor zvonuri false din epocă.

Vladislav al II-lea a rămas pe tronul de la Târgoviște, fiind recunoscut atât de Murad al II-lea, cât și de atotputernicul lancu de Hunedoara, care, după noua înfrângere suferită la Kossovo Polje, se confrunta cu probleme grave în politica internă a Regatului Ungariei. Statutul lui Vladislav al II-lea de domn al Țării Românești a fost confirmat de tratatul încheiat de guvernatorul lancu de Hunedoara și sultanul Mehmed al II-lea (1451-1481), în toamna anului 1451. Tocmai aceste garanții acordate de Tratatul de la Adrianopol, l-au împiedicat pe guvernatorul Ungariei să acționeze ferm împotriva domnului Țării Românești într-un conflict iscat pentru cetatea și Țara Făgărașului. Abia după ce Mehmed al II-lea a încălcat acest tratat, atacând Despotatul Sârb în 1454 și 1455, lancu de Hunedoara i-a ocupat lui Vladislav al II-lea cetatea și Țara Făgărașului în 1455, provocând riposte armate ale acestuia din urmă, care au implicat nu doar incursiuni în sudul Transilvaniei, ci și un scurt asediu al cetății Făgăraș în iarna dintre anii 1455-1456.

Între timp, lancu de Hunedoara l-a primit în anturajul său pe tânărul Vlad Dracula, care, după scurta domnie din anul 1448, s-a refugiat în Moldova și apoi în Transilvania. În contextul marelui asediu otoman al Belgradului din vara anului 1456, căpitanul general lancu de Hunedoara i-a încredințat lui Vlad Dracula misiunea de a asigura paza frontierei sudice a Transilvaniei. Din această poziție, Vlad Dracula a întreprins o expediție militară împotriva lui Vladislav al II-lea, care a pierdut astfel domnia și „a pierit de sabie în mijlocul Târgșorului”. În

iunie-iulie 1456, pe tronul de la Târgoviște a ajuns Vlad Dracula, care avea să fie cunoscut ulterior sub porecla de Țepeș, după crunta pedeapsă pe care le-o aplica inamicilor săi politici și altor răufăcători.

Izvoarele documentare atestă faptul că Vlad Dracula și-a stabilit reședința la Târgoviște permanent între 1456-1459, după care a alternat între Curtea domnească din Târgoviște și cea din București între 1459-1461. Deși istoriografia mai veche a încercat să-l transforme pe Vlad Dracula într-un adevărat deschizător de drumuri și inovator de țară, atribuindu-i instituirea unor târguri de graniță la Târgoviște și în alte orașe situate de-a lungul drumului comercial care lega Brașovul de Brăila, obligându-i chipurile pe sași să-și desfacă marfa exclusiv în aceste „târguri de graniță”, regretatul profesor Șerban Papacostea a demonstrat cât de poate de convingător că în realitate sursele istorice medievale fac referire la dreptul de depozit pe care Neagoe Basarab li l-a acordat negustorilor târgovișteni în cel de-al doilea deceniu al secolului al XVI-lea. Acest drept le permitea negustorilor din Târgoviște să cumpere marfă *en gros* și să o distribuie *en detail*, fără însă a împiedica în vreun fel comerțul de tranzit al negustorilor sași din Transilvania.

Încă din timpul vieții sale, legăturile lui Dracula voievod cu vechea cetate de scaun de la Târgoviște au dobândit un caracter semi-legendar, acesta fiind locul în care i-a primit pe solii străini cărora le-a ținut beretele (sau, după alte variante ale legendei, turbanele) cu cuie de cap, în acest loc a ținut sfatul domnesc în timpul căruia i-a întrebat pe boieri câți domni s-au perindat pe tronul țării înaintea lui, pedepsindu-i apoi pe boieri pentru dese schimbări de domnie, în acest loc l-a pedepsit pe călugărul lingușitor și pe cel leneș, în acest loc i-a ars pe cerșetorii invitați la un ospăț domnesc, în acest loc voievodul l-a răsplătit pe negustorul cinstit, care a recunoscut că i-a pus un ban de aur în plus în punga recuperată de la hoți, sau, din contră, i-a pedepsit pe negustorii hapsâni. De departe, cea mai populară legendă este aceea potrivit căreia Dracula a amplasat la o fântână de la o răscruce de drumuri din Târgoviște un pocal de aur pe care îl foloseau trecătorii să bea apă, neîndrăznind niciunul să-l fure, dovadă a rânduiei instituite de voievod în Țara Românească.

Într-o laborioasă cercetare istorică și filologică, istoricul Matei Cazacu a demonstrat fără loc de echivoc faptul că atât povestirile

germane, cât și cele slave despre Dracula voievod cuprind doar o serie de toposuri literare cu caracter spectaculos sau moralizator, care însă au prea puțin de-a face cu realitatea istorică, motiv pentru care nu vom insista asupra legendelor redactate în mod rezumativ în paragraful anterior.

Totuși, în contextul expunerii de față, merită să fie luată mai atent sub lupă o tradiție cronicărească românească din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, care evocă legăturile de Vlad Dracula cu orășenii din Târgoviște. În Letopisețul Cantacuzinesc citim: „Vlad-vodă-Țepeș [...] mai făcut-au un lucru cu orășanii den Târgoviște, pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al Vladului-vodă. Când au fost ziua Paștilor, fiind toți orășanii la ospețe, iar cei tineri la hore, așa fără veste pre toți i-au cuprins. Deci câți au fost oameni mari, bătrâni, pre toți i-au înțepat de au ocolit cu ei tot târgul, iar câți au

fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, pre toți i-au dus la Poenari de au tot lucrat la cetate, până s-au spart hainele duple ei și au rămas toți dezvăscuți [dezbrăcați] în pieile goale. Pentru aceia i-au scos nume Țepeluș. Domnit-au ani 15“. Pentru a clarifica înțelesul acestei legende cronicărești trebuie să ne întoarcem puțin la tragicele evenimente de la sfârșitul anului 1447, când Vlad Dracul și-a pierdut domnia și viața în timpul intervenției armate a guvernatorului lăncu de Hunedoara. În acest loc trebuie să nuanțăm puțin expunerea și să arătăm că alături de Vlad Dracul a fost decapitat și Mircea Vodă, fiul său primogenit, de către oamenii

de arme ai lui lăncu de Hunedoara, care intenționa să-l instaleze pe boierul Stanciu *Krautemfleisch* pe tronul de la Târgoviște. Peste un secol de la aceste evenimente, arhiepiscopul umanist Nicolaus Olahus scria că bunicul său Stanciu a suferit represalii din partea Vlad Dracula, motiv pentru care a fugit din Țara Românească în Transilvania, represaliile putând fi puse în legătură cu complicitatea celui dintâi la uciderea lui Vlad Dracul. Întrucât este sigur că, la fel ca alți pretendenți, boierul Stanciu *Krautemfleisch* avea susținători în Țara Românească, pare verosimil ca Vlad Dracula să fi făcut „un lucru cu orășanii den Târgoviște“, adică să fi întreprins represalii și împotriva boierilor și a orășenilor târgovișteni care îl susținuseră pe pretendent, însă grozăviile înfăptuite de voievod sigur nu au atins proporțiile epice descrise în Letopisețul Cantacuzinesc.

De altfel, istoricul bucureștean Nicolae Stoicescu a demonstrat în urmă cu o jumătate de secol, bazându-se pe analiza surselor istorice, că doar 11 dintre cei 23 de boieri ai lui Vlad Dracula au dispărut din documente între anii 1456-1462, însă printre cei dispăruți nu se numără doar victimele voievodului, ci și cei plecați în bejenie, precum Stanciu, sau cei morți în război sau din cauze naturale. Izvoare independente atestă ucideri masive, care s-ar fi ridicat la 20000 de victime (sic!) doar în rândurile facțiunii lui Albu cel Mare „care s-au ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Țepeș“, pentru a cita un document emis de Mircea Ciobanu la mijlocul secolului al XVI-lea.

Așa cum arătam mai sus, în perioada 1459-1461, Vlad Dracula a rezidat atât la Curtea domnească din Târgoviște, cât și la cea din București, însă în iarna anilor 1461-1462, când i-a declarat război total sultanului Mehmed al II-lea, și-a mutat din nou reședința în vechea cetate de scaun a Țării Românești, așezată strategic la poalele munților Carpați. De altfel, în acest loc, Vlad Dracula i-a pregătit lui Mehmed al II-lea un „cadou“ pe care nu avea să îl uite întreaga viață: de-a lungul Căii Domnești, care leagă Târgoviștea de București, în direcția sud-est, a tras în țeapă întreg contingentul militar condus de Hamza Beğ și de Toma Katabolinos, prins în ambuscadă după ce misiunea lor de a-l prinde în cursă pe voievod fusese dejucată de acesta, cei doi comandanți otomani fiind trași în două țepe mai înalte, înveșmântați încă în luxurile lor veșminte orientale.

În vara anului 1462, oastea lui Vlad Dracula se afla în inferioritate numerică față de ordia lui Mehmed al II-lea, motiv pentru care nu s-a angajat într-o bătălie decisivă, ci a adoptat o tactică de gherilă. În acest context, reședința domnească de la Târgoviște, pe care cronicarul turc Tursun Beğ o descrie ca fiind „o cetate de lemn“ (*agaç hisar*), nu a fost inclusă în planul strategic al voievodului, însă din izvoarele păstrate nu reiese clar dacă cetatea a fost cucerită sau nu de otomani, doar cronicarul alban Laonic Chalcocondil menționând respingerea unui atac otoman de către o garnizoană bine echipată cu tunuri.

Potrivit celor mai recente cercetări, nu unul, ci două atacuri de noapte întreprinse de cavaleria lui Vlad Dracula asupra taberei lui Mehmed al II-lea, l-au determinat pe acesta să se retragă spre est, de-a lungul marelui drum negustoresc, până la Brăila, unde a făcut joncțiunea cu flota otomană care asediase în zadar cetatea Chilia, apărată de o garnizoană maghiară încă din 1448. Înainte de a se retrage pe cale maritimă spre Constantinopol, Mehmed al II-lea i-a lăsat și el lui Vlad Dracula un „cadou“ la frontiera estică a Țării Românești, probabil chiar la Brăila, și

anume pe Radu cel Frumos (1462-1473). Ce nu a reușit sultanul cu armele, a reușit tânărul pretendent prin intermediul diplomației: Radu cel Frumos a reușit să-i atragă de partea sa pe toți boierii Țării Românești, obligându-l astfel pe Vlad Dracula să plece în exil în Transilvania. Aici, voievodul Dracula s-a căsătorit cu Juszina Szilágyi, verișoara regelui Matia Corvinul (1458-1490), care, în urma unor acuzații nu foarte întemeiate de trădare, l-a ținut pe voievodul muntean într-o captivitate onorabilă la Visegrád, cea mai luxoasă reședință regală din Regatul Ungariei, și nu într-o temniță întunecoasă și mucedă, plină de șobolani și de lilieci, așa cum și-au imaginat unii scriitori români precum, Corneliu Leu sau Georgina Viorica Rogoz.

Mutându-și capitala de la Târgoviște la București, așadar mult mai aproape de protectorii săi otomani, Radu cel Frumos a dus cu succes o politică de echilibru între Mehmed al II-lea și Matia Corvinul, până în momentul în care a intrat în conflict cu Ștefan cel Mare. Recuperarea Chilie de către domnul moldovean în 1465, a fost urmată de o expediție de represalii a domnului muntean în ținuturile sudice ale Moldovei în anul următor și apoi, de o nouă expediție de represalii ale moldovenilor împotriva orașelor muntene Brăila și Târgul de Floci. În cele din urmă, sudul Moldovei a fost iarăși invadat de oastea munteană condusă de Radu cel Frumos, care a fost însă învinsă de moldovenii lui Ștefan cel Mare la Soci în 1471. Un alt punct de conflict a fost pe Milcov, unde Radu cel Frumos a construit cetatea Crăciuna, iar Ștefan cel Mare, o contra-cetate, pentru șanțul căreia a fost deviat cursul râului. Aceste conflicte de frontieră au degenerat într-un război deschis în anul 1473, când Ștefan cel Mare l-a susținut împotriva lui Radu cel Frumos pe Basarab cel Bătrân, poreclit Laiotă, care a și ocupat tronul Țării Românești timp de aproape patru ani, cu unele întreruperi (1473-1477).

Basarab Laiotă și-a mutat reședința la Târgoviște și, după modelul văzut la Curtea lui Ștefan cel Mare, a și instituit un portar al Cetății de Scaun. Aflat sub amenințarea permanentă a otomanilor, Basarab Laiotă nu s-a putut menține în alianța anitotomană încheiată cu Ștefan cel Mare și Matia Corvinul în iunie 1475, motiv pentru care domnul Moldovei a hotărât schimbarea lui.

La intervențiile diplomatice ale lui Ștefan cel Mare, în toamna anului 1476, oastea transilvăneană a lui Matia Corvinul l-a reinstaurat pe Vlad Dracula pe tronul de la Târgoviște, după un asediu de două săptămâni al Curții domnești. Revenit pentru a treia oară la domnie, Vlad Dracula le cerea brașovenilor șindrilă pentru repararea Curții domnești afectate de asediu, de

remarcat însă că lipsa de șindrilă într-o regiune împădurită indică o gravă criză economică și demografică provocată de numeroasele confruntări militare dintre diferite facțiuni aflate în cursa pentru tron din ultimii ani.

Războiul a continuat, Vlad Dracula și aliații săi transilvăneni reușind să cucerească de la Basarab Laiotă și cetatea de scaun din București, o dată cu tezaurul și tabăra voievodului prootoman. Abia după cucerirea Bucureștiului a ajuns și oastea Moldovei, Ștefan cel Mare lăsându-i lui Vlad Dracula un contingent de 200 de călăreți moldoveni, pentru a-și consolida domnia.

După doar 2-3 săptămâni de domnie, în ultimele zile ale anului 1476 sau în primele zile ale anului 1477, Vlad Dracula și garda sa de moldoveni au fost surprinși de Basarab Laiotă și de susținătorii săi turci, cel dintâi pierzându-și domnia și viața în circumstanțe încă nelămurite pe deplin. Luptele pentru tron au continuat însă până în 1481 între Basarab Laiotă, Basarab Țepeluș și Vlad Călugărul, toți sfârșind prin a accepta suzeranitatea lui Mehmed al II-lea, care controla Țara Românească prin intermediul bazelor de akîngii amplasate strategic de-a lungul Dunării.

Datorită numeroaselor cronici și legende istorice care s-au păstrat din a doua jumătate a secolului al XV-lea, în conștiința istorică a publicului literat din Europa numele lui Vlad Dracula a rămas pentru totdeauna în legat de Cetatea de Scaun din Târgoviște, așa cum dovedește și poemul lui Victor Hugo, *Sultan Mourad* din celebra serie *La Légende des siècles*, scrisă la 1859:

*Vlad, boyard de Tarvis, appelé Belzébuth,
Refuse de payer au sultan le tribut,
Prend l'ambassade turque et la fait périr toute
Sur trente pals, plantés aux deux bords d'une route;
Mourad accourt, brûlant moissons, granges, greniers;
Bat le boyard, lui fait vingt mille prisonniers,
Puis, autour de l'immense et noir champ de bataille,
Bâtit un large mur tout en pierre de taille,
Et fait dans les créneaux, pleins d'affreux cris plaintifs,
Maçonner et murer les vingt mille captifs,
Laissant des trous par où l'on voit leurs
yeux dans l'ombre ;
Et part, après avoir écrit sur le mur sombre :
«Mourad, tailleur de pierre,
à Vlad, planteur de pieux.»*

Așadar, boierul târgovișean Vlad Belzebut [= Dracul] a tras în țeapă ambasada otomană care a cerut plata tributului, fiind apoi învins în luptă de sultanul Murad, care i-a zidit pe prizonierii valahi într-un zid, lăsându-le doar niște ferestre înguste pentru ochi, precum și dedicația „de la Murad cioplitorul în piatră, pentru Vlad, plantatorul de țepe”.

Din paginile de mai sus credem că reiese fără

echivoc faptul că reședința domnească de la Târgoviște a reprezentat miza conflictelor dintre Dănești și Drăculești la mijlocul secolului al XV-lea. De departe însă, domniile lui Vlad Dracul și Vlad Țepeș au avut ca scenă principală Curtea domnească din orașul Târgoviște, fapt consemnat de-a lungul secolelor ulterioare în scrierile cărturarilor, pentru a pătrunde apoi conștiința istorică a generațiilor noastre.

Bibliografie selectivă:

Ștefan Andreescu, *Vlad Țepeș Dracula. Între legendă și adevăr istoric*, ediție nouă, București 2015.

A. K. Brackob, *Dracul: of the Father. The Untold Story of Vlad Dracul*, Las Vegas, 2023.

Matei Cazacu, *L'histoire du prince Dracula en Europe Centrale et Orientale (XVe siècle). Présentation, édition critique, traduction et commentaire*, Geneva, 2006.

Matei Cazacu, *Dracula. De l'empaleur Vlad III à l'empereur des vampires*, Paris, 2020.

Liviu Cîmpeanu, *Relațiile lui Iancu de Hunedoara cu Țara Românească și Moldova, 1442-1456. O Reevaluare (I)*, în „Analele Putnei”, XV, 2019, 2, p. 7-20.

Liviu Cîmpeanu, *Relațiile lui Iancu de Hunedoara cu Țara Românească și Moldova, 1442-1456. O Reevaluare (II)*, în „Analele Putnei”, XVI, 2020, 1, p. 23-38.

Liviu Cîmpeanu, *Vlad Dracul, diplomația ungaro-otomană și răscumpărarea de robi creștini în contextul Cruciadei de la Varna*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXXVIII, 2020, p. 145-161.

Liviu Cîmpeanu, „*Volo pacem per tres annos*”. O nouă ediție a tratatului dintre Mehmed al II-lea și Iancu de Hunedoara (Adrianopol, 20 nov. 1451), în „Studii și materiale de istorie medie”, XXXIX, 2021, p. 247-272.

Joseph Held, *Hunyadi: legend and reality*, Boulder, New York, 1985.

Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1928.

Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389-1526*, Leiden-Boston, 2018.

Ion Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș – Draculea. Studiu critic și antologie*, București, 1978.

Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeș*, București, 1976.

Kurt W. Treptow, *Vlad III Dracula. The Life and Times of the Historical Dracula*, Iași-Oxford-Portland, 2000.

Dr. Liviu Cîmpeanu

Cercetător științific la Academia Română – Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu

Agatha Christie și arheologia

Anul 2026 marchează cea de-a 50-a aniversare a morții Agathe Christie (12 ianuarie 1976-2026), un eveniment celebrat la nivel internațional printr-o serie de inițiative care evidențiază interesul său pentru arheologie, cultivat mai ales după căsătoria cu arheologul Max Mallowan, alături de care a participat la numeroase expediții în Orientul Mijlociu.

În perioada 30 octombrie 2026-20 iunie 2027 British Library din Londra va găzdui cea mai mare expoziție dedicată Agathe Christie din ultimii douăzeci de ani care va explora modul în care experiențele sale de viață i-au modelat universul literar. Printre cele mai valoroase piese expuse, provenind din colecții private și arhive, se vor număra: mașina de scris Remington din 1937 despre care se crede că a fost folosită de

scriitoare pentru a scrie celebrul său roman *And Then There Were None* (1939); manuscrise originale, caiete private și scrisori de familie, multe dintre ele nefiind expuse niciodată; înregistrări făcute cu dictafonul care vor permite vizitatorilor să audă vocea originală a Agathe Christie; documente personale istorice, cum ar fi notițele de curs pentru examenul de farmacie din 1917 care atestă cunoștințele de chimie pe care le-a încorporat ulterior în romanele sale. O selecție de fotografii realizate în timpul călătoriilor sale (inclusiv cele la situri arheologice) va ilustra sursele de inspirație din viața reală pentru decorurile romanelor sale. O secțiune specială va analiza impactul Agathe Christie asupra ficțiunii polițiste, explorând modul

în care inovațiile sale narative continuă să influențeze scriitorii contemporani din întreaga lume.

Cu ocazia celei de-a cincizecea aniversări a morții Agathe Christie, Fondazione Pistoia Musei a organizat un weekend special (24-25 ianuarie 2026) intitulat *Agatha Christie: la donna, la scrittrice, l'archeologa*. Inițiativa, parte a programului *Pistoia, Capitale Italiana del Libro 2026*, a analizat figura acesteia prin trei perspective complementare care îi dezvăluie modernitatea și complexitatea. Conferința *La vie en rose di Agatha Christi*, condusă de scriitorul Lucio Nocentini și de arheologul-curator Cristina Taddei (Fondazione Pistoia Musei), cu lecturi susținute de Elisabetta Santini, a explorat producția literară mai puțin cunoscută a celebrei autoare britanice. Evenimentul s-a concentrat pe cele șase romane sentimentale și introspectiv publicate sub pseudonimul Mary Westmacott începând cu anii 1930. Aceste opere sunt departe de intrigile polițiste care au consacrat-o pe autoare, oferind o perspectivă profundă asupra sufletului uman. Natura introspectivă a acestor cărți a fost comparată metaforic cu arheologia, disciplină pe care Agatha Christie o cunoștea bine, inspirându-se pentru operele sale. Conferința desfășurată la Antico Palazzo dei Vescovi pe 24 ianuarie 2026, a evidențiat o scriitoare capabilă de o analiză psihologică profundă a personajelor sale, în măsură să scoată la lumină motivații umane ascunse. Spectacolul-povestire *Il delitto del tempo : Agatha Christie e i misteri dell'archeologia* interpretat de Luca Scarlini la Antico Palazzo dei Vescovi a explorat modul în care arheologia i-a oferit scriitoarei un spațiu pentru libertate narativă și personală, departe de convențiile victoriene. În romanul *Death Comes as the End* (1944), Christie plasează crima în trecutul îndepărtat, în Egiptul Antic. Această alegere temporală i-a permis să povestească dinamici familiale și comportamente care ar fi fost intolerabile pentru societatea britanică din acea vreme. Experiența directă a Agathe Christie pe șantierele arheologice, alături de soțul său Max Mallowan, i-a dat posibilitatea să trăiască o viață aventuroasă și neconvențională, ignorând limitările impuse figurii feminine a timpului său. Chiar și atunci când limitările fizice și vârsta au împiedicat-o să întreprindă noi expediții, Christie a continuat să viseze să se întoarcă în Orient, locul care simboliza adevărata sa libertate personală și creativă.

Legătura scriitoarei cu arheologia a fost celebrată prin tururi ghidate speciale ale noului traseu arheologic de la Museo dell'Antico Palazzo dei Vescovi, oferind vizitatorilor oportunitatea de a observa descoperirile cu același ochi investigator și pasiune ca și Agatha Christie.

Influența arheologiei asupra operelor Agathe Christie este profundă și s-a manifestat în principal în trei domenii cheie: decorurile, dezvoltarea personajelor și metoda de investigație. *Murder in Mesopotamia* (1936) se desfășoară pe un șantier arheologic fictiv (Tell Yarimjah) dar este inspirat de experiențele Agathe Christie în Chagar Bazar și Ur și este dedicat „numeroșilor săi prieteni arheologi din Irak și Siria”. Celebrul roman *Death on the Nile* (1937) a fost inspirat de frecvențele călătorii ale scriitoarei de-a lungul fluviului, în timpul căroră a explorat situri arheologice precum Abu Simbel și templele din Luxor. Romanul *Appointment with Death* (1938) se desfășoară în orașul Petra, un loc pe care Christie l-a vizitat și l-a descris în detaliu. Cu *Death Comes as the End*, Christie a făcut un salt în timp, plasând acțiunea unei povești polițiste în Egiptul Antic din anul 2000 î.Hr., creată cu ajutorul egiptologului Stephen Glanville. Romanul *Murder on the Orient Express* (1934) a fost parțial inspirat de lungile călătorii cu trenul ale scriitoarei către siturile arheologice din Irak.

Christie a integrat figuri tipice din lumea arheologiei, precum directorul săpăturilor, soția sa devotată sau tineri asistenți, îmbogățindu-și romanele polițiste cu dinamici relaționale internaționale psihologic complexe. Metoda lui Hercule Poirot, bazată pe observarea meticuloasă a detaliilor și

reconstrucția adevărului din fragmente aparent nesemnificative, reflectă munca stratigrafică și analiza descoperirilor (artefacte, rămășițe) tipice arheologiei.

„Once I went professionally to an archaeological expedition-and I learnt something there. In the course of an excavation, when something comes up out of the ground, everything is cleared away very carefully all around it. You take away the loose earth, and you scrape here and there with a knife until finally your object is there, all alone, ready to be drawn and photographed with no extraneous matter confusing it. That is what I have been seeking to do-clear away the extraneous matter so that we can see the truth-the naked shining truth.”¹

În timpul șederilor sale la siturile arheologice din Orientul Mijlociu, asemenea arheologilor, Christie și-a dezvoltat obiceiul de a examina cu atenție solul în căutarea unor fragmente de ceramică, o atenție la detalii pe care a transferat-o în analiza meticuloasă a indiciilor din romanele sale.

Cartea *Come, Tell Me How You Live* (1946) este o mărturie directă și amuzantă a experienței Agathe Christie în timpul campaniilor de săpături arheologice din Siria și Irak. După ce s-a căsătorit pentru a doua oară cu arheologul Max Mallowan în 1930, Agatha Christie a petrecut câteva luni pe an în Siria și Irak, participând activ la campanii de săpături arheologice, locuind adesea în corturi sau case de expediție la siturile Tell Arpachiyah, Chagar Bazar, Tell Brak și Nimrud. Pe lângă scrierea celebrelor sale romane polițiste între expediții, Christie a îndeplinit sarcini operaționale și logistice esențiale pentru misiune. Ea a curățat delicat artefactele, precum ivoarele din Nimrud, folosind

adesea creme de față pentru a înmuia murdăria fără a deteriora materialele fragile. De asemenea, s-a ocupat de reasamblarea fragmentelor de ceramică, a catalogat meticulos descoperirile și a făcut fotografii ale săpăturilor și artefactelor, dezvoltând adesea filmele în camere obscure improvizate. Ea a administrat conturile expediției, a gestionat salariile muncitorilor locali și s-a ocupat de organizarea bucătăriei. Datorită experienței sale ca asistentă medicală și asistentă de farmacie în timpul Primului Război Mondial, ea a oferit îngrijiri medicale de bază membrilor echipei și lucrătorilor locali. Agatha Christie a finanțat în

arheologice. Agatha Christie descrie cu umor dificultățile logistice, cum ar fi drumurile inexistente sau deteriorate, căldura extremă și orele nesfârșite de călătorie. Autoarea îi portretizează pe membrii expediției și pe muncitorii locali cu un ochi critic și amuzat. Printre aceștia se remarcă "Mac" (Robin Macartney), arhitectul asistent descris ca un perfecționist lipsit de umor. Christie evidențiază contrastul dintre propriul ei temperament anxios și abordarea imperturbabilă și relaxată a soțului ei, Max, față de neprevăzut.

Agatha Christie a scris această carte în cele mai întunecate zile ale celui de-al Doilea Război

mod semnificativ cercetările arheologice ale lui Mallowan, asigurând astfel continuarea săpăturilor în Siria și Irak.

Titlul memoriilor Agathe Christie, *Come, Tell Me How You Live* este preluat direct dintr-un vers din poemul *Haddocks' Eyes*, cântat de Cavalerul Alb în capitolul VIII din *Through the Looking Glass* (1871) de Lewis Carroll. Christie a folosit acest titlu pentru un calembour (joc de cuvinte) bazat pe termenul „Tell” care în arheologie indică un deal artificial format din rămășițele unor așezări antice. În carte, Agatha Christie a inclus o poezie proprie introductivă, intitulată *A-sitting on a Tell* care imită stilul poemului lui Carroll, evidențiind contrastul amuzant dintre viața metodică, răbdătoare și prăfuită a arheologului și mintea sa, obișnuită să creeze comploturi criminale și crime.

Autoarea a decis să scrie această carte pentru a răspunde numeroaselor întrebări ale prietenilor săi curioși despre stilul ei de viață atipic de soție de arheolog. Cartea este un jurnal de călătorie care oferă o privire intimă asupra vieții de zi cu zi pe șantierul

Mondial, în timp ce se afla la Londra, sub bombardamente și lucra ca asistentă medicală în spital. Cartea reprezintă răspunsul nostalgic al autoarei care încearcă să păstreze și să împărtășească bucuria acelor locuri și a aceluși timp, în contrast cu devastarea războiului.

La 50 de ani de la moartea Agathe Christie (2026), aceste inițiative reafirmă că arheologia nu a fost doar un hobby, ci o componentă esențială care a dat profunzime, atmosferă și complexitate metodologică capodoperelor sale.

Note

Agatha Christie, *Death on the Nile : A Hercule Poirot Mystery*, Harper, New York, 2011, p. Disponibil pe Internet la adresa: <https://dn721604.ca.archive.org/0/items/MegaAgatha/death%20on%20the%20nile%20-%20agatha%20christie.pdf>

Dr. Loredana Spînu

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

Educație non-formală și creativitate la Filiala pentru Copii a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, în cadrul programelor „Săptămâna Verde” și „Școala Altfel” 2025–2026

Filiala pentru Copii a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița și-a consolidat an de an rolul de spațiu educațional viu și interactiv, devenind și în anul școlar 2025–2026 un mediu vibrant de învățare non-formală, în care copiii descoperă nu doar cărți, ci și lumea naturii, jocul și experimentul. Prin intermediul programelor naționale „Școala Altfel” și „Săptămâna Verde”, bibliotecarii au construit un repertoriu variat de activități interactive, adaptate vârstelor școlare, care îmbină lectura, educația ecologică și expunerea la cultură, completând armonios curriculumul școlar. Astfel, biblioteca devine un spațiu ludic și stimulat, unde micii utilizatori își dezvoltă imaginația, creativitatea, spiritul ecologic și dragostea pentru carte.

Pe parcursul perioadei dedicate protecției mediului (8 septembrie 2025 – 3 aprilie 2026, conform structurii anului școlar), Filiala pentru Copii a organizat și continuă să propună ateliere practice și educative care încurajează un comportament sustenabil, într-un cadru interactiv și prietenos. În cadrul „Săptămânii Verzi”, elevii și preșcolarii au participat la activități tematice variate, în care au citit, desenat, au lucrat cu materiale reciclabile și au realizat colaje din elemente naturale, toate susținute de o bibliografie adaptată vârstei. Aceste demersuri au urmărit sensibilizarea copiilor cu privire la importanța protecției mediului, reciclării și adoptării unui comportament responsabil față de natură.

Printre cele mai apreciate activități s-au numărat

- atelierul de afișe și mesaje eco „Protejăm natura!” în care copiii au creat mesaje vizuale pentru conștientizarea problemelor de mediu,

- atelierul de reciclare creativă „Stop poluare!” unde, folosind materiale reciclabile

precum role de hârtie și ambalaje, elevii au realizat obiecte decorative utile, învățând despre traseul deșeurilor și colectarea selectivă

– atelierul de educație ecologică „Nu consuma plastic, frate!”, bazat pe jocuri interactive care demonstrează modalități de reducere a consumului de plastic.

Activitățile au fost completate de proiecții de filme educative despre mediu, urmate de discuții libere.

Toate aceste demersuri s-au desfășurat într-un cadru de educație non-formală, prin metode interactive precum jocuri de rol, exerciții creative, povestiri și activități practice, oferind copiilor experiențe de tip „lecții altfel” și transformând biblioteca într-un spațiu atractiv, în care cunoașterea se îmbină armonios cu imaginația și implicarea activă a participanților.

În cadrul programului „Școala Altfel”, Filiala pentru Copii a devenit un spațiu de întâlnire între educația formală și activitățile extra-

curriculare, fiind aleasă de cadrele didactice pentru diversitatea activităților educative propuse. Elevii au participat la lecturi interactive, vizionări de filme, ateliere de carte și activități creative, în cadrul cărora au realizat mini-cărți, povești și afișe tematice. Activitățile, adaptate diferitelor categorii de vârstă, au inclus sesiuni de povestiri, jocuri educative și exerciții creative, stimulând imaginația, creativitatea și plăcerea lecturii.

Colaborarea cu unitățile de învățământ din Târgoviște și din județ a reprezentat un element esențial în desfășurarea acestor programe. Bibliotecarii au pus la dispoziție pachete tematice

de cărți, ghiduri didactice și materiale pentru activități, adaptate nevoilor educaționale, iar părinții au fost încurajați să susțină implicarea copiilor și să promoveze utilizarea responsabilă a resurselor. Toate activitățile au fost personalizate în funcție de solicitările cadrelor didactice și s-au desfășurat în spațiul prietenos al Filialei pentru Copii, contribuind la transformarea programului „Școala Altfel” într-o experiență educativă atractivă și utilă.

Florina Rotaru; Camelia Dumitrache

Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu”
Dâmbovița – Filiala pentru Copii

Digital Stars – un pas esențial spre incluziunea digitală

România se confruntă cu o provocare majoră în domeniul competențelor digitale, ocupând ultimul loc în Uniunea Europeană conform indicelui DESI 2023. Doar 28% dintre cetățeni dețin competențe digitale de bază, ceea ce limitează accesul la oportunități educaționale, profesionale și administrative. În acest context, programul Digital Stars își propune să contribuie la schimbare, având ca obiectiv formarea a 100.000 de cetățeni în competențe digitale de bază până în iunie 2026, cu sprijinul Băncii Mondiale și al Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR).

Un rol central în implementarea acestui program îl au bibliotecile, care devin adevărate hub-uri digitale în comunitate. Dotate cu internet de mare viteză, echipamente moderne și personal instruit, acestea oferă un spațiu

accesibil și prietenos pentru învățare. Bibliotecarii devin astfel actori-cheie, având rolul de formatori, ambasadori și promotori ai programului. Ei sprijină cetățenii în procesul de învățare și contribuie la reducerea decalajului digital, în special în mediul rural și în rândul grupurilor vulnerabile.

Cursul *Competențe digitale pentru cetățeni* este un program e-learning care utilizează învățarea mixtă (hibridă): este cu participare online pe platforma e-learning, cu participări la activitățile practice suplimentare pe care formatorii le pot desfășura în timpul sesiunilor în față în față în cadrul bibliotecilor participante și completat de studiu individual asincron.

Educație digitală la nivel colectiv este esențială pentru integrarea socială și profesională în era informațională, permițând utilizarea eficientă și sigură a tehnologiei. Printre motivele pentru care este necesară această inițiativă enumerăm:

- Incluziunea social digitală. Fără competențe digitale, anumite segmente ale populației (în special vârstnicii sau cei din zonele rurale) riscă să devină izolați social.
- Oportunități de angajare. Piața muncii s-a schimbat ireversibil. Astăzi majoritatea profesiilor și locurilor de muncă necesită un nivel minim de interacțiune cu tehnologia.
- Participare civică la viața comunității. O comunitate alfabetizată digital este o comunitate implicată.

– Siguranța cibernetică, protejarea datelor personale și evitarea fraudelor digitale.

– Dezvoltarea unei gândiri critice ca „autoapărare intelectuală” împotriva manipulării, dezinformării. Alfabetizarea digitală nu înseamnă doar să știi să dai click, ci să înțelegi ce se întâmplă în spatele ecranului.

Participanții la program dobândesc competențe digitale de bază, precum utilizarea computerului, navigarea pe internet și folosirea aplicațiilor esențiale. De asemenea, învață să acceseze servicii online – de la plăți și programări până la comunicarea cu instituțiile publice. Aceste abilități cresc semnificativ șansele de integrare pe piața muncii, unde competențele digitale sunt tot mai solicitate.

Programul este structurat pe trei rute de învățare esențiale. Ruta „Viața privată” dezvoltă abilități necesare în viața de zi cu zi, precum utilizarea dispozitivelor, comunicarea online, siguranța pe internet și cumpărăturile digitale. Ruta „Viața cetățenească” pregătește participanții pentru interacțiunea cu serviciile publice digitale, incluzând accesarea platformelor guvernamentale, completarea formularelor online și protejarea datelor personale. Ruta „Viața profesională” vizează dezvoltarea competențelor necesare în mediul de lucru, cum ar fi redactarea documentelor, căutarea oportunităților online și colaborarea în echipe virtuale.

Finalizarea acestor trei rute conduce la obținerea unei certificări de competențe digitale de bază ca: alfabetizarea digitală, comunicarea, educația în domeniul mass-media, crearea de conținut digital, securitatea digitală, educația antreprenorială digitală și oferă posibilitatea participanților de a deveni, la rândul lor, formatori

digitali. Aceștia vor putea sprijini alți cetățeni, contribuind la extinderea impactului programului în comunități.

Un formator digital trebuie să știe cum să ghideze participanții în înscrierea și parcurgerea cursurilor online, să adapteze metodele de predare la nevoile adulților și să mențină motivația acestora până la finalizare. De asemenea, are un rol activ în promovarea programului și în atragerea persoanelor cu acces limitat la tehnologie.

Bibliotecarul implicat în Digital STARs devine mai mult decât un simplu facilitator: este explorator, formator, ambasador, conector și povestitor. El contribuie la construirea unei comunități informate și conectate, împărtășind experiențe reale și învățând continuu.

La baza întregului program stă principiul incluziunii. Digital STARs se adresează în mod special persoanelor vulnerabile sau aflate în risc de excluziune digitală. Formatorii sunt încurajați să lucreze cu empatie, răbdare și înțelegere, adaptând procesul de învățare la ritmul și nevoile fiecărui participant.

Astfel, bibliotecile și administrațiile locale devin centre de învățare digitală, iar fiecare pas făcut în cadrul acestui program contribuie la o societate mai conectată. Prin Digital STARs, bibliotecile se transformă în spații unde oamenii nu doar învață să folosească tehnologia, ci își deschid drumul către un viitor din ce în ce mai tehnologizat.

Georgian Bănescu; Mircea Tică

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Formare digitală & incluziune prin cursul Digital Stars

Tineri și adulți din comună, uniți de aceeași dorință: să înțeleagă, să utilizeze și să stăpânească lumea digitală.

Biblioteca Comunală din Raciș s-a transformat, în ultimele luni, într-un adevărat centru de formare digitală. Sub emblema programului Digital Stars, locuitori din toate categoriile de vârstă – de la adolescenți curioși până la adulți hotărâți să nu rămână în urma vremii – și-au găsit locul în fața ecranului și la masa cunoașterii digitale.

Digital Stars este un program de formare în competențe digitale de bază, adresat persoanelor care doresc să se familiarizeze cu

optime este infrastructura tehnologică pusă la dispoziția cursanților. Calculatoarele și dispozitivele pe care lucrează participanții au fost achiziționate prin programul PNRR – INVESTIȚIA I17. „Scheme de finanțare pentru biblioteci pentru a deveni hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale – COMPONENTA 7 Transformarea digitală, parte a efortului național de modernizare și digitalizare a serviciilor publice locale, cu finanțare europeană.

Prin programul PNRR – Hub Digital, Biblioteca Comunală Raciș a beneficiat de echipamente IT de ultimă generație: calculatoare performante, o

tehnologia modernă sau să-și consolideze cunoștințele deja existente. Cursul acoperă un spectru larg de abilități esențiale în lumea de astăzi: de la utilizarea calculatorului și navigarea sigură pe internet, până la comunicarea online, utilizarea serviciilor digitale guvernamentale și protejarea datelor personale.

Faptul că acest curs se desfășoară chiar în Biblioteca Comunală Raciș nu este o întâmplare. Biblioteca și-a asumat de mult timp rolul de *punct de conexiune* între comunitate și cunoaștere – iar cunoașterea digitală este, în secolul al XXI-lea, la fel de necesară ca alfabetizarea clasică.

Un element esențial care face posibilă desfășurarea cursului *Digital Stars* în condiții

tabletă și accesorii necesare formării digitale. Astfel, cursanții au acces la tehnologie reală, actuală – nu la echipamente depășite – ceea ce face ca experiența de învățare să fie direct aplicabilă în viața de zi cu zi.

Această dotare reprezintă o investiție concretă în oameni. Fiecare calculator din sala de curs este o oportunitate – pentru un tânăr care vrea să-și îmbunătățească perspectivele profesionale, pentru un adult care dorește să acceseze servicii online sau pentru un pensionar care vrea să rămână conectat cu familia. Fondurile europene nu au rămas abstracte; ele s-au transformat în ecrane aprinse, în mouse-uri mișcate cu grijă pentru prima dată și în bucuria descoperirii.

Unul dintre aspectele cele mai valoroase ale cursului *Digital Stars* de la Raciuc este diversitatea participanților. La aceleași mese de lucru stau, umăr la umăr, adolescenți din clasele liceale și adulți de 40, 50 sau chiar peste 60 de ani. Această diversitate nu este o provocare – este, dimpotrivă, una dintre cele mai mari resurse ale grupului.

Tinerii vin cu o deschidere nativă față de tehnologie și cu dorința de a-și aprofunda cunoștințele într-un cadru structurat, recunoscut și validat. Adulții aduc răbdare, motivație puternică și, deseori, o nevoie concretă: să completeze formulare online, să comunice prin e-mail, să acceseze platformele de servicii publice, să evite capcanele internetului sau, pur și simplu, să se simtă mai puțin singuri într-o lume tot mai digitalizată.

Nu știam că pot face atâtea lucruri de la calculator. Acum îmi trimit singur documentele online și știu cum să mă feresc de cei care încearcă să mă înșele pe internet. – Participant adult, cursul Digital Stars Raciuc

Programa cursului este concepută progresiv, astfel încât fiecare participant să poată avansa în ritmul propriu, pornind de la noțiunile fundamentale și ajungând la aplicații practice din viața de zi cu zi. Cursanții parcurg trei rute de învățare: *Viața privată, Viața profesională, Viața cetățenească* și dobândesc informații noi și utile despre:

Utilizarea calculatorului și a dispozitivelor mobile: organizarea fișierelor, aplicații esențiale, setări de bază;

Navigarea pe internet în siguranță: cum recunoști site-urile de încredere, cum te protejezi de phishing și escrocherii online;

Comunicarea digitală: e-mail, aplicații de mesagerie, videoconferințe – unelte pentru familie, serviciu și administrație;

Servicii digitale publice: accesarea portalurilor guvernamentale, completarea online a documentelor oficiale;

Protecția datelor personale: parole sigure, confidențialitate, drepturile în mediul digital.

Aplicații utile în viața cotidiană: sănătate, transport, comerț electronic, educație online.

Inițiativa găzduirii cursului *Digital Stars* confirmă un adevăr pe care comunitatea din Raciuc îl trăiește la fiecare vizită la bibliotecă: aceasta nu este doar un depozit de cărți, ci un spațiu viu, un incubator de cunoaștere și un loc de întâlnire a generațiilor.

Prin deschiderea spațiilor sale pentru formare digitală, Biblioteca Comunală Raciuc

demonstrează că instituțiile culturale locale pot fi motoare ale progresului social. Accesul gratuit la calculator, la internet și la un formator calificat poate face diferența pentru un locuitor care, altfel, nu ar fi avut nicio poartă de intrare în lumea digitală.

De ce contează incluziunea digitală? Conform studiilor europene, peste 30% dintre adulții din mediul rural nu dețin competențe digitale de bază. Cursurile precum *Digital Stars* sunt esențiale pentru reducerea acestui decalaj, deoarece o persoană care știe să utilizeze internetul are acces mai bun la sănătate, educație, piața muncii și servicii publice.

Comunitate, curaj și cunoaștere

Poate cel mai frumos lucru care se întâmplă în sala cursului *Digital Stars* de la Raciuc nu apare în nicio programă: este

curajul. Curajul unui adult de 55 de ani care ridică mâna și spune „nu știu, dar vreau să învăț”. Curajul unui adolescent care explică, cu răbdare, cum funcționează un cont de e-mail. Curajul mic și esențial al fiecăruia de a face un pas în necunoscut. Aceste întâlniri față în față sunt, în fond, mai mult decât un curs de calculator. Sunt lecții despre adaptare, despre solidaritate între generații și despre ideea că niciodată nu este prea târziu să înveți ceva nou. Indiferent de vârstă sau de experiența anterioară cu tehnologia, cursul Digital Stars! ne arată că lumina și energia vin din comunitate și că există un loc pentru oricine la masa cunoașterii digitale.

Cateluța Georgiana Barbu
Biblioteca Comunală Raciuc

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

Malta – o incursiune într-un univers al istoriei și culturii mediteraneene prin experiența Erasmus

Vizita în Malta a reprezentat pentru noi bibliotecarii o experiență complexă și profundă, posibilă datorită participării alături de alte colege, la un proiect Erasmus. În cadrul acestui program, am avut oportunitatea de a lua parte la activități de job-shadowing, care ne-au permis să

gestionate activitățile administrative și culturale dar și relația dintre instituții și comunitate. Parcul Gardjola Gardens a completat această zi printr-un moment de relaxare, oferind priveliști spectaculoase asupra portului.

Un punct de interes aparte a fost Biblioteca Publică din Senglea, unde am descoperit rolul important al acestor instituții în promovarea educației și culturii. Activitățile de job-shadowing ne-au permis să analizăm modul în care sunt organizate serviciile pentru public și să comparăm aceste practici cu cele din sistemul nostru.

A doua zi ne-a purtat în Mdina, fosta capitală a Maltei, un oraș medieval impresionant. Vizita la Muzeul Național de Istorie Naturală a fost o lecție despre patrimoniul natural, iar explicațiile ghidului nostru au inclus informații valoroase despre sistemul de învățământ maltez. În acest context,

experiența de job –shadowing a devenit și mai relevantă, oferindu-ne ocazia de a înțelege diferențele dintre sistemele educaționale și de a identifica bune practici.

Experiența noastră a fost îmbogățită și de vizita la Grota Albastră și turul cu barca la spectaculosul ansamblu de peșteri marine, renumite pentru apele de un albastru intens,

Parcul Gardenia

observăm direct modul de funcționare al instituțiilor educaționale și administrative din Malta. Astfel, călătoria nu a fost doar una turistică, ci o veritabilă experiență de învățare și dezvoltare profesională.

Prima zi a fost dedicată explorării orașelor Cospicua, Senglea și Vittoriosa parte a regiunii istorice cunoscute drept "Cele trei orașe", fiind primele așezări fortificate ale Ordinului Cavalerilor din Malta situate în apropiere de Valletta, în marele port. Cele trei orașe au fost cruciale în istoria Maltei fiind mai vechi decât capitala Valletta.

Senglea, cel mai mic dintre cele trei orașene-a impresionat prin autenticitatea sa și prin atmosfera liniștită, încărcată de trecut. Vizita la Catedrala din Senglea a oferit un prim contact cu spiritualitatea profundă a locului, iar întâlnirea de la Consiliul Local a avut o importanță deosebită în contextul activităților de job-shadowing. Am putut observa îndeaproape modul în care sunt

Grota albastră

Vizită templu

iar apoi vizita în satul pescăresc Marsaxlokk. Această incursiune în frumusețea naturală a Maltei a oferit un contrast binevenit față de obiectivele istorice și culturale vizitate anterior. Lumina care pătrunde în grotă creează reflexii uimitoare, transformând locul într-un adevărat spectacol natural. Vizita la Grote ne-a oferit un moment de relaxare și admirație pentru peisajele mediteraneene, completând astfel experiența noastră într-un mod armonios.

Un moment deosebit al experienței a fost vizita la templul megalitic Hagar Qim, unul dintre cele mai vechi situri religioase din lume. Acest loc reflectă profunzimea istorică a Maltei și contribuie la înțelegerea identității sale culturale.

Periplul nostru a continuat în Valletta, capitala Maltei, unde am vizitat Biblioteca Națională, un simbol al patrimoniului cultural scris. În Floriana, un orașel din imediata apropiere a Vallettei, Biblioteca Publică ne-a oferit o perspectivă asupra modului în care cultura și educația sunt integrate în viața comunității. Aceste vizite au completat experiența de job-shadowing, oferindu-ne exemple concrete de bune practici instituționale.

Un capitol aparte al călătoriei noastre a fost excursia din Gozo, o insulă caracterizată prin liniște și autenticitate. Vizita la Biserica Ta'Pinu a fost un moment de reflecție, iar în orașul Victoria am descoperit Catedrala Sfântul Gheorghe, un monument reprezentativ pentru tradiția religioasă locală.

Revenind la Valetta, am vizitat Catedrala Sfântul Ioan, unde se află mormântul Marelui Maestru Jeane de Valette, eroul cavalerilor

Ioaniți și fondatorul Valettei. Experiența a fost completată de descoperirea bucătăriei malteze, un amestec savuros de influențe mediteraneene și arabe, care reflectă diversitatea culturală a insulei.

Participarea la proiectul Erasmus și implicarea în activități de job-shadowing alături

Biblioteca Națională a Maltei

de colegile din bibliotecă, au transformat această vizită într-o experiență educațională valoroasă. Malta s-a dovedit a fi nu doar o destinație turistică impresionantă, ci și un spațiu ideal pentru schimb de experiență, învățare și dezvoltare profesională, oferind perspective noi asupra educației, culturii și societății europene.

Cristina Papoe; Simona Ioniță

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Erasmus+ 2025 – Jurnal de Malta

Am citit, undeva, că Malta e spectaculoasă primăvara. Nimic de zis, dar, în perioada 9 - 15 noiembrie, 2025, a fost mai mult decât atât. Acest interval a coincis cu participarea, atât a unei echipe de bibliotecari de la Biblioteca Județeană „Ion Heliade-Rădulescu” Dâmbovița, cât și a altor patru din țara noastră, în cadrul unei noi mobilități Erasmus+.

Aceasta a fost dedicată dezvoltării profesionale, schimbului intercultural și promovării educației non-formale. Împreună cu cele două colegi de curs, Alina Cojanu și Cateluța Georgiana Barbu (Biblioteca Comunală

Un moment important al mobilității Erasmus+ a constat în excursia educațională, organizată în scopul descoperirii patrimoniului cultural, istoric și natural al Maltei. Astfel, am vizitat pitorescul sat pescăresc Marsaxlokk, renumit pentru bărcile tradiționale „luzzus” și atmosfera autentic malteză, unde am degustat bunătățile specifice locului. Apoi, printr-o plimbare cu barca, am admirat spectaculosul complex de peșteri marine Blue Grotto, cu apele sale cristaline și reflexiile uimitoare de culoare. În continuare, am explorat complexul de temple megalitice Țăgar Qim, martor al uneia dintre cele mai vechi civilizații mediteraneene.

Raciu), am avut ocazia de a parcurge programul „Non-formal learning – The golden door for an innovative future”, care s-a desfășurat la Consiliul Local din Senglea, Malta.

La debutul mobilității, cursanții și-au prezentat, prin diverse mijloace non-formale (port tradițional, pliante de prezentare, lucrări handmade și bunătăți gastronomice), regiunea și instituția din care provin. Un accent deosebit a fost pus pe înțelegerea diferențelor și complementarității dintre educația formală, non-formală și informală, precum și pe identificarea unor strategii multimodale de învățare și comunicare. Activitățile efectuate au urmărit dezvoltarea competențelor personale și profesionale prin metode inovatoare și interactive. Printre acestea, am cunoscut metoda Photovoice, prin care participanții au surprins, în imagini, experiențe, emoții și perspective personale. De asemenea, jocurile de team-building, exercițiile de cooperare și activitățile outdoor au contribuit la consolidarea spiritului de echipă și la stimularea comunicării autentice.

Programul a inclus și activități culturale și recreative, menite să completeze procesul de învățare. Vizionarea unor filmulețe cu tematică educațională și motivațională a generat discuții constructive și reflecții de grup.

Pe parcursul traseului, am contemplat panoramele impresionante, oferite de Dingli Cliffs, cel mai înalt punct al insulei. De asemenea, am descoperit farmecul medieval al orașului Mdina, vechea capitală malteză, cunoscută drept „Orașul Tăcerii”. Mai mult decât o simplă mobilitate internațională, proiectul Erasmus+ a reprezentat o experiență valoroasă de învățare, comunicare și dezvoltare profesională. Pentru noi, bibliotecarii, participarea la acest program a însemnat nu doar dobândirea unor noi competențe și metode de lucru, ci și consolidarea unei viziuni moderne asupra educației, culturii și rolului bibliotecii în societatea contemporană.

Prin diversitatea activităților, prin schimbul de experiență și prin contextul multicultural în care s-a desfășurat, mobilitatea Erasmus+ 2025 a demonstrat, încă o dată, faptul că educația non-formală are puterea de a inspira, de a conecta oameni și de a transforma perspective.

Experiența din Malta va rămâne, fără îndoială, un reper important în parcursul profesional și personal al participanților.

Liliana Nadia Nedelcu

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

A fost odată Malta

Malta reprezintă o insulă în inima Mediteranei și un puzzle de istorie vie, unde piatra aurie de calcar întâlnește albastrul infinit al mării.

Pentru mine, această destinație a constituit decorul unei experiențe Erasmus transformatoare, fiind un capitol în care învățarea teoretică s-a împletit armonios cu explorarea culturală.

Programul a fost structurat pentru a oferi o viziune panoramică asupra dezvoltării profesionale, fiind împărțit între secțiunea de educație non-formală și cea de job shadowing. Eu am făcut parte din grupa dedicată cursului de educație non-formală, un spațiu dinamic unde conceptele abstracte au prins viață prin dezbateri și interacțiune constantă.

Am început prin a deconstrui semnificația culturii de stat explorând straturile care o

O componentă esențială a cursului a vizat arta muncii în echipă. Discuțiile au depășit simplul concept de colaborare, concentrându-se pe mecanismele fine care fac un grup să funcționeze eficient. Am definit responsabilitatea comună față de un obiectiv, am stabilit modalitățile optime de gestionare a sarcinilor pentru a evita sincopile de comunicare și am identificat indicatorii care trebuie urmăriți pentru a menține echilibrul între performanță și relațiile interumane. Tot acest proces a fost susținut de o energie vibrantă, deoarece momentele de teorie au fost punctate de

filmulețele motivaționale și jocuri de rol menite să mențină entuziasmul la cote înalte și să demonstreze practic puterea coeziunii.

Educația a continuat dincolo de ușa sălii de curs, deoarece Malta însăși a fost un profesor tăcut și impunător. Am avut ocazia să pătrund în nucleul intelectual al insulei prin vizite la Biblioteca Națională și la bibliotecile locale, spații care conservă secole de cunoaștere și manuscrise rare. Explorarea a cuprins situri de o importanță capitală, de la orașele fortificate unde fiecare zid povestește despre asedii și victorii ale Cavalerilor Ioaniți, până la porturile și piețele locale care reprezintă inima economică și culturală a țării.

„A fost odată Malta” reprezintă realitatea unei experiențe în care m-am îmbogățit cu noi perspective asupra muncii în echipă și a diversității. Plec din această insulă cu o înțelegere mai profundă a modului în care istoria modelează prezentul și a modului în care noi, prin colaborare, putem influența viitorul.

Alina Cojanu

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

compun, de la elementele vizibile precum tradițiile și limba, până la valorile profunde și normele sociale care definesc identitatea unui popor. Am analizat în detaliu caracteristicile care fac o cultură să fie rezilientă, precum și modul în care aceasta influențează comportamentul individual în viața de zi cu zi.

Ziua Internațională a Poeziei – când planeta vorbește în versuri

Celebrată în fiecare an în data de 21 Martie, această minunată ZI reprezintă un omagiu adus de UNESCO, celei mai sensibile forme de exprimare umană.

Ziua Poeziei adus la Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița o lumină aparte, aceea care se naște doar atunci când cuvintele își regăsesc rostul în inimile oamenilor. Cu acest prilej, spațiul bibliotecii s-a transformat într-un adevărat sanctuar al sensibilității, unde vocile s-au unit într-un singur glas: cel al emoției autentice.

Evenimentul a reunit studenți, elevi, profesori și colaboratori ai bibliotecii, fiecare aducând cu sine nu doar texte, ci trăiri, fragmente de suflet și dorința de a împărtăși frumusețea poeziei. Atmosfera a fost una caldă și vibrantă, în care fiecare vers a prins viață, iar fiecare pauză a vorbit la fel de profund ca rostirea însăși. S-au recitat poezii cunoscute, dar și fragmente extrase din opere care au trecut proba timpului, citite la prima vedere, cu emoția descoperirii și prospețimea interpretării spontane. De asemenea, un moment aparte l-au constituit creațiile proprii, prin care participanții au avut curajul să se dezvăluie, să ofere celorlalți o parte din universul lor interior.

Diversitatea a fost unul dintre cele mai frumoase daruri ale acestei întâlniri. Poezia a răsunat nu doar în limba română, ci și în alte limbi, purtând cu sine nuanțe culturale diferite, dar aceeași esență profund umană. Studenții străini din Algeria și Guineea, ai Universității „Valahia” din Târgoviște, au adus o notă specială evenimentului,

demonstrând că poezia nu cunoaște granițe și că emoția este un limbaj universal.

La final, într-un gest simbolic și plin de semnificație, au fost înmânate premii constând în cărți – nu doar obiecte, ci adevărate punți între lumi, între generații, între oameni. A fost o recunoaștere a pasiunii, a implicării și a iubirii pentru cuvântul scris. Mai mult decât un lăcaș al cărților, acest templu al spiritului uman, adăpost al înțelepciunii dar și un paradis al imaginației s-a dezvăluit în această zi, ca un spațiu viu, deschis comunității, un loc în care oamenii vin nu doar să citească, ci să se regăsească unii pe alții, un loc care nu impune tăcerea, ci o transformă în ascultare, în reflecție, în deschidere.

Între rafturi și ferestre luminate blând, s-a simțit o apropiere firească între generații, între experiențe diferite, între moduri de a simți și de a înțelege lumea, astfel încât, BIBLIOTECA a devenit, pentru câteva ore, o oază a întâlnirii sufletelor. Aici, poezia nu a fost doar rostită, ci trăită, iar fiecare colț a devenit martor al unor

sensibilități autentice între oameni și cuvinte. Această zi nu a fost doar o celebrare a poeziei, ci și o reafirmare a rolului bibliotecii ca inimă a comunității – un rizomat al culturii, în care sensibilitatea este nu doar acceptată, ci prețuită dar și o reamintire a faptului că, dincolo de ritmul alert al vieții, există încă loc și timp pentru liniște, reflecție și frumusețe.

În mijlocul paginilor și al vocilor, fiecare participant a plecat purtând cu sine ceva mai mult decât a venit: o emoție, o inspirație, o amintire.

Să ne hrănim sufletele cu versuri, să căutăm frumosul în metafore și să nu uităm că, într-o lume

grăbită, poezia este acel loc de refugiu unde cuvintele capătă aripi, iar emoțiile prind glas. Să citim, să simțim și să lăsăm poezia să ne facă mai buni!”

Pentru că poezia nu se termină odată cu ultimul vers rostit – ea continuă să existe, discret, în fiecare dintre noi.

Claudia Chebac

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Ziua Culturii Naționale celebrată la Târgoviște, un eveniment de amploare dedicat valorilor românești

În ziua de 15 ianuarie 2026, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița a găzduit un amplu program dedicat Zilei Culturii Naționale și aniversării poetului Mihai Eminescu. Evenimentul a fost organizat de Consiliul Județean Dâmbovița, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”, Arhiepiscopia Târgoviștei, Academia Oamenilor de Știință din România și Universitatea „Valahia” din Târgoviște, reunind reprezentanți ai mediului academic, cultural și artistic.

Manifestările au debutat la ora 11:00 cu un moment important: decernarea bursei „Slove Muscelene – Banciu”. Această inițiativă valoroasă are ca scop sprijinirea tinerilor bibliotecari cercetători în domeniul culturii și al digitalizării patrimoniului, continuând tradiția simpozionului „Slove Muscelene” dedicat promovării limbii române și a valorilor culturale naționale. Proiectul a fost inițiat de prof. univ. dr. ing. Doina Banciu, președinte al Academiei Oamenilor de Știință din România.

În cadrul ceremoniei, bursa „Slove Muscelene – Banciu” a fost acordată tânărului bibliotecar Constantin Florinel Gîngă, de la Biblioteca Comunală „Theodor Balș” din Brănești. Bursa în valoare de 1000 USD constă într-o vizită profesională într-o bibliotecă de prestigiu internațional. Diploma i-a fost înmănată personal de doamna Doina Banciu. Acordată anual în memoria inginerului Dan Mihai Banciu, această

bursă reprezintă un demers privat care susține formarea profesională în domeniul culturii digitale și al digitalizării patrimoniului. De asemenea, ea continuă tradiția celor 17 ediții ale Simpozionului „Slove Muscelene”, contribuind la

modernizarea instituțiilor de informare și documentare din România.

Programul a continuat prin conferința „Târgoviștea și Drăculeștii la mijlocul secolului al XV-lea”, susținută de dr. Liviu Cîmpeanu, cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu al Academiei Române. Specialist în istoria medievală a spațiului românesc și central-european, dr. Liviu Cîmpeanu a evidențiat rolul strategic și politic al Târgoviștei în perioada dinastiei Drăculeștilor. Prelegerea a pus în lumină importanța orașului ca reședință domnească și a readus în atenție contribuția esențială a acestei dinastii la consolidarea statalității românești. Contextul istoric a fost cu atât mai relevant, cu cât anul 2026 marchează 550 de ani de la moartea lui Vlad Țepeș și 570 de ani de la începutul celei de-a doua domnii ale sale.

Momentul artistic al evenimentului a fost asigurat de elevii Liceului de Artă „Bălașa Doamna” din Târgoviște, coordonați de profesorii Maria Radu, Justin Gropescu, Andrei Georgescu, Eduard Florentin Bidirean și Rodica Tudose. Publicul a avut ocazia să se bucure de trei momente muzicale deosebite.

Primul moment a fost susținut de Yannis Marica, elev în clasa a VII-a, la vioară, sub îndrumarea profesorului Justin Gropescu și cu acompaniament la pian realizat de profesorul

Șorban. Tânărul artist care a interpretat compoziția muzicală a fost Tudor Bordei din clasa a IX-a și a fost coordonat de profesoara Maria Radu.

Programul găzduit de bibliotecă a continuat cu vernisajul expoziției „Picturi cu suflet”, o manifestare artistică încărcată de emoție și culoare. Lucrările expuse au fost creații ale participanților la Clubul de pictură din cadrul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița – tineri și adulți care și-au exprimat trăirile și sensibilitatea prin artă, sub îndrumarea atentă a doamnei Gabriela Anăstasoaei.

O atenție aparte trebuie arătată expoziției cu lucrări de grafică semnate de artistul plastic târgoviștean Alexandru Coman și inspirate din lirica eminesciană.

Și cu această ocazie, Biblioteca „Ion Heliade Rădulescu” a reușit să ofere publicului târgoviștean și invitaților

Andrei Georgescu. Tânărul artist a interpretat „Balada pentru vioară” de George Enescu, oferind o prestație plină de sensibilitate și expresivitate.

Cel de-al doilea moment muzical a fost susținut la nai de Alexandra Matei, elevă în clasa a XII-a, îndrumată de profesorul Eduard Florentin Bidirean. Cu virtuozitate și profunzime artistică, tânăra naistă a interpretat „Doina” („Toată lumea-mi spune lotru”) și „Dans nr. 1” de Béla Bartók.

Un omagiu emoționant a fost adus poetului național prin interpretarea la pian a piesei „Pe lângă plopii fără soț”, compuse de Guilelm

săi un eveniment cultural care a reflectat imaginea complexă a culturii românești, îmbinând armonios tradiția cu modernitatea, istoria, arta, cercetarea și educația. A fost un prilej de a celebra cultura în toate formele ei, reafirmând rolul esențial pe care aceasta îl are în definirea identității naționale și în formarea generațiilor viitoare.

Raluca Rusu

Biblioteca Județeană
„Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

Iubiri de poveste si carte. Cronica unui Dragobete trăit la bibliotecă

24, o zi blândă de februarie 2026, când iarna începuse să-și piardă glasul în favoarea primăverii, biblioteca nu mai era doar un spațiu al liniștii, ci unul al emoțiilor rostite. La sediul central al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” din Dâmbovița, Dragobetele își găsisse un nou limbaj – unul al cărților, al privirilor și al cuvintelor spuse cu sfială.

De această dată, nu a mai fost doar o sărbătoare, ci un pretext delicat pentru întâlnirea dintre inimă și cuvânt. Minunata lume nouă, generația care urmează, a constituit legătura afectivă dintre cuvânt și emoție și au făcut cel mai frumos spectacol.

Totul a început simplu, cu starea aceea aproape tăcută care precede orice moment autentic. În sală plutea o nerăbdare caldă, iar fiecare privire părea să spună aceeași poveste: dorința de a trăi, de a împărtăși, de a fi parte din ceva viu. În acest spațiu, muzica, teatrul și literatura nu au fost niciodată doar forme de artă, ci moduri diferite de a vorbi despre „iubire”.

Evenimentul, sugestiv intitulat *„Dragobetele literar – tradiție, dragoste și lectură”*, nu a fost doar o întâlnire, ci o experiență colectivă, o formă de a reînvia iubirea prin literatură. Sala de Conferință a bibliotecii, în care fiecare colț părea să asculte, participanții (elevi, cadre didactice, invitați speciali) au fost invitați să înceapă simplu: cu un singur cuvânt.

„Un cuvânt despre iubire.”

Atât. Fără explicații, fără introduceri. Doar esența.

Și atunci, iubirea s-a risipit în aer sub forme diferite: „dor”, „lumină”, „așteptare”, „curaj”, „acasă”. Fiecare cuvânt a fost o mărturisire. Fiecare voce – o poveste.

Dragobetele – personaj mitic al tradiției românești, uneori asemănat cu un Cupidon al satului – a prins contur nu prin legendă, ci prin oameni. Prin tineri actori, care au urcat pe scenă cu emoție în glas, prin cuvinte rostite cu sens, prin gesturi mici, care au făcut momentul memorabil. Totul sub coordonarea artistică de excepție a profesorului Stefanis Lupu, directorul Teatrului Odyseu.

A urmat o întrebare care a rămas suspendată în liniștea atentă a sălii: *„Ați simțit că iubirea începe, uneori, cu o carte?”*

Pentru unii, răspunsul a fost un zâmbet. Pentru alții, o amintire. Pentru câțiva, poate, o revelație.

Dacă începutul a fost o invitație la introspecție, partea a doua a deschis larg porțile literaturii. Sub semnul „Iubirii în pagini de carte, de Dragobete,” vocile participanților au prins curaj, iar cărțile au început să vorbească prin ei.

S-au citit poezii și fragmente – unele cunoscute, altele redescoperite. Versuri de iubire, fragmente care au purtat în ele emoția marilor întâlniri și a despărțirilor inevitabile. Numele autorilor nu au fost doar repere literare, ci punți între generații.

Dar momentul cel mai viu a fost, poate, acela al „declarațiilor de dragoste pentru cărți”. Fără constrângeri, fără reguli stricte, participanții au vorbit despre acele volume care i-au schimbat,

care i-au învățat să simtă, care le-au devenit, într-un fel, confidenți tăcuți.

S-a vorbit despre personaje iubite ca despre oameni reali. Despre povești care au lăsat urme. Despre întâlniri întâmplătoare cu o carte care, odată deschisă, nu a mai putut fi uitată.

Dialogul s-a adâncit firesc: *Este literatura română accesibilă? Mai spune ea ceva*

„Ce înseamnă iubirea pentru tine?”

„Cum este iubirea în adolescență?”

Răspunsurile nu au fost lecții, ci confesiuni. Uneori sub formă de poezie, alteori ca gânduri rostite pe jumătate, sau chiar ca mici povestiri improvizate. În acel spațiu, fiecare voce a contat.

Și poate că, pentru câteva clipe, literatura și viața nu au mai fost două lucruri separate.

generației de astăzi?

Răspunsurile nu au fost unanime, dar tocmai această diversitate a dat consistență întâlnirii. Literatura nu a fost tratată ca un obiect de studiu, ci ca un spațiu viu, în continuă transformare.

A urmat provocarea – acea parte în care emoția a fost dublată de reflecție. Elevii, organizați în echipe, au adus în fața publicului cărți din literatura română și au încercat, în câteva minute, să le redea esența.

Nu a fost doar un exercițiu de prezentare, ci unul de asumare.

Întrebările nu au fost ușoare:

Este iubirea libertate sau dependență? Unde se trasează granița?

Este gelozia o dovadă de iubire sau doar un semn de fragilitate interioară?

Durează iubirea o viață sau se transformă odată cu noi?

Răspunsurile au venit din experiență, din lecturi, din fragmente de viață încă nescrise. Unele au fost sigure, altele ezitante, dar toate au avut autenticitate.

În cea de-a treia parte a întâlnirii, atmosfera s-a schimbat subtil. Dacă până atunci cuvintele fuseseră rostite, acum ele au început să fie lăsate în urmă.

„Cuvinte care iubesc” – panoul cu mesaje anonime – a devenit un spațiu al sincerității fără chip. Bilețelele, scrise cu grijă sau în grabă, au adunat gânduri de apreciere, prietenie, dor sau încurajare. Fără nume, fără explicații. Doar emoție.

Apoi, microfonul deschis a adus poate cele mai fragile și mai adevărate momente ale zilei.

Dialogul deschis nu a fost doar un exercițiu de curaj, ci o invitație la autenticitate.

Finalul nu a fost unul abrupt, ci mai degrabă o așezare liniștită a lucrurilor în suflet.

Ce am descoperit?

Că lectura nu este doar un act intelectual, ci unul profund emoțional. Că ea modelează, nu doar informează. Că, uneori, ne învață să simțim înainte de a înțelege.

Colțul foto a păstrat zâmbetele, iar fotografiile au devenit dovezi ale unei zile în care oamenii s-au apropiat – prin cărți, prin cuvinte, prin curajul de a vorbi despre iubire.

Dar, dincolo de imagini, a rămas o invitație tăcută: aceea de a continua.

De a citi.

De a simți.

De a căuta, printre pagini, nu doar povești, ci și pe noi înșine.

Pentru că, uneori, iubirea chiar începe cu o carte.

S-a pus în discuție iubirea ca fiind o limbă universală. La fel ca lectura. Ambele construiesc punți, ambele dau sens, ambele ne apropie.

Iar la final, când aplauzele au umplut sala, nu a mai fost vorba doar despre un eveniment reușit. A fost despre confirmarea unui adevăr simplu: că poveștile se nasc acolo unde există pasiune. Și că, uneori, e suficient să spui un cuvânt – pentru ca o lume întreagă să înceapă să prindă viață.

Anca Radu

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Spiritul lecturii – Întâlnire cu scriitori contemporani la Biblioteca orașului Fieni

De la începutul anului 2026, am inițiat proiectul „*Spiritul Lecturii*” pentru a aduce săptămânal în fața cititorilor scriitori contemporani, care prin prezența lor să atragă noi cititori. Acest proiect a fost mediatizat atât online, cât și prin afișe postate la instituțiile de învățământ din oraș. Inițial, am pornit la drum promovând autori locali. Audiența acestui proiect a fost una generoasă, peste așteptări, ceea ce demonstrează că setea de lectură nu a încetat, în speranța ca tinerii cititori să preia dragostea pentru lectură de la cei în vârstă. De la bun început, ne-am propus ca întâlnirile cu scriitorii să depășească cadrul unor reuniuni de cenaclu, chiar dacă biblioteca a inițiat această manifestare culturală cu sprijinul *Cenaclului „Spirit Literar”*. Timpul acordat întrevederilor literare de fiecare dată a fost depășit. O prezență permanentă la aceste manifestări a fost poetul Ion Sorin Ivașcu, însoțit de fiica domniei sale, doamna profesor Maria Mirabela Calmiciuc, cât și de nepoțica Ioana.

În prima vineri a lunii februarie, a deschis seria activităților poeta Masha Alexandrovna, născută în Fieni, membră a Societății Scriitorilor Târgovișteni, cât și a cenaclurilor din județele Dâmbovița și Prahova. Autoareavolumelor „*Matsuri - Sărbătoare: gânduri pentru suflet*” și „*Vălul de mătase: mângâierea sufletului*”, ambele publicate la editura Prestige din București, ne oferă prin poezia ei fascinația călătoriei într-o lume a secolului XXI, presărată cu atmosfera poetică a scriitorului persan Omar Khayyam.

Căldura expresiei poetice, plină de credință creștină ortodoxă, a octogenarei poete Maria Panțuroiu, născută în Pietroșița, a învăluit spațiul bibliotecii cu liniște monahală. Acest eveniment a adunat în bibliotecă un sensibil mai numeros auditoriu. Inedit a fost faptul să descoperim că în perioada 1961-1968 a fost bibliotecară în aceeași clădire în care ființează Biblioteca orașului Fieni. Putem spune că a fost o preluare de ștafetă peste timp a destinului lecturii. Din mărturisirile domniei sale, am aflat că acesta este locul în care s-a simțit cel mai bine. Distinsa scriitoare a venit însoțită de fiica sa, doamna profesor Diana Măndoiu.

Protagonista de acum fireștilor întâlniri literare, deschizătoare de drumuri pentru tinerele condeie din județ, poeta Ileana Pascu, născută în Ocnița, autoare a mai multor volume de poezii, cât și coordonatoare a trei antologii și inițiatoare a Concursului Național „*Roi de Fluturi*”, a venit însoțită de poezii Irina Stana, Nelson Ciotoi și de mai tânăra speranță Maria Macovei. Prin prezența dumneaei, cititorii au luat la cunoștință despre revistele în care a publicat, despre faptul că a fost tradusă în mai multe limbi straine, chiar dacă sosirea ei în lumea literară se produce mai târziu, după întoarcerea de pe meleagurile iberice. Activitatea a fost una plină de poezie învăluită de tonurile muzicale interpretate de cantautorul Florin Stoicescu.

Neobosita căutătoare prin mereu surprinzătoarea natură, dna Ileana Bocanciu este un explorator prin excelență, aducând o paletă de culoare exotice în „*Spiritul Lecturii*”. Prima dâmbovițeană care a atins ținuturile polare și autoare a două volume: „*Antarctica, un colț de rai*” și „*Turismul tematic și factori de risc în Parcul Natural Bucegi: Muntele, o iubire de o*”

viață”, domnia sa a desfășurat activități în perioada 2002 până în prezent, în care au fost inițiate peste 9000 de persoane, prin cele trei organizații: Asociația Ecologică „*Floare de Colț*”, Asociația „*Chindia Jurassic Park*” și Asociația de Turism „*Chindia*”. Toate acestea, deoarece educația pentru mediu asimilată în mijlocul naturii, cu ajutorul metodelor non-formale, de preferință în arii naturale protejate precum Parcul Natural Bucegi, implementată de ONG-uri, poate fi o alternativă reală a zilelor noastre, pentru reducerea riscurilor asociate activităților turistice tematice, dar și pentru dezvoltarea economică și socială a zonei. Povestirile despre spațiul puțin știut al Polului Nord au încântat pe cei prezenți.

Așa cum spunea Galileo Galilei: „*Matematica este limba cu care Dumnezeu a scris Universul*”, drept pentru care am avut onoarea de a găzdui pe parcursul a două ore pe distinsa doamnă profesor Maria Gizela Aldica, născută în Fieni, autoare a lucrărilor: „*Matematica de la simplu la complex*”, „*Matematica pentru concurs*”, „*Caleidoscop de matematică și astronomie GA-MA*”, care a vorbit elevilor despre frumoasa limbă a numerelor. O călătorie de la 1,61, numărul de aur, până la infinit. Chiar și celor care în tinerețe nu le-a plăcut această știință, prin cuvintele doamnei, au făcut primul salt către ispita de a studia matematica. Surpriza manifestării a fost mini-recitalul închinat „*Zilei Mamei*”, oferit de Grupul Vocal „*Coressis*”, coordonat chiar de doamna profesor Aldica, care a bucurat sufletele beneficiarelor Centrului Social „*Floarea Speranței*” din Fieni, prezente la eveniment.

Din economia cifrelor, la dăltuirea în cuvânt a poeziei, poeta Cristiana Paloș a oferit bucurie participanților, într-o frumoasă după-amiază de vineri, oferind cu grație nu numai o poezie plăcută, cât și interpretări la pian de o aleasă virtuozitate. Au fost prezenți în sala bibliotecii atât localnici, cât și personalități sosite din Pucioasa, Vulcana-Pandele, Runcu. Nici nu aveam cum să avem răgaz în călătoria proaspătă dintre muzică și poezie. Și pentru că nu ar fi fost suficient, distinsa doamnă este un adevărat artist plastic, care ne-a încântat prin vernisajul unei expoziții ad-hoc.

O descoperire inedită în peisajul liricii locale este poeta Gretta Casandroi. Volumul domniei sale „*Cuvânt împotriva uitării*”, publicat acum două decenii, încă rămâne proaspăt prin sinceritatea expresiei lirice. Oaspeții acestui eveniment, nu au fost încântați doar de poezie, cât și de delicioasele prăjituri, pe care autoarea le-a dăruit cu generozitate. Cei mai încântați de

oferță au fost elevii, care parcă au știut de ce minunat ospăț gastronomic vor avea parte. Este un câștig atât pentru lirica locală, cât și pentru curajul pe care distinsa poetă îl însuflă tinerelor condeie.

Din nordul județului Prahova, de la granița cu județul Buzău, am primit vizita distinsei poete Maria-Cleopatra Stoicescu. Nu puține la număr, volumele doamnei profesor de limbă și literatură română din Starchiojd au fost prilej de bucurie și totodată de meditație, poezia dumneai fiind acompaniată de tânărul pianist Girbea Eduard, fost elev al dânsiei. Seara culturală, care a durat de la ora 15.00 până la ora 20.00, a fost îmbogățită de muzica elevată, dăruită de domnul Ionel Ilie David și de doamna Oana Cristina Tenescu, precum și de expoziția de grafică a autoarei. Proaspătul volum „*Dincolo de zenit*”, tipărit la editura bucureșteană Akakia, a fost lansat în premieră la acest eveniment.

Poveștile copilăriei au găsit în scriitoarea pedagog Daniela Georgeta Țigănilă-Popescu, născută în Moțăieni, un iscusit pictor al culorilor fără de seamă, care oferă aripi *Îngerașilor* de la Grădinița „*Dumbrava Minunată*” din Fieni. Faptul de a fi fost gazdele micuților care pășesc pe prima treaptă a înțelepciunii, grădinița, a fost un prilej de întoarcere în timp către puritatea copilăriei. Autoarea, care peste patru decenii a îndrumat pașii tinerelor vlăstare din Fieni, are un palmares demn de o carte a recordurilor, dumneai nu s-a marginit doar a scrie povești, cât și poezie pentru copii, o activitate care impune atât dragoste nemărginită, dar și elocință, dânsa fiind, de altfel, și autoarea ilustrației cărților respective. Am fost cu toții încântați de interpretarea cântecelor, prin care micuții au avut partea lor în acest eveniment cultural. Ar fi un câștig ca din rândul acestora să avem viitori cititori ai Bibliotecii Orășenești „*Mircea Popescu*”, așa cum mămicile lor au mărturisit că primele cărți ale copilăriei au fost cărțile doamnei Daniela Popescu.

Intenționăm ca acest proiect să aibă continuitate, având deja pe listă scriitori contemporani atât din județul nostru, cât și din județele limitrofe, și nu numai. Ca de fiecare dată, nu avem cum să nu dăm dreptate marelui Caragiale care spunea:

„*Pentru un român care știe citi, cel mai greu lucru e să nu scrie*”.

Maria Canache

Biblioteca „Mircea Popescu” Fieni

PATRIMONIU

Cărți cu autografe ale personalităților istorice, aflate în colecțiile Bibliotecii Județene Dâmbovița

Cărțile cu autografe și dedicații ocupă un loc aparte în colecțiile unei biblioteci, depășind statutul de simple obiecte de lectură și transformându-se în veritabile mărturii ale relației dintre autor și cititor. Aceste exemplare personalizate poartă amprenta directă a celui care le-a creat, oferind o dimensiune umană și emoțională patrimoniului scris.

Importanța lor rezidă, în primul rând, în valoarea documentară. O dedicație poate dezvălui detalii despre contextul în care a fost oferită cartea, despre relațiile literare sau personale ale autorului și despre epoca în care a trăit. Astfel, o simplă frază scrisă de mână poate deveni o sursă prețioasă pentru cercetători, istorici sau critici literari.

În al doilea rând, aceste cărți contribuie la unicitatea colecțiilor unei biblioteci. Spre deosebire de edițiile obișnuite, exemplarele cu autograf sunt irepetabile, fiecare având o poveste proprie. Ele sporesc valoarea culturală și simbolică a fondului de carte, transformând biblioteca într-un spațiu nu doar al cunoașterii, ci și al memoriei vii.

Nu în ultimul rând, cărțile cu dedicații creează o punte între generații. Cititorii de astăzi pot descoperi, prin intermediul acestor însemnări, emoțiile și gândurile unor oameni din trecut, apropiindu-se mai mult de autor și de opera sa. În acest fel, lectura devine o experiență mai personală și mai profundă.

Prin urmare, păstrarea și valorificarea cărților cu autografe și dedicații reprezintă o responsabilitate importantă pentru biblioteci, deoarece ele nu sunt doar obiecte rare, ci și fragmente autentice de istorie culturală.

Deținătoare a unei colecții respectabile de carte bibliofilă, Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița a dezvoltat și valorificat

constant segmentul ce include cărți cu autograf și însemnări manuscrise.

Pentru articolul de față am selectat doar câteva exemplare deosebite din colecțiile bibliotecii județene ale unor personalități istorice din spațiul european.

Louis Joseph Narcisse Marchand (1791 - 1876) a fost valetul împăratului Napoleon Bonaparte, dar și un important memorialist.

Născut într-o familie din clasa de mijloc, în plină desfășurare a Revoluției Franceze. Evoluția sa și a familiei sale este strâns legată de familia imperială franceză. Mama, Marei

Marguerite Broquet, a fost bonă a fiului lui Napoleon I cu împărăteasa Maria Luiza, fiu cunoscut sub titulatura de Rege al Romei. Sora lui Marchand, Henriette, a fost una dintre cameristele împărătesei Maria Luiza.

În 1811, tânărul Louis Marchand a intrat în serviciul casei imperiale, inițial ca servitor.

În 1814, în momentul în care se prefigura înfrângerea și abdicarea împăratului, primul său valet, Louis Constant Wairy, a dezertat. Louis Marchand îl va înlocui, la propunerea generalului Henri Bertrand.

Louis Joseph Narcisse Marchand

Alături de Bertrand și Louis Etienne Saint-Denis, Marchand a dovedit un devotament remarcabil față de persoana lui Napoleon, fiind alături de împărat în exilul din Insula Elba, în timpul celor „o sută de zile”, dar și în exilul final de pe Insula Sfânta Elena. L-a servit pe împărat până în ultima zi a vieții acestuia (5 mai 1821), „cu același zel, cu aceeași grijă și cu aceeași atenție ca la Tuileries, în epoca gloriei sale”.

În timpul acestor ani, Marchand a ținut jurnale, publicate în două volume, în limba franceză, în anii 1952 și 1955, sub titlul

„Memoriile lui Marchand”, și în limba engleză, în 1998, sub titlul „În umbra lui Napoleon”.

Marchand a fost valetul perfect: discret, loial, inteligent și amabil. L-a idolatrizat pe Napoleon, deși acesta nu era un om ușor de servit. Marchand a făcut tot ce a putut pentru a menține confortul și iluzia puterii fostului împărat, atunci când acesta din urmă a fost redus la statutul de prizonier englez pe Insula Sfânta Elena. A fost cele care s-a ocupat de amenajarea locuinței temporare ale lui Napoleon la Briars, casa oficialului Companiei Indiilor de Est, William Balcombe, și a familiei sale.

În timpul exilului pe Sfânta Elena a avut o aventură cu fiica unui sergent englez, Esther Henrietta Vesey sau Vizey (1801-1838), cu care a avut doi copii: James Octave, născut în 1817 și (probabil) Thomas John James Louis, născut în 1821. Lui Marchand îi plăcea și el să schițeze și să picteze, în special peisaje. Întotdeauna purta cu el un caiet și un creion în plimbări.

Napoleon a recunoscut că era norocos să fie în grija lui Marchand. Când valetul a fost lovit de o boală intestinală la începutul anului 1819, Napoleon i-a pregătit un pat în sala de mese, unde Marchand putea fi mai confortabil decât în camera lui supraîncălzită din mansardă.

Pe patul de moarte, Napoleon i-a acordat lui Marchand titlul de conte și l-a numit administrator al testamentului și al codicilelor sale. El a lăsat moștenire și 400.000 de franci, cu cuvintele

„serviciile pe care mi le-a făcut sunt cele ale unui prieten”. Fostul împărat plănuise să-l căsătorească cu fiica unui ofițer al Vechii Gărzi Imperiale.

Înapoi la Paris, familia Montholon i-a recomandat-o pe Mathilde, fiica generalului napoleonic Michel Silvestre Brayer. Louis-Joseph Marchand s-a căsătorit cu Mathilde Brayer în 1823. Au avut un copil, Malvina, născută în 1824.

În 1816, generalul Brayer a fost condamnat la moarte de către regimul Bourbon și a fugit în Statele Unite, unde s-a alăturat mișcării de independență din Chile. Timp de câțiva ani, a comandat Armata de Independență a Chile sub numele de Miguel Brayer, până la întoarcerea sa în Franța în 1821. Numele lui Brayer este uneori menționat în legătură cu

comploturile de salvare a lui Napoleon din Sfânta Elena.

Marchand a fost prezent în 1840 la aducerea în patrie a rămășițelor lui Napoleon din Sfânta Elena. În rest, a dus o viață discretă și liniștită la Paris, primit cu brațele deschise de toți cei care păstrau cultul imperial. Nepotul lui Napoleon, împăratul Napoleon al III-lea, a confirmat titlul de conte al lui Marchand în 1869 și l-a făcut ofițer al Legiunii de Onoare.

Louis Joseph Marchand a murit la reședința sa de vară din Trouville la 19 iunie 1876, la vârsta de 85 de ani.

În colecțiile Bibliotecii Județene Dâmbovița se găsește lucrarea *Precis des Guerres de Cesar par Napoleon*, scrisă de Marchand la dictarea împăratului, în timpul exilului din Insula Sfânta Elena. Pe lângă analiza foarte elaborată făcută de Napoleon războaielor lui

Iulius Cezar, lucrarea mai include fragmente diverse din discuțiile purtate între fostul împărat și valetul său, precum comentariile celui dintâi la *Eneida* lui Virgiliu sau la tragedia *Mahomed*, scrisă de Voltaire. Lucrarea a fost tipărită la Paris, în 1836, la Gosselin, Libraire-Editeur și include semnătura olografă a lui Louis Joseph Marchand, cu rol de autentificare.

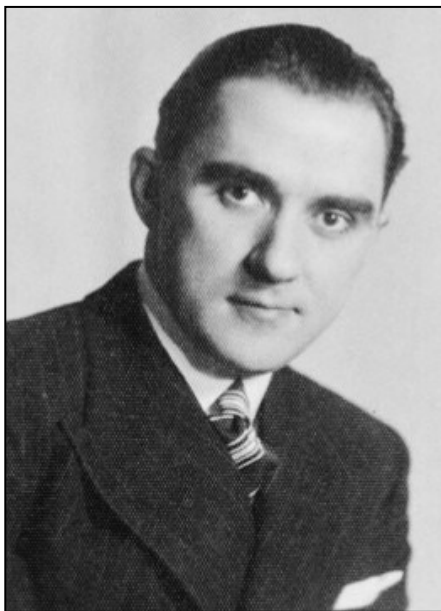
Contemporan cu Marchand a fost și marele om politic român, Mihail Kogălniceanu (1817–1891).

Mihail Kogălniceanu este una dintre figurile fundamentale ale secolului al XIX-lea românesc, remarcându-se atât ca om

politic, cât și ca istoric, publicist și promotor al culturii naționale. Personalitatea sa complexă reflectă intersecția dintre proiectul politic de modernizare a statului și efortul de construire a unei identități culturale coerente. Analiza rolului său cultural evidențiază contribuția decisivă la afirmarea conștiinței naționale și la dezvoltarea instituțiilor moderne.

Istoric, diplomat și om politic, Mihail a fost fiul cel mare al vornicului Ilie Kogălniceanu și al Catincăi (crescută în familia Sturdza).

A fost absolvent al Institutului francez al lui Lincourt din Iași, al Colegiului din Luneville (Franța) și al Universității din Berlin (1835). În perioada studiilor face parte din cercul revoluționarilor români (Ion Ghica, C.A. Rosetti, Nicolae Bălcescu) și publică primele sale studii istorice. Revenit în Moldova (1838), devine

Mihai Antonescu

aghiotantul domnului Mihail Sturdza (alături de fii căruia studiasse în străinătate) și desfășoară o bogată activitatea culturală (devine proprietar de tipografie, fondează și publică în mai multe gazete, editează izvoare).

În timpul revoluției de la 1848 face parte din gruparea revoluționarilor moldoveni refugiați în Bucovina - alături de Alexandru I. Cuza, Costache Negri, Vasile Alecsandri, frații Rosetti, Alecu Russo, Manolache Costache Epureanu, Ion Hurmuzachi. Împreună cu aceștia tipărește la Cernăuți "Gazeta Bucovinei", ziar în care va publica un program complex, în 36 de puncte, intitulat *Dorințele Partidei Naționale în Moldova*.

Considerat cel mai complet, echilibrat și realist document programatic al Revoluției de la 1848 din spațiul românesc, *Dorințele Partidei naționale din Moldova* include ideea unirii Principatelor Române, dar și a împrumutării clăcașilor, cu despăgubire și reformei învățământului – idei care vor sta la baza reformelor de mai târziu, din timpul domniei lui Cuza, când Kogălniceanu va conduce guvernul.

Revenit în Moldova în 1849, primește conducerea departamentelor Lucrărilor Publice și al Treburilor din Lăuntru și se afirmă ca industriaș și lider pro unionist. Ziarul său, *Steaua Dunării* (fondat în 1855), va fi tribuna luptei pentru unire în Moldova. Se remarcă în cadrul Adunării ad-hoc, cât și în cadrul Adunării Elective ale Moldovei unde a susținut alegerea lui Alexandru Ioan Cuza.

Devenit principalul sfetnic al domnului unirii, este numit Președinte la Consiliul de Miniștri al României (octombrie 1863 – ianuarie 1865), guvernul său fiind responsabil pentru implementarea celor mai importante reforme din domnia lui Cuza: reforma agrară (prima din istoria României, prin care erau emancipați și împrumutării foștii clăcași) și legea instrucțiunii public (care institua învățământul primar obligatoriu și gratuit, secundar și superior), Codul Civil și Codul Penal.

În domnia lui Carol I, a deținut portofoliile Internelor și al Afacerilor Străine, în timpul mandatului său la externe (aprilie 1877 – noiembrie 1878) fiind obținută independenței României. Mai mult, interpellat în Adunarea Deputaților, în data de 9 mai 1877, rostește celebrele cuvinte cunoscute mai târziu drept

Declarația de Independență a României („În stare de răzbel cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare... suntem o națiune liberă și independentă.”). Alături de prim-ministrul I.C. Brătianu a apărut punctul de vedere românesc în timpul Congresului de Pace de la Berlin, refuzând schimbul de teritorii propus de Rusia.

Ultima demnitate deținută este cea de ministru plenipotențiar la Paris (1880-1881). În politica externă a fost adeptul neutralității și al bunei colaborări cu statele vecine.

Spirit reformativ asociat grupărilor liberale moderate, a fost membru fondator al Partidului Național Liberal, făcând parte din Comitetul executiv (începând chiar cu anul fondării, 1875). În ultimii ani ai activității politice (1885 -1890) a fost membru al Partidului Liberal Democrat – grupare desprinsă din PNL.

Mihail Kogălniceanu

Numeroși istorici îl consideră pe Mihail Kogălniceanu drept cel mai important om politic din istoria statului român modern. Argumentele principale sunt longevitatea carierei politice de aproape 50 de ani și participarea în luarea unor decizii extrem de curajoase, care au condus la înfăptuirea României moderne.

Istoric, scriitor, publicist și om politic, Kogălniceanu a avut o influență covârșitoare în toate momentele politice importante din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: Revoluția de la 1848, Unirea Principatelor Române din 1859, cele mai importante reforme din epoca lui Cuza (secularizarea averilor mănăstirești, reforma agrară,

legea instrucțiunii publice), aducerea principelui Carol I de Hohenzollern pe tronul României în 1866, proclamarea independenței de stat a României în 1877 – întregul proces de făurire și consolidare a statului român modern culminând cu transformarea României în regat în 1881.

În activitatea culturală a fost la un nivel la fel de înalt ca în cea politică. Kogălniceanu a fost membru fondator (1868), vicepreședinte și președinte al Academiei Române și președinte al Secțiunii Istorice al aceluiași înalt for.

În literatură a abordat o multitudine de genuri: teatru, corespondență, nuvelă, pamflet, roman, schiță, însemnări de călătorie.

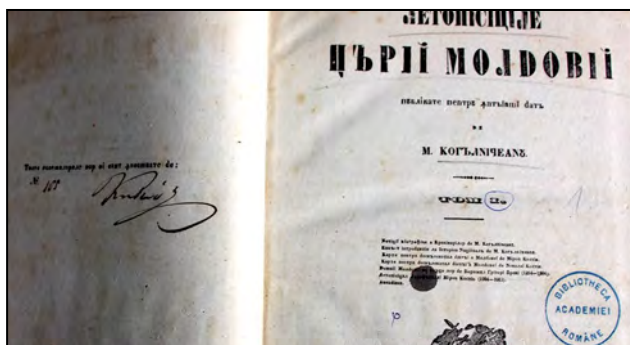
A fost un orator de mare forță, dar și unul dintre primii istorici importanți dați de spațiul românesc – considerat de Dimitrie Onciul „cel dintâi istoric critic pe care l-a născut neamul

românesc”. Kogălniceanu considera istoria „cartea de căpătâi a popoarelor” – descifrarea trecutului oferind norme de conduită pentru prezent.

Interpretarea sa asupra fenomenului istoric este de factură pozitivistă – poporul fiind principalul erou al istoriei. Ca urmare, sarcina istoriei este de a evidenția rolul acestuia.

A fost autor al mai multor lucrări de istorie: *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens* (1837); *Cartea Verde a României* (1878); dar și editor al mai multor colecții de documente: *Letopisețele Țării Moldovei* (1845- 1846, 1852); *Cronicile României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei* (1872-1874); *Răpirea Bucovinei după documente autentice* (1875).

În această ultimă calitate se remarcă prin activitatea de pionierat în conștientizarea importanței arhivelor străine pentru înțelegerea plenară a istoriei noastre. Considera ca fiind datoria imperioasă a istoricilor generației sale de a valorifica patrimoniul documentar al românilor.

Biblioteca Județeană deține două tomuri (I și III) din lucrarea *Letopisețele Țării Moldovii*, publicate pentru întâiași dată de M. Kogălniceanu, tipărite la Iași în 1852, respectiv 1846, La Cantora Foaiei Sătești, ambele fiind numerotate și purtând semnătura olografă a editorului. Ele fac parte din prima ediție a acestei lucrări, editată de Kogălniceanu între 1845 și 1852, în trei volume, însoțite de prefață (la vol. 1), studii și însemnări despre manuscrisele valorificate.

Contribuția culturală a lui Kogălniceanu este esențială pentru înțelegerea modernizării României. El a considerat cultura drept fundament al existenței naționale, iar activitatea sa s-a concentrat pe mai multe direcții.

Prin lucrări și cursuri, Kogălniceanu a pus accent pe continuitatea și unitatea poporului român. El a susținut ideea unei istorii comune pentru toate provinciile românești, contribuind la consolidarea conștiinței naționale.

Prin revista *Dacia literară*, Kogălniceanu a formulat un adevărat program cultural. În articolul introductiv, el a pledat pentru: originalitate în creația literară; inspirație din realitățile naționale; unitate culturală între provinciile românești.

Acest program a avut un impact major asupra dezvoltării literaturii române moderne.

Kogălniceanu a fost un promotor al utilizării limbii române în administrație, educație și cultură, contribuind la consolidarea acesteia ca limbă națională.

A sprijinit dezvoltarea instituțiilor culturale și educaționale, considerând că modernizarea statului nu poate avea loc fără o infrastructură culturală solidă.

Un aspect esențial al personalității lui Kogălniceanu este modul în care a integrat cultura în proiectul politic. Pentru el, cultura nu era un domeniu separat, ci un instrument de emancipare națională și socială.

În calitate de prim-ministru sub Alexandru Ioan Cuza, el a contribuit la reforme majore (precum secularizarea averilor mănăstirești și reforma agrară), care au avut și implicații culturale, prin modernizarea societății și crearea unei baze pentru dezvoltarea educației. Astfel, cultura devine, în viziunea sa, un factor activ în transformarea societății, nu doar o expresie a acesteia.

Pășind în secolul al XX-lea, am ales un controversat om politic român, a cărui cultura sa juridică și filosofică nu poate fi contestată.

Mihai A. Antonescu (1904– 1946) a fost avocat, profesor și om de stat român.

A deținut funcții de mare importanță în Regatul României, în anii celui de-al Doilea Război Mondial, fiind vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (21 iunie 1941 – 23 august 1944) și ministru al Afacerilor Străine (29 iunie 1943 – 23 august 1944).

Mihai Antonescu reprezintă una dintre figurile centrale ale regimului autoritar instaurat în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fiind vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe sub conducerea lui Ion Antonescu. Analiza personalității sale politice implică o abordare complexă, care îmbină dimensiunea psihologică, ideologică și morală, în special în contextul participării României la Holocaustul.

S-a născut în familia inginerului silvic Aurelian N. Antonescu și al Anei (născută OGREZEANU), descendent la unei vechi familii de moșieri argeșeni, „cărturari și ctitori de biserici”. Rămas orfan de mic, și-a putut continua studiile grație averii moștenite.

A studiat la școala din Topoloveni,

continuând cu Liceul „I. C. Brătianu” din Pitești. Urmează studii juridice la București (1922-1926), obținând titlul de doctor (1928) și apoi de docent în Drept (1931).

Începând cu anul 1929 este asistent universitar la Academia de Studii Comerciale și Industriale din București, profesând și avocatura. Este conferențiar al Facultății de Drept la Universitatea București și al Școlii Superioare de Științe Administrative pentru cursurile de drept internațional.

Activitatea politică și-o începe în cadrul Partidului Național Liberal – Gheorghe Brătianu (din 1930), dar cariera de avocat este cea care îi aduce succes. În această ultimă calitate, în 1938, a fost apărătorul Mariei Antonescu, soția generalului cu același nume, într-un proces de bigamie, ocazie cu care îl cunoaște pe viitorul mareșal. Procesul, ajuns până la Înalta Curte de Casație, a dat câștig de cauză soților Antonescu, iar avocatul acestora a fost recompensat, devenind colaborator apropiat al viitorului mareșal.

Format ca jurist și profesor universitar, Mihai Antonescu aparținea elitei intelectuale interbelice. Această formație i-a conferit un discurs sofisticat și o capacitate de argumentare remarcabilă, dar nu a constituit o barieră împotriva radicalizării politice. Ascensiunea sa rapidă trebuie înțeleasă în contextul crizei statului român după 1940, când pierderile teritoriale și instabilitatea internă au favorizat consolidarea unui regim autoritar.

Relația sa cu Ion Antonescu a fost una de complementaritate: dacă liderul statului era dominat de o viziune militară și autoritară, Mihai Antonescu a oferit suport ideologic și diplomatic, devenind un arhitect al politicii externe și interne.

Cariera și viața lui Mihai Antonescu au fost fundamental legate de colaborarea cu mareșalul Ion Antonescu, conducătorul statului român în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial (1940 -1944). Coincidența de nume a fost pur întâmplătoare, între cei doi neexistând vreo legătură de rudenie.

După instaurarea regimului autoritar al lui Ion Antonescu, Mihai Antonescu primește mai multe portofolii de ministru, devenind, practic, al doilea om ca importanță în statul Român în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

A fost de ministru al Justiției (14 septembrie 1940 – 27 ianuarie 1941), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (22-27 ianuarie 1941, 23 iunie 1941 – 23 august 1944), ministru secretar de stat (27 ianuarie – 21 iunie 1941), președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri (23 iunie 1941 – 31 ianuarie 1942), ministru al

Propagandei Naționale (27 mai - decembrie 1941 – august 1942), ministru al Afacerilor Străine (29 iunie 1941 – 23 august 1944).

În calitate de ministru al Propagandei Naționale a cenzurat criticile anti-guvernamentale angajând media într-un docil și eficient aparat de propagandă belicos, pro-nazist și virulent-xenofob, promovând în România ideile național-socialismului.

A fost printre primii oameni politici români care au realizat că Germania nu poate câștiga războiul și unul dintre puținii care chiar au încercat să facă ceva pentru salvarea României. Ca urmare, în anii 1942-1944, a

desfășurat o intensă și riscantă activitate diplomatică secretă, cu acordul tacit al mareșalului și al liderilor politici din opoziție, pentru ieșirea României din război și încheierea păcii cu Națiunile Unite, activitate care a declanșat nemulțumiri în cercuri diplomatice și militare germane.

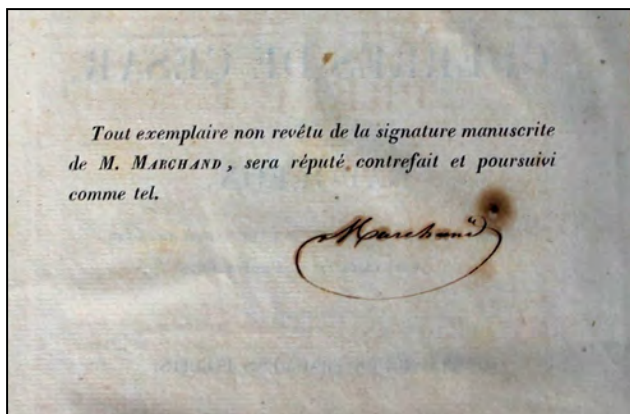
Mihai Antonescu a propus omologului său italian, contele Ciano, un plan concret de ieșire din război. Hitler a aflat și n-a întârziat să-i reproșeze asta mareșalului și să-i ceară demiterea ministrului de Externe. Oficial, Ion Antonescu a susținut că nu știa despre aceste planuri, dar nu l-a demis pe cel mai apropiat colaborator al său.

Poziția sa în chestiunea Holocaustului rămâne una ambiguă. În vara lui 1941 s-a pronunțat pentru „migrarea forțată a întregului element evreu din Basarabia și Bucovina, care trebuie zvârlit peste graniță... Nu știu peste câte veacuri neamul românesc se va mai întâlni cu libertatea de acțiune totală, cu posibilitatea de purificare etnică și revizuire națională”.

În anul următor va stabili acorduri cu partea germană în privința participării României la „Soluția finală”. Cu toate acestea, la câteva luni, partea română va suspenda aplicarea planului de deportare a evreilor români către lagărele de exterminare.

Începând cu 1943, Mihail A. Antonescu a intervenit pentru salvarea evreilor internați în lagărele de muncă din Transnistria. Drept pentru care au fost readuși în România și nu au putut fi deportați de armata germană aflată în retragere.

La 23 august 1944, la ordinul regelui Mihai, Mihail A. Antonescu a fost arestat împreună cu mareșalul Ion Antonescu – în timpul unei audiențe la suveran. Preluati din palatul Regal de un comando comunist, cei doi Antonescu au fost

predați Armatei Roșii, trimiși în URSS și anchetați timp de 20 de luni în închisoarea moscovită Lublianka.

În aprilie 1946, au fost aduși în țară, pentru a fi judecați de către Tribunalul Poporului, pentru crime de război și înaltă trădare, într-un simulacru de proces în care sentința era deja fixată de la Kremlin: pedeapsa capitală pentru întregul lot de demnitari.

Prim-ministrul Petru Groza s-a opus grațierii regale și Antonescu a fost executat la 1 iunie 1946, la pușcăria de la Jilava, împreună cu Ion Antonescu, Gheorghe Alexianu și Constantin vasiliu. Au fost incinerati la Crematoriul „Cenușa” și nu se cunoaște soarta urnelor funerare.

La proces și-a manifestat dorința ca biblioteca sa „dacă mai există, să fie donată facultății de Drept, să o folosească studenții mei dragi”. Cărțile lui Mihail A. Antonescu au fost depozitate în beciul unei case din Pitești, unde au fost găsite după 30 de ani, în mare parte putrezite. Au fost recuperate circa 300 de volume care se află în patrimoniul Bibliotecii Județene Argeș.

A fost autor al mai multor studii:

Regimul agrar- românesc și chestiunea optanților unguri (1928), *„Organizarea păcii și Societatea Națiunilor”* (3 volume, 1929 -1932), *Politica externă a României* (1937), *Le Fondement de la Societe des nations et la crise de cet organisme* (1936), *Essai de determination methodologique du droit administratif international* (1935), *Criza Societăților Națiunilor* (1936).

Cât timp s-a aflat la guvernare, a mai scris: *Basarabia se răzbună* (1941), *Sfintele noastre drepturi* (1941), *În serviciul justiției românești* - prezentând reforma făcută de el în domeniul legislativ, și *Adolf Hitler- Sărbătoarea Germaniei* - carte pronazistă ce preamărea pe cel mai puternic om al Europei din acel moment și populariza ideile național-socialiste în România.

În colecțiile Bibliotecii Județene Dâmbovița se regăsește broșura *Regimul Agrar și chestiunea optanților unguri*, tipărită la București, la Tipografia „România Nouă” Theodor I. Voinea, în anul 1928. Lucrarea conține semnătura olografă a autorului și dedicația „Domnului Prof. S. Mehedinți, omagii, 1928” – destinatarul fiind marele geograf și geopolitician român, Simion Mehedinți, membru titular al Academiei Române.

Din perspectiva analizei politologice și psihologice, personalitatea lui Mihai Antonescu poate fi caracterizată prin câteva trăsături definitorii: intelectualism instrumental (cultura sa juridică și filozofică a fost utilizată pentru a justifica decizii politice radicale, inclusiv politici discriminatorii); ambiție și dorință de afirmare; oportunism ideologic (deși nu provenea dintr-o tradiție extremistă, a adoptat și promovat politici aliniate cu Germania nazistă, în special sub influența contextului geopolitic); raționalizare morală (deciziile sale sugerează capacitatea de a justifica acțiuni violente sau discriminatorii prin argumente de stat, securitate sau „purificare” etnică).

Această combinație de trăsături indică o personalitate care nu a fost dominată de impulsuri iraționale, ci mai degrabă de un calcul politic rece, ceea ce amplifică responsabilitatea sa morală.

Personalitatea lui Mihai Antonescu evidențiază paradoxul intelectualului implicat într-un regim criminal. Departe de a fi un fanatic marginal, el a fost un reprezentant al elitei educate, care a pus competențele sale în slujba unui proiect politic violent și discriminatoriu.

Rolul său în Holocaust demonstrează că genocidul nu este produs exclusiv de ideologii extreme, ci și de colaborarea unor indivizi capabili de raționalizare și adaptare. Astfel, studiul cazului Mihai Antonescu devine relevant nu doar pentru istoria României, ci și pentru înțelegerea mecanismelor prin care elitele pot contribui la crime împotriva umanității.

Prof. dr. Alexandru V. Ștefănescu

Biblioteca Județeană
„I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Constantin N. Vasiliu Bolnavu (1867-1944): filantropie, devotament și moștenire în județul Dâmbovița – de la școala din Bezdead la Monumentul Eroilor de la Teiș

Constantin Vasiliu Bolnavu s-a născut la 4 aprilie 1867, în orașul Ploiești. De-a lungul întregii sale existențe, acesta nu a urmărit ambiții de ascensiune personală spectaculoasă, preferând să rămână fidel ocupațiilor sale de natură economică și să se mențină la distanță de conflictele politice ale epocii. În același timp, el nu a abandonat crezul său naționalist, ci, dimpotrivă, a depus eforturi considerabile pentru susținerea acestuia. În istoriografia românească, Constantin Vasiliu Bolnavu este recunoscut drept una dintre cele mai importante figuri ale filantropiei, activitatea sa caritabilă manifestându-se în special în București, precum și în județele Neamț, Prahova și Dâmbovița.

Proveniența sa familială a fost una privilegiată din punct de vedere material. Bunicul său, Constantin Vasiliu, deținea întinse proprietăți situate atât pe malul Dunării, cât și în Câmpia Bărăganului, una dintre acestea fiind localizată în satul Gârbovi. Tatăl său, Nicolae Vasiliu, era cunoscut ca un important proprietar funciar, apreciat de contemporani pentru statutul și influența sa. În cadrul familiei au existat trei copii: două fiice, Maria și Aneta, și un fiu, Constantin. Acesta din urmă, fiind singurul băiat, a beneficiat de o educație superioară, fiind trimis la studii la Viena, unde a absolvit două facultăți, în domeniile economiei și agriculturii. În perioada studiilor vieneze, el a stabilit relații cu membrii familiei Hurmuzaki și cu descendenții acestora, legături pe care le-a menținut pe termen lung. Deși a moștenit o avere comparabilă cu cea a surorilor sale, Constantin s-a remarcat prin capacitatea de a-și spori considerabil patrimoniul, „*înmulțindu-și talanții*”.

În anul 1898 a achiziționat moșia Dulcești, din fostul județ Roman, de la moștenitorii Elizei

Sturdza Dulcești (fostă Hurmuzaki). Între anii 1900 și 1904 a construit rafinăria „Frăția” din Ploiești, pe amplasamentul fostei rafinării aparținând lui Eduard Madosch. În anul 1906 a cumpărat moșia Suceveni, județul Covurlui, prin intermediul relațiilor sale cu urmașii fraților Hurmuzaki. Un an mai târziu, în 1907, a achiziționat domeniile din Bezdead, județul Dâmbovița, de la baronul Barbu Bellu, însumând 45.612 pogoane, pentru suma de 3.100.000 lei. Potrivit avocatului său, Nae Tudorică, proprietatea de la Moreni, situată pe domeniul Bezdead, se întindea pe o suprafață vastă, de la Pietroșița până la Sinaia. Tot în anul 1907,

Constantin Vasiliu a cumpărat un palat în Ploiești de la Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul, 1872-1930), edificiu care a fost distrus în timpul Primului Război Mondial.

În plan politic, în anul 1908 a candidat din partea Partidului Liberal în județul Prahova, reușind să câștige alegerile și să obțină un mandat de deputat în Parlamentul României, marcând astfel intrarea sa în viața politică a țării.

Un aspect mai puțin cunoscut al activității sale este sprijinul financiar acordat lui Henri Coandă în perioada 1909–1910, pentru studiile urmate

la Școala Națională Superioară de Aeronautică și Construcții din Paris, pe care acesta le-a absolvit ca șef de promoție în anul 1910. Sprijinul a fost esențial, întrucât tatăl lui Henri Coandă, generalul Constantin Coandă, a refuzat să-l susțină financiar, ca urmare a renunțării la cariera militară.

Cea mai importantă realizare filantropică a sa rămâne Fundația Universitară „Constantin N. Vasiliu Bolnavu”, cu sediul în Piața Amzei din București, instituție culturală de referință în România interbelică. Prin intermediul acesteia erau asigurate, anual, cazarea și masa gratuită

pentru aproximativ 300 de studenți merituosi, în perioada 1922-1948. Pentru îndeplinirea acestui scop, la înființarea fundației, în anul 1922, Constantin N. Vasiliu Bolnavu a donat suma de 12 milioane de lei, ulterior o mare proprietate situată la marginea Bucureștiului, iar în anul 1928, 575 de hectare în zona montană Sinaia-Moroeni, destinate înființării unei stațiuni climaterice moderne pentru diferite instituții culturale. De asemenea, conform gazetei *Cultura Poporului* din 24 noiembrie 1929, acesta a făcut o dănie suplimentară de 100 milioane de lei pentru fundație. Iată ce spunea marele filantrop Vasiliu Bolnavu, cu ocazia inaugurării fundației: *„Tot ceea ce fac este numai din îndemnul sufletului meu, căci doresc să fiu recunoscător către țară și neamul meu în fața bunului Dumnezeu. Am făcut biserici în mijlocul locuitorilor pe lângă care am trăit, pentru a-i apropia cât mai mult la rugăciuni către bunul Dumnezeu. Încă de acum 12 ani am înființat fundația universitară, cu toate formele legale, pe lângă care am adăugat și căminuri pentru fiii de țărani și de funcționari fără mijloace. Pe lângă recunoștința ce am avut în fața bunului Dumnezeu, după cum v-am arătat până acum, sufletul meu m-a îndemnat să-mi îndrept atențiunea și către instituțiile culturale ale țării, către intelectuali și către funcționarii statului cei mai destoinici care au lucrat și luptat numai pentru binele neamului, dându-le în mod gratuit câte un lot în această stațiune climatică, astfel ca aceste elemente valoroase, concentrate la un loc în timp de repaus, să poată și mai departe aduce foloase țării. Prezența d-voastră astăzi aici mă face să cred că sunteți în asentimentul meu și mă încurajează atât pentru ceea ce am făcut, cât și pentru ceea ce sufletul meu mă îndeamnă să mai fac de acum înainte”*.

Printre miile de studenți care au beneficiat de serviciile fundației (cazare, masă, burse de

studiu), s-au aflat numeroase personalități și oameni de seamă ai culturii noastre naționale, unii dintre ei viitori membri ai Academiei Române. Dintre aceștia amintim aici pe eseistul Emil Cioran, lingvistul Boris Cazacu, juristul Valentin Al. Georgescu, fizicianul Ion. I. Agârbiceanu, fiul marelui scriitor Ion Agârbiceanu, precum și istoricul gălățean Paul Păltănea.

Este de remarcat faptul că particula „*Bolnavu*” a fost adăugată numelui său la sugestia lui Nicolae Iorga, atât în amintirea poreclei bunicului său, Nicolae Vasiliu, care a fost imobilizat la pat timp de 15 ani, cât și pentru a evita confuzia cu alte persoane purtând numele comun de Vasiliu.

Contribuțiile filantropice ale lui Constantin Vasiliu Bolnavu depășesc cadrul sprijinului oferit Fundației Universitare, incluzând inițierea și finanțarea unor instituții religioase și educaționale. Astfel, el a ctitorit în anul 1916 biserica din Suceveni, județul Galați, precum și zece școli sătești. Dintre acestea se remarcă școlile din Dulcești și Corhana, județul Neamț, pentru care a donat în 1915 o suprafață de 2 hectare, precum și Școala „Vasile Voiculescu” din Bezdead, județul Dâmbovița, pentru care a oferit, în anul 1921, un teren de 5.000 mp. În paralel, el a sprijinit diverse proiecte filantropice prin donarea de terenuri, inclusiv o suprafață de 2.000 mp în perimetrul Calea Dorului (versantul Sinaia), destinați Corpului Ofițeresc al Regimentului III Dâmbovița nr. 22 Infanterie, pentru construirea de case de odihnă. Patru loturi au fost atribuite unor foști ofițeri, iar alte patru unor ofițeri activi, desemnați de comandantul regimentului. În semn de recunoștință, Corpul Ofițeresc a emis un act oficial de mulțumire la 31 mai 1931, consemnând înscrierea sa în istoricul unității ca „*Marele Român, Constantin Vasiliu Bolnavu*”.

În același cadru contextual, edificarea monumentului comemorativ dedicat Regimentului III Dâmbovița nr. 22 Infanterie, amplasat în incinta cazărzii de la Teiș, județul Dâmbovița, a fost posibilă prin conjugarea mai multor inițiative și resurse. Astfel, realizarea efectivă a bustului colonelului Dumitru Băltăreț s-a datorat bunăvoinței domnului Rășcanu, proprietar al unei turnătorii de bronz din București, care a asigurat turnarea lucrării. Sprijinul financiar esențial în realizarea lucrării, a fost oferit de Constantin N. Vasiliu Bolnavu, donatorul sumei de 30.000 de lei, necesară execuției în bronz a piesei într-un mod sculptural, iar lucrarea artistică, concepută de sculptorul Vasile Blendea (1895–1987), a beneficiat în plus și de contribuția directă a acestuia, în cuantum de 10.000 de lei, evidențiind implicarea artistului nu doar la nivel creativ, ci și material. În plus, ca și completare a acestor eforturi, Consiliul Comunal al orașului Târgoviște a aprobat și alocat suma de 20.000 de lei, consolidând astfel cadrul financiar necesar realizării monumentului.

Constantin N. Vasiliu Bolnavu a efectuat donații semnificative și pentru flota națională a Armatei Române în anul 1913, iar în perioada premergătoare celui de-al Doilea Război Mondial a donat suma de 100.000.000 de lei pentru dotarea și înzestrarea armatei.

Marele filantrop s-a stins din viață la data de 6 ianuarie 1944. În pofida contextului extrem de dificil generat de desfășurarea războiului, postul național de radio a întrerupt temporar programul obișnuit de emisie pentru a aduce la cunoștința publicului decesul său, semnalând astfel amploarea recunoașterii meritelor sale și importanța contribuției sale filantropice în cadrul comunității. Percepția contemporanilor asupra personalității filantropice a lui Constantin N. Vasiliu Bolnavu este ilustrată sugestiv de nota lăsată de Marin Preda (1922-1980) în caietele sale de atelier pentru romanul *Delirul*, publicat pentru prima dată în 1975, care explorează perioada istorică tulbure a României din preajma anului 1944: „C.N. Vasiliu Bolnavu a murit, mare făcător de bine... Pornise pe drumul anevoios al ocrotirii aproapelui...”, evidențiind atât generozitatea, cât și dedicarea constantă față de semenii, caracteristici definitorii pentru întreaga sa activitate filantropică.

Despre dispariția marelui filantrop Vasiliu Bolnavu, presa vremii consemna pe larg tristul eveniment: „Ieri dimineață, la ora 11.30, la locuința defunctului Constantin N. Vasiliu Bolnavu din strada C. A. Rosetta, No. 36 a fost oficiat serviciul religios pentru înmormântarea lui. Serviciul divin a fost oficiat de P. S. arhiereu Veniamin Pocitan-Ploieșteanul, vicar al Sfintei Patriarhii, înconjurat de un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de corul Bisericii Sfinților, condus de d. Victor Pirvan. Corpul defunctului filantrop se afla depus pe un catafalc așezat în holul locuinței, înconjurat de numeroasele coroane și jerbe de flori depuse de membrii familiei, prietenii cunoscuți și admiratori După terminarea serviciului religios, P. S. Veniamin Pocitan-Ploieșteanul a arătat că defunctul a înțeles să slujească în tot timpul cât a trăit, biserica și școala și să înalte neamul prin tineretul care studiază. A vorbit apoi părintele Cazacu de la biserica Bătești, care a arătat că C. N. Vasiliu Bolnavu și-a dat sfârșitul creștinește și că a fost unul dintre cei mai buni și evlavioși enoriași ai bisericii. Apoi a luat cuvântul I. Christofovici, în numele foștilor studenți bursieri la căminul înființat în anul 1922 de către dispărut. Domnia-sa a relevat bunătatea de suflet a defunctului față de studenții merituoși însă lipsiți de mijloace și a evidențiat că, grație sprijinului lui, 20 serii de studenți bursieri și-au putut termina cu succes studiile în țară și în străinătate. Studentul Bogza, vorbind apoi în numele

actualilor studenți bursieri din căminul înființat de C. N. Vasiliu Bolnavu, a arătat că acesta a murit cu cugetul împăcat și că actualii studenți se vor sili din răspuț să-i urmeze pilda într-o Românie întregită pe care s-o facă să înflorească. Cel din urmă a vorbit studentul Dumitru Mitache, de la Academia de înalte studii comerciale și industriale, care a relevat durerea pe care o resimte studențimea prin pierderea marelui ei sprijinitor și că recunoștința față de memoria lui va fi veșnică. S-a alcătuit apoi cortegiul, cu carul funebru automobil în frunte, până la cimitirul Bellu, unde, după un alt scurt serviciu religios, sicriul a fost așezat provizoriu în cripta capelei”.

La ceremonia de înmormântare au participat personalități marcante, precum Gheorghe Tătărăscu, Gussi, ing. consilier silvic Dem. Grozescu, Ion Marin Sadoveanu, general C. Orezeanu, Virgil Soare, d-na și d. Petre Dima, d.

ing. Cezar Popescu, d-na și d. I. Săvescu, d-na și d. consilier Emil Vântu, d-nii profesor Maxim, I. Maltezeanu, profesor C. Kirițescu, consilier Cernățeanu, judecător Nicolau, general Samsonovici, general Lobey, d-na și d. George Georgescu, d-na și d. Georges Moriatti, d-na Nadia Russo, d-na Șt. Sfetcu, d-nul avocat Chirițescu-Pucioasa, profesor inginer Gr. Vasilescu, inginer Neumann doamna și domnul inginer Radu Laza, alături de delegații din comunele Dulcești (județul Roman), Tudor Vladimirescu și Foltești (județul Covurlui), precum și Bezdead (județul Dâmbovița). În cuvântul rostit la ceremonie, Veniamin Pocitan Ploieșteanul, vicar al Sfintei Patriarhii, a subliniat faptul că „defunctul a înțeles să slujească, pe tot parcursul vieții sale, biserica și școala și să înalțe Neamul prin tineretul care studiază”.

În aceeași săptămână care a marcat decesul lui Constantin Vasiliu Bolnavu, gazeta *Curentul*, publica un amplu material semnat de către Aurel Popovici: „Nu mi-am închipuit vreodată că nerezunoștința societății, sau mai puțin, a grupului de oameni care a tras foloase de pe urma mărinimiei cuiva, să ajungă înălțimi atât de mari ca în cazul lui Constantin N. Vasiliu Bolnavu. Moartea acestui făcător de bine a fost trecută cu vederea, ca și cum contemporaneitatea s-ar putea fâli că numără în sânul ei sumedenie de ființe ce și-au închinat viața și averea operelor de interes obștesc. Mă îndoiesc că ar exista cetățeni care să nu fi auzit de „Așezămintele Vasiliu Bolnavu”, întemeiate cu decenii în urmă, și puse exclusiv în slujba tineretului dornic să se instruiască

în școlile înalte. Moldoveanul acesta care și-a dat sfârșitul deunăzi la 76 de ani, după o lungă și grea suferință, a pus atâta suflet și atâta râvnă în desăvârșirea acțiunii sale, încât ne prinde mirarea că nu toți cei care erau obligați moralmente, n-au stăruit să-i însoțească drumul din urmă cu prea multă risipă de sentiment. Este drept, Vasiliu Bolnavu a fost omagiat, dar la gura mormântului. Până în acea clipă însă câți s-au grăbit, deși sunt la dispoziție atâtea căi, să aducă un ultim salut filantropului dispărut? Într-o vreme când viața studentească era grea, apăsătoare chiar, tinerii săraci n-aveau decât să bată la ușa lui Vasiliu Bolnavu pentru a găsi adăpost și hrană, și pe deasupra, o îndrumare cinstită. Numai datorită acestei prezențe providențiale feciorii de țărani porniți în

Cetatea lui Bucur după lumină au putut să se întoarcă acasă cărturari. El a însemnat deopotrivă, pentru studenții de la țară și de la oraș, un for de lumină, un cămin tot atât de cald ca și cel părintesc sau poate mai cald. Bucuria de a primi în fiecare an noi tineri și de a deschide în fiecare an drumul vieții celor ce au căpătat învățătură temeinică pe băncile Universității a fost unica mulțumire a lui Vasiliu Bolnavu. Pentru opera sa, pe care pe vremuri Statul nu putea s-o egaleze cu toate mijloacele ce le avea la îndemână, n-a revendicat niciun titlu de glorie și nici n-a ieșit în stradă să atragă atenția lumii, a lumii ce nu știe niciodată să prețuiască faptele mari, așa cum au făcut ades unii mărunți demagogi ai daniilor. Vasiliu Bolnavu, spre deosebire de atâția alții, pornise

pe drumul anevoios al ocrotirii aproapelui dintr-un adânc sentiment creștin și național. De aceea el nu căuta satisfacții în afară, ci toate roadele mulțumirii le culegea dinăuntru, după exemplul înaintașilor săi, boierii și domnitorii țării care zideau biserici, spitale, aziluri și școli din imboldul de a face numai bine. Faptul că operele lor erau atât de mult primite de obște îi îndemna să sporească daniile, să se întreacă unii cu alții, așezând la temelie neamului instituții de interes general. N-avem decât să deschidem istoria ca să aflăm de dărnicia celor din trecut, și tot din istorie putem cunoaște sentimentul de recunoștință al mulțimii. Ea știa să-și exprime bucuria într-un fel care stârnea o mare încântare sufletească pentru oamenii de binefacere. Din nefericire, exemplele strămoșești

nu ne prea servesc, nu ne servesc măcar nici în latura aprecierii așa cum se cuvine a actelor săvârșite de unii din mijlocul nostru. Făcând aceste sublinieri pe marginea cazului Vasiliu Bolnavu, rămânem cu totul îndurerăți față de constatarea că dania defunctului nu a căpătat mulțumirile întregii societăți. Tinerii săraci de ieri și cărturarii înstăriți de azi, ca și studenții de acum, au adus dovada recunoștinței lor omenești. Dar contemporaneitatea, da, contemporaneitatea, a fost absentă. Vasiliu Bolnavu a coborât în mormânt ca orice muritor de rând. Ah! Dacă ar fi fost un politician, dacă ar fi făcut mult zgomot în jurul lui, atunci contemporaneitatea l-ar fi strivit cu elogii și flori. Tăcerea care a învăluit moartea lui Vasiliu Bolnavu semnalează o gravă criză morală în

care se zbate societatea de azi. Cred, îmi vine să cred mai degrabă, că a sosit clipa cea mare a desmeticirii”.

În recunoașterea contribuției sale filantropice și a impactului durabil asupra comunităților locale, i s-a conferit post-mortem titlul de Cetățean de Onoare al orașului Roman, prin Hotărârea Consiliului Local nr. 93 din data de 18 aprilie 2019, reprezentând o apreciere oficială a rolului său determinant în domeniul educațional și social. Este oportun să subliniem contribuția remarcabilă a lui Constantin N. Vasiliu Bolnavu pentru dezvoltarea comunității din Roman. Astfel, în anul 1929, filantropul de renume a demarat achiziții imobiliare de amploare în scopul înființării Universității Populare din Roman, achiziționând, printre altele, fosta locuință Macarovici, casa Roiu și reședința boierului moldovean Cazimir, amplasată în imediata apropiere a Liceului Roman Vodă, împreună cu terenurile aferente. Deși intenția inițială de a instituționaliza o universitate populară nu s-a materializat dintr-o serie de împrejurări obiective, proprietățile respective au fost redirectionate către amenajarea unui cămin destinat elevilor merituosi, provenind din medii socio-economice defavorizate. Internatul oferea câte 100 de locuri atât pentru elevi, cât și pentru eleve de liceu, reprezentând tineri și tinere aparținând familiilor de țărani cu posibilități materiale limitate. Funcționând sub egida Fundației Universitare Constantin N. Vasiliu Bolnavu, căminul constituia o filială a acestei instituții, beneficiind de resurse organizatorice și administrative corespunzătoare. Facilitățile instituției includeau o curte spațioasă destinată activităților recreative și sociale, o grădină de aproximativ un hectar pentru cultivarea legumelor necesare întreținerii internatului, precum și un teren agricol de 20 de hectare, situat în comuna Cordun, utilizat pentru

diversificarea și suplimentarea surselor de venit ale căminului.

Pentru meritele sale deosebite, Constantin Vasiliu Bolnavu a fost decorat cu Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer (1914), comandor (1926) și mare ofițer (1931).

În anul 2020, Biserica Ortodoxă Română i-a conferit titlul onorific de al doilea mare filantrop mirean al României, după Emanoil Gojdu (1802-1870).

Bibliografie:

-Complexul Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște, Colecția de istorie modernă și contemporană, *Legăturile bancherului filantrop Constantin Vasiliu-Bolnavu cu județul*

Dâmbovița; Dosar privind construirea monumentelor de la Teiș (1930; 1938);

-Cuvântarea Î.P.S. Patriarh Miron la inaugurarea „Fundațiunii Constantin N. Vasiliu Bolnavu și a căminului studentesc” din 24 iulie 1924, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1924;

-Ioan Nicolin, *Istoricul Regimentului III Dâmbovița nr. 22*, București, Atelierele Grafice-Socsec S.A., 1930;

-Pamfil Șeicaru, *Ceremonia de înmormântare a lui C. N. Vasiliu*, în „Curentul”, 11 ianuarie 1944;

-Stelian Popescu, *Înmormântarea lui C. N. Vasiliu*, în „Universul”, 11 ianuarie 1944;

-Aurel Popovici, *Vasiliu Bolnavu*, în „Curentul”, 12 ianuarie 1944;

-Nae Tudorică, *Mărturisiri. În duhul adevărului*, vol. II, Tipografia Centrală, Chișinău, 1995;

-Radu Comșa, *Un mare filantrop, Constantin N. Vasiliu Bolnavu*, în revista „Cultura”, nr. 405, din 17 ianuarie 2013;

-Ion Maței, *Un mare filantrop al României: Constantin N. Vasiliu Bolnavu-Istoricul moșiei Dulcești*, Editura Militară, București, 2016;

-Cornel Mărculescu, *Inaugurarea Monumentului Eroilor din Cazarma de la Teiș la 21 mai 1931*, în „Eroica. Revistă de cultură istorică și de cinstire a eroilor neamului”, Anul XXII, nr. 1-2 (65-66), Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019;

-Victor Davidoiu, *Vatră și oameni în freamătul vremii. Bezdead - 490 de ani de atestare documentară*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Zven, Târgoviște, 2020.

Prof. dr. Cornel Mărculescu

Școala Gimnazială „Dora Dalles” Bucșani

Martha Bibescu (1886 – 1973)

A fost o romancieră, poetă și memorialistă română și franceză. S-a distins prin întreaga ei operă ca o prezentă de o mare noblețe de spirit.

A fost fiica lui Ion Lahovari, ministru al României la Paris și ministru de Externe, și a Smarandei Mavrocordat.

Martha Lahovari făcea parte dintre cele mai vechi familii românești de tradiție politică, diplomatică și culturală. Mama ei, Smaranda Mavrocordat era dintr-o dinastie princiară de origine greacă.

Crescută și formată sub semnul acestui impunător arbore genealogic, își va completa educația primită într-o mănăstire din Belgia, cu studii specifice culturii românești.

Prin căsătoria din 1902 cu prințul George Valentin Bibescu, nepot de frate al lui George Bibescu (1804-1873), domnitorul abdicat la 1848, ea devine prințesă Bibescu.

Singurul copil al Marthei cu George Valentin Bibescu a fost Valentina (1903-1976), care se va căsători în 1925 cu prințul Dimitrie Ghica - Comănești (1904-1989).

După călătoriile prin mai multe țări ale lumii, printre care și Persia, unde prințul Bibescu primește o însărcinare diplomatică, Martha Bibescu își publică, la întoarcerea în Franța, prima sa carte: *Les Huit Paradis* (1908).

Premiat în scurt timp de Academia Franceză, acest volum va deschide seria unei opere impresionante, din care nu vor lipsi romanele de inspirație autobiografică sau istorică, evocări ale unor personalități din trecut sau contemporane, dar și note de călătorie, versuri, poeme, o serie de biografii istorice, semnate sub pseudonimul *Lucile Decaux*¹. Trebuie să semnalăm câteva din aceste volume ce i-au asigurat gloria literară:

Izvor, țara sălciilor – 1923

Papagalul verde – 1924

Catherine Paris – 1927

La bal cu Marcel Proust – 1928

Râsul naiadei – 1935

O fiică necunoscută a lui Napoleon – 1935

Imagini de album – 1937

În perioada anilor 1937-1938, Martha Bibescu a fost unul dintre primii scriitori europeni care și-au văzut opera ecranizată, mai întâi la Paris, apoi la Hollywood.

Este vorba de romanul *Catherine Paris*, devenit în 1938 filmul *Katia*, în regia lui Maurice Tournier și având-o în rolul principal pe Danielle Darieux³.

În timpul ocupației germane (1917-1918), Martha Bibescu a ales să rămână în București, având în îngrijire un spital pentru răniți, de unde putea să cunoască în amănunt evoluțiile războiului.

Informațiile furnizate de ea Curții Regale din Iași au fost extrem de folositoare regelui și guvernului de uniune națională⁴.

Palatul Mogoșoaia a fost primit în dar de la soțul ei, principele George Valentin Bibescu, care a devenit unul dintre locurile preferate de întâlnire ale elitei politice românești și europene. Palatul a atras de-a lungul timpului importante personalități românești și de peste hotare, printre care: Regele Carol I, Regele Ferdinand, Gheorghe Tătărescu, Nicolae Iorga, Churchill etc.

Salonul palatului Mogoșoaia s-a dovedit ideal pentru culegerea de informații în perioada de neutralitate a României. Aici se organizau evenimente mondene, la care participa toată protipendada românească, într-un decor relaxant.

În anul 1912, Martha s-a ocupat de renovarea Palatului Mogoșoaia, vechea ctitorie brâncovenească de la 1702.

În 1911, și refuzat de soțul Marthei, care l-a considerat indecent.

Cu timpul a ajuns în posesia familiei Maria și

Martha Bibescu la 1929

Palatul Mogoșoaia

Nicolae Darvari, care l-a vândut în 1911 vărului lui George Valentin Bibescu. Prima care a semnat în *cartea de onoare* de la Mogoșoaia a fost regina Maria, după care au urmat Nicolae Iorga, patriarhul Miron Cristea, Carol I și Ferdinand, regi ai României.

Dar și din străinătate au urmat: Marcel Proust, Rainer Maria Rilke, prințul Wilhelm al Germaniei, regele Alfons al Spaniei, Winston Churchill, Charles de Gaulle etc.

Din păcate, în anul 1916, în plin război, palatul Mogoșoaia a fost jefuit, mobilierul distrus, iar picturile sale arse.

Revenită în România în 1920, Martha Bibescu a reluat lucrările de renovare a palatului cu banii obținuți din drepturile de autor pentru trei cărți publicate în limba franceză. În anul 1927, Palatul Mogoșoaia era reînălțat⁵.

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, dând dovadă de diplomatie, prințesa închiriaza pentru câteva luni Palatul Mogoșoaia Legației elvețiene, prilej de a organiza aici mai multe întâlniri ale diplomaților, cu scopul de a feri România de pericolul rusesc⁶.

După 6 martie 1945, palatul a fost confiscat de comuniști și în anul 1957 a devenit sediul secției feudale a Muzeului Național de Artă.

În 1954, după aproape un deceniu de scrieri și editări de noi creații literare, Academia franceză îi conferă Marele Premiu de literatură pentru întreaga sa

operă, însumând 40 de volume.

După un an în 1955, devine membră a Academiei Regale de limbă și literatură franceză de la Bruxelles. Ca o încununare a meritelor sale literale, în 1962 statul francez îi decernează prințesei Martha Bibescu ordinul *Légion d'honneur*, cea mai înaltă distincție a Franței. Drept urmare a acesteia, în 1963 este desemnată consilier al președintelui Charles De Gaulle în problema românească⁷.

A murit pe 28 noiembrie 1973, la vârsta de 84 de ani, la Paris, fiind înmormântată în cimitirul din Menars, având pe piatra funerară inscripția dorită: „Marthe Bibesco, écrivain français”.

La cei 140 de ani de la naștere se cuvine, ca români și nu numai, să-i aprindem candela neuitării, alăturându-i ca omagiu binemeritat și o orhidee princiară.

Celebrul portret al Marthei Bibescu, pictat de Giovanni Boldini în 1911, și refuzat de soțul Marthei, care l-a considerat indecent

Note

1. Wikipedia, *Martha Bibescu*, pag. 1,2
2. Portret al prințesei Martha Bibescu, din Arhivele Naționale ale României, pag. 2
3. Portret al prințesei Martha Bibescu, din Arhivele Naționale ale României, pag. 2
4. Adevărul, *Prințesa Martha Bibescu*, 17 Oct, 2025, pag. 2
5. Florin Saiu, *Martha Bibescu perla aristocrației europene*, pag. 6,7
6. Mihai Caba, *Prințesa Martha Bibescu*, pag. 4
7. Ibidem, pag. 5

Ing. Radu Moțoc

Martha Bibescu la vârsta de 82 de ani, în apartamentul ei parizian

O istorie într-o gravură: Piața Domshaide, Bremen

Cine nu-și amintește de minunata poveste a Fraților Grimm, Muzicanții din Bremen, care ne-a fermecat copilăria? Iată că același oraș, Bremen, ne mai dezvăluie o poveste, de data aceasta o istorie adevrată, cel puțin la fel de seducătoare prin ineditul ei.

Este binecunoscut faptul că, de-a lungul istoriei, consemnarea evenimentelor majore și transmiterea lor în rândul maselor se făcea în scris, de către cronicari, dar și prin construcții de edificii impunătoare sau artă: pictură, sculptură, tapiserii, gravuri, litografii, etc. Acestea din urmă erau realizate în număr mare, pentru a fi accesibile publicului larg, din toate categoriile sociale, care trebuia să afle despre realizările conducătorilor sau despre evenimentele demne de a fi consemnate.

Este cazul gravurilor și litografiilor realizate, la comandă mai marilor vremii, de artiști gravori și pictori, mai mult sau mai puțin consacrați, în numeroasele ateliere ale meșteșugarilor aurari sau argintari, adevărate spații de creație artistică, de înaltă ținută, care au cunoscut înflorirea în Flandra și în Landurile Germane, spre finele Evului Mediu și începutul Renașterii. Gravura "Piața Domshaide, Bremen", care face parte din colecția personală, se înscrie în această categorie de lucrări.

Bremen

Atestat documentar din secolul al IX-lea orașul Bremen, capitală a Landului cu același nume, aflat sub jurisdicția Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, viitoarea Republică Federală a Germaniei, era un oraș portuar marcant și înfloritor bucurându-se de independență și de privilegiile pe care i le oferea apartenența de Liga Hanseatică.

La sfârșitul Evului Mediu, breslele negustorilor, foarte puternice financiar, care guvernau Bremenul, aveau poziții privilegiate în cadrul acestei Ligi, care domina comerțul de la Marea Nordului și până la Marea Baltică.

Fără îndoială că intensificarea și continua dezvoltare a schimburilor comerciale generau, în mod constant, tensiuni politice și militare între statele și regiunile, Europei Apusene. Pentru a-

și păstra monopolul comercial și politic, orașele și Landurile din Nordul Germaniei, principale exportatoare de bunuri, aveau nevoie să încheie alianțe comerciale puternice, menite să le asigure protecție vamală între Landuri și în afara acestora.

Astfel, pentru a-și proteja comerțul împotriva atacurilor militare și a pirateriei maritime, a influențelor politice și comerciale nefaste, la începutul secolului al XII-lea, circa 1159, Landurile germane au constituit prima alianță comercială și militară, numită *Liga Hanseatică*, în care era inclus, desigur, și orașul Bremen.

Ce era și cum funcționa Liga Hanseatică

Această uniune comercială și militară, cu rol defensiv, având capitala administrativă în orașul german Lübeck, a fost creată sub forma unei asocieri a breslelor negustorilor germani, ca un mijloc de a-și asigura protecție economică, fiscală și vamală. Funcționând ca o adevărată rețea transfrontalieră maritimă, organizația și-a stabilit propriile reguli comerciale și chiar un sistem comun de unități de măsură.

Ulterior tot mai multe orașe portuare, din regatele nordice europene, au aderat la această uniune comercială, pentru a beneficia de facilitățile Hansei, fiind protejați de fluctuațiile prețurilor, ca urmare a taxelor vamale sau a altor factori de influență și instabilitate politică sau militară.

Forța militară și influența financiară a Hansei erau atât de mari, în perioada ei de maximă dezvoltare, încât putea impune blocate comerciale sau chiar să asigure alianțe politice împotriva regatelor, a principatelor sau ducatelor, din afara Ligii, așa cum s-a întâmplat în perioada Războiului de Treizeci de Ani (1618 – 1648), când orașele comerciale ale Hansei au avut capacitatea militară de a se impune pentru a-și menține privilegiile comerciale și alianțele politice și militare.

Să nu uităm că ne aflăm în plină epocă a mercantilismului, din punct de vedere al evoluției economice, doctrină care a prevalat în Europa, între secolele al XVI-lea și al XVIII-lea, caracterizată prin accentul pus, cu predilecție, pe exporturi de bunuri provenite din colonii, în detrimentul importurilor, și pe acumularea de

metale prețioase, având ca unic scop sporirea bogăției și a puterii financiare a statului.

De la înființare și până la ultima întâlnire a orașelor Hansei, care a avut loc în Lübeck în anul 1669, a trecut peste jumătate de mileniu. Putem spune, deci, că Liga Hanseatică a trecut proba timpului dovedind că a funcționat cu succes, pe principiul *win – win*, între membrii acesteia. Structura ei, de tip unional, chiar dacă s-a bazat doar pe alianțe comerciale și militare, a dominat ferm Europa Apuseană până la apariția statelor naționale, în nordul Europei, precum: Suedia, Danemarca, Rusia, Anglia, Polonia, fiind considerată, ca structură și funcționare, o formă a Comunității Europene, "*avant la lettre*", care se va înființa abia în 1951, la Paris, după 282 de ani, ca urmare a crizei politice, economice și sociale a Europei, generată de al Doilea Război Mondial.

Astăzi, numele Hansei îl mai regăsim în denumirile oficiale ale orașelor Hamburg (*Hansestadt Hamburg*), Bremen (*Hansestadt Bremen*) și în denumirea companiei liniilor aeriene germane, Lufthansa (*Hansa Aerului* sau *Hansa Aeriană*).

Revenind, însă, la orașul Bremen și la povestea din gravura noastră, lupta pentru păstrarea monopolului comercial, între regatele și ducatele din nordul Europei, a fost aprigă,

atât cu puterile clericale germane, în timpul Războiului de Treizeci de Ani, cât și cu suedezii, care stăpâneau ducatele din jurul orașului Bremen.

Gravura, realizată, în tandem, de Johan Poppel (1807 – 1882), renumit desenator tehnic, gravor în cupru și în oțel, pictor de arhitectură și peisagist al vremii, și de Julius Gottheil (1810 – 1868), desenator, litograf și pictor german, ne înfățișează un oraș pitoresc și seducător, prin farmec, arhitectură și culoare. Era o uzanță a vremii ca litografiile, în special cele color, să fie executate de doi artiști. Unul realiza matrița (xilogravura sau gravura pe placa metalică) iar imaginea era ulterior transpusă pe carton. Al doilea artist, ca un veritabil pictor miniaturist, desăvârșea lucrarea, realizând partea cromatică a ei.

Aceste gravuri se adresau, în geneal, publicului larg fiind comercializate în târguri, piețe comerciale și bălciuri sau cu ocazia ceremoniilor prilejuite de diferite evenimente.

Întâlnim, bunăoară, această metodă de lucru la patru mâini, considerată "standardul de aur", la ilustrațiile cărților de istorie, a bibliilor, hărților și a gravurilor, cum este aceasta. Semnăturile artiștilor consacrați sporeau valoarea lucrării și a prețului acesteia.

Având dimensiunea de 40/25 cm gravura ne înfățișează centrul orașului Bremen, din Landul cu același nume, așa cum arăta el pe la anul 1850. Piața Domshaide, cu Turnul Clopotniței, care în prezent nu mai există și clădirea, care găzduiește și astăzi sala de concerte a orașului, realizată într-un stil arhitectural specific țărilor nordice, toate dominate de statuia impozantă regelui Gustav al II-lea Adolf al Suediei (1594 – 1632), supranumit Leul Nordului.

Deși a fost realizată în secolul al XVII-lea gravura ne trimite cu un secol în urmă, în timpul domniei regelui Gustav al II-lea al Suediei. Vă veți întreba, pe bună dreptate, ce căuta o statuie a unui monarh suedez în inima unui oraș german, având în vedere tensiunile și conflictele militare între Bremen și Regatul Suediei.

Considerat de suedezi, până în ziua de azi, cel mai important conducător din istoria acestui Regat, și foarte iubit de popor, Gustav al II-lea Adolf a domnit între anii 1611 și 1632 și a avut un rol deosebit de important în timpul Războiului de Treizeci de Ani (1618 – 1648), contribuind substanțial la menținerea poziției dominante, din punct de vedere comercial și militar, a Regatului Suediei, în Europa de Nord. Abilitățile lui diplomatice și de negociator, pe de altă parte, au fost determinante în păstrarea echilibrului politic și religios, într-o perioadă în care în Europa Apuseană regatele și ducatele își disputau lupta pentru hegemonie politică, militară și religioasă (protestantism vs catolicism). Astfel, în onoarea faptelor sale, Regele Gustav al II-lea Adolf a primit, post mortem, numele de Gustav Adolfus Magnus.

Între războaiele, dintre Regatul Suediei și orașul hanseatic Bremen, marcante au fost cele din anii 1654 și 1664, purtate pentru supremația Suediei asupra Ducatului de Bremen – Verden și pentru statutul orașului Bremen, ca oraș imperial liber, marcând negativ pentru mulți ani relațiile dintre orașul Bremen și Suedia.

La mai bine de două secole de la moartea Regelui Gustav al II-lea, întru cinstirea memoriei acestui măreț monarh, Regele Oscar I al Suediei și Norvegiei (1799 – 1859), care a domnit între anii 1844 - 1859, a hotărât ridicarea unei statui în orașul portuar suedez Göteborg. Lucrarea, de dimensiuni impresionante, a fost comandată la celebrul atelier german, Ferdinand von Miller, din München, unde a fost realizată din bronz masiv, de sculptorul de origine suedeză, Benedict Fogelberg (1786 – 1854), care a dorit să-l înfățișeze pe monarh, având postura și gesturile

unui conducător puternic, inspirat fiind de portretul realizat, în anul 1632, de pictorul suedez Mattheus Merian cel Bătrân (1593 – 1650), expus, în prezent, în galeria muzeului Castelul Skoklester.

Statuia mărețului Gustav al Suediei a fost, deci, încărcată în portul german Hamburg, pe goeleta suedeză "Hoppet", urmând să fie transportată, pe cale maritimă, până la Göteborg.

În drum spre destinație, însă, fatalitatea a lovit nemilos. Nava, care transporta prețioasa încărcătură, a eșuat și s-a dezmembrat pe o dună de nisip, în largul insulei Helgoland, care aparținea Landului Schleswig – Holstein, Germania. Statuia a fost recuperată și confiscată de pescarii insulei.

Urmând, parcă, îndemnul dictonului latin *Ad pompam et ostentationem* (Întru mândrie și etalare), conducătorii Landului german au refuzat predarea măreței statui către autoritățile suedeze cerând, în schimb, o răscumpărare uriașă. Au urmat negocieri intense dar suedezi au respins prețul cerut de germani fapt care nu i-a împiedicat să comande o altă statuie, care a fost ridicată în Göteborg, câțiva ani mai târziu.

Spiritul mercantil al locuitorilor insulei Helgoland, pe de altă parte, i-a determinat pe aceștia să scoată la licitație statuia. În cele din urmă, ca un act de mândrie ostentativă, având în vedere orgoliul încă rănit al germanilor de amintirea războaielor dintre Bremen și Regatul Suedez, urmate de o lungă stăpânire suedeză, pe care germanii n-au uitat-o, 13 negustori bogați, din Landul Bremen, s-au unit financiar și au reușit să câștige licitația pentru achiziționarea mult contestatei statui. Pe 4 septembrie 1856 aceasta deja era instalată și inaugurată în piața centrală a orașului Bremen, stârnind controverse care au durat foarte mulți ani.

Istoria consemnează că, pe data de 12 iunie 1942, locuitorii orașului Bremen au demontat statuia Regelui Gustav al Suediei iar materialul rezultat a constituit o "donăție de metal" pentru fabricarea de armament, folosit în timpul celui de al Doilea Război Mondial.

Bibliografie

- Gustavus Adolphus: The Life and Legacy of Sweden's Most famous King, Charles River Editors, February 2018;
- Encyclopedia Britanica; Gustav Adolf monument in Bremen.

Dr. Cristina Seltea-Gheorghief

REMEMBER

Matei Alexandrescu

30 apr. 1906, Târgoviște – 5 nov. 1979, București
poet, eseist, critic literar, publicist

Cursurile primare la Câmpulung și Târgoviște unde termină Liceul „Ienăchiță Văcărescu” (1924). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o absolvă în 1931. Încă din perioada studiilor universitare frecventează cenaclul lui Mihail Dragomirescu, profesorul și criticul considerându-l ca asistent onorific, influențându-i determinant creația literară de mai târziu. Își pregătește doctoratul (1935) cu o teză despre umorul lui Ion Luca Caragiale. Deține importante funcții în administrația publică centrală și locală: șef de cabinet la Prefectura Județului Dâmbovița, Prefectura din București (1931-1934), comisar și șef al Serviciului de Control al Străinilor (1932-1942) și în Ministerul Propagandei Naționale. După evenimentele din 1944, funcționar la Consiliul de Miniștri și Adunarea Deputaților (1946-1947).

Funcții mărunte administrative (contabil, angajat la diverse întreprinderi și instituții) dar și o tăcere autoimpusă în plan publicistic până în 1967, când începe să frecventeze cenaclul „George Călinescu” al Academiei Române.

În publicistică va debuta la „Universul literar” (cu poezie, 1926), al cărui colaborator statornic este până în 1946. Va publica la „Bilete de papagal”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Vremea”, „Pagini basarabene”, „Azi”, „Facla”, „Pagini literare”, „Seara”, „Fapta”, „Propilee literare”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Sfarmă-piatră” sau în publicațiile târgoviștene: „Lumea nouă”, „Vremea nouă”, „Avântul Dâmboviței”. Colaborează la

„Litere” (între 1933-1935), simțindu-se apropiat ideilor lui Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu. În 1936 va scoate revista „Îndreptar”. Critica sa este apropiată ideilor estetice ale lui Mihail Dragomirescu, de sorginte antilovinesciană. După 1967 apare în „Luceafărul”, „Steaua”, „Tomis”, „Argeș”, „Orizont”, „Dâmbovița”. Demersul său poetic începe cu poemele din volumul „În insula unde-nfloareau corali”, apărut la Târgoviște în 1931 și continuă cu „Leagăn de îngeri” (București, 1942).

În 1944 se îngrijește de apariția antologiei „Ardealul cântat de poeți” pe care o prefătează. După 1967 îi apare volumul de sonete „Donna Sextina” (1970), cel de versuri „Catarg” (1973) și „Confesiuni literare” (1971). Sunt interviuri sau dialoguri pe care le-a avut cu nume rezonante ale literelor românești: Camil Petrescu, Ion Vinea, Mihail Sebastian, Gib Mihăescu, Ilarie Voronca, N. D. Cocea, Mihail Dragomirescu, G. M. Vlădescu, Tudor Arghezi, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan, Mircea Horia Simionescu, fiind făcute în perioade diverse de timp (din 1933 și până în 1970). Prin ele

urmărea de fapt o temă predilectă, aceea a corespondenței dintre personajele operei și existența reală a autorilor, cât din aceasta a putut fi transpusă artistic. Crezul său și-l exprimă clar: „Îmi plac vorbele să umble în picioare ca niște animale vii, de sine stătătoare, dezlipite de pământ. Nu-mi place stilul bălăcit și fără relief”.

A revenit deseori în vechea Cetate de Scaun a Târgoviștei cu prilejul unor șezători literare.

Ca prozator va publica fragmente din romanul „Venim la putere”, ce se dorea o frescă a orașului provincial (Târgoviștea tinereții sale) și câteva nuvele ale unui proiectat volum „La iubirea patrupedă”.

Mult mai reprezentativ este însă poetul. Primul volum „În insula unde-nfloareau corali”, prezintă Târgoviștea natală în tonuri simboliste: „Sunt atât de singur în orașul mic/ Încât cred că l-au făcut pentru mine./ Din câteva străzi, vreo două statui/ Și ruine./ Din care tot rup și dumic”. „Leagăn de îngeri” reface o lume tradiționalistă, dorindu-se o poezie serafică, asemănându-se prin imagini, de multe ori de un infantilism vizibil, unei plastici populare. Asemănătoare, dar mai aproape de lirica argheziană sunt versurile din „Jocul cuvintelor”, poetul simțind „Tristeți de om purtat numa-n opincă”, „vorba sa” fiind „grea” cum e „pământul ud”, tot ceea ce gândește „nu încap-n grai”, simțind că „În minte doar vorbesc și mă aud”. Aceeași preocupare obsedantă pentru căutarea cuvântului care să exprime cât mai bine trăirile sale în „Vămile văzduhului”. Prin aceasta, apropierea de lirica argheziană, ca idee și nu ca exprimare, este și mai evidentă. Se încearcă în poezia antebelică factura modernist-tradiționalistă, înclinată spre tonuri paternaliste, cu un desen baroc, în curs de exprimare, cu note de originalitate și în expresia artistică. În plin război se simte solidar cu: „Voi cei mulți,/ Și descult/ Negrăpați, nepliviți,/ Din urmă într-una loviți”.

În „Donna Sixtina” (1970), adună într-un ciclu 50 de sonete, influențat desigur de vechiul său model, Vasile Voiculescu. Este convins că idealul în artă este o „fată morgana”, tonul fiind reflexiv privind existența umană, meditănd asupra scurgerii ireversibile a timpului: „Privesc la apa vieții – văd cum seacă/ Toront cândva, azi numai pân’ la glezne”. Se simte „șoim care izbutea să placă”, legat de „lanțul de argint”, care „doare”, încercat fiind de „vechiul dor de libertate”.

La vârsta senectuții meditează asupra menirii artei în existența umană, asemuită unui templu, în care ești „nevoit să urci treaptă după treaptă fără număr”. Concluzia sa este relevantă: „Dar ce-i mai dureros, este că scara/ Cu cât o urc și cred că se sfârșește/ În urmă se topește ca și ceara”. Iar „Umbra mă petrece/ Și, sub sandale piatra sună rece...”. Își anticipa astfel dispariția.

Scrieri

În insula unde-nfloareau corali, poeme, Târgoviște, 1931; Leagăn de îngeri. poeme. București, Editura Cartea Românească, 1935; Ediția a 2-a, 1939; Jocul cuvintelor, poeme. București, Editura Cartea Românească, 1939; Vămile văzduhului, poeme. București, Colecția Universul literar, 1942; Ardealul cântat de poeți, București, 1943; Donna Sixtina. sonete. București, Editura Eminescu, 1970; Confesiuni literare, Dialoguri. I. București, Editura Minerva, 1971; Catarg. București, Editura Minerva, 1973.

Referințe

Literatura română contemporană. București, Editura Academiei, I, Poezia, 1980, p. 115-116; Piru, Alexandru. Istoria literaturii române de la început până azi. București, Editura Univers, 1981, p. 427; Rotaru, Ion. O istorie a literaturii române, III, 1944-1948. București, Editura Minerva, 1987, p. 144; Piru, Alexandru. Istoria literaturii române, Editura Grai și Suflet – „Cultura națională”. București, 1994, p. 273; Zăciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel. Dicționarul Scriitorilor români. Vol. I.: A-C. București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 43-45; Petrescu, Victor; Paraschiva, Serghie. Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508-1998. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 1999, p. 6-7; Dicționarul gene-ral al literaturii române. vol. I, A-B. București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, p. 94-96. Piru, Al. Poezia românească contemporană. 1950-1975. București, Editura Eminescu, 1975, p. 104-108; Petrescu, Victor. Scriitori și publiciști dâmbovițeni. 1900-2004. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2005, p. 2-3; Petrescu, Victor. Pagini de istorie literară. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2006, p. 165-168; Enciclopedia orașului Târgoviște, ediția a II-a, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2012, p. 53; Petrescu, Victor. Crochiuri literare. Scriitori și publiciști dâmbovițeni (1900-1944), vol I, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014, p. 16-20; Petrescu, Victor; Stan, Mihai. Târgoviște. Ore astrale ale Cetății. Analecte, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2017, p. 499-501.

Victor Petrescu. Din volumul: Dicționar General al Literaturii Dâmbovițene: (1508-2020). Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2022, p. 30-32

TABLETĂ DE SCRITOR

Târgoviște – o cetate a spiritului românesc

I. Când folosim sintagme de tipul „Târgoviște – leagănul limbii române literare, al tiparului românesc și al literaturii române moderne”, riscăm să provocăm zâmbete ironice. Metonimiile de acest tip par depășite astăzi, când cercetările moderne dezvăluie origini multiple ale fenomenului cultural național. Pe de altă parte, ideea de „patrimoniu local” nu este considerată mai puțin desuetă, într-o lume a mondializării fără opreliști, cum este cea în care trăim acum.

Ne-am asumat cu bună știință aceste riscuri, pornind de la premisa că evocarea rolului Târgoviștei și a ținuturilor valahe străbătute de apele Dâmboviței, Ialomiței și Ilfovului (dar și ale Argeșului, Colentinei, Cricovului ș.a.), în contextul întâlnirii celor mai strălucite spirite dăruite limbii și literaturii române, își are rostul ei, măcar informativ, ca titlu de curiozitate, dacă nu alternativ.

Pentru un cunoscător al istoriei culturii românești, Târgoviștea pare să fi fost, încă de la începuturile atestării ei (1396, într-un document semnat de Mircea cel Bătrân), un *locum geniale*, tărâmul dător de har creator în mânăuirea *Cuvântului* – rostit și scris.

II. Între 1508 și 1512 s-au imprimat aici, sub îngrijirea călugărului-tipograf Macarie, primele trei cărți de pe teritoriul Țării Românești (*Liturghier* – 1508; *Octoih* – 1510; *Evangelhlar* – 1512), în slavonă, deocamdată, dar acest lucru a asigurat circulația lucrărilor respective în tot Sud-Estul Europei.

După mai puțin de trei decenii, în tiparnița aflată în centrul orașului, în clopotnița fostei Mitropolii a Țării Românești, se deschidea o adevărată școală de meșteșugari tipografi, condusă de Dimitrie Liubavici, instruit tot la Veneția, ca și Macarie. Nepot al fostului cneaz sârb Bojidar Vukovici, devenit proprietar de tipografie în refugiul său din Veneția, D. Liubavici a scos, cu literele ieromonahului Moise și împreună cu ucenicii săi, Petru și Oprea, un *Molitvelnic* (1545); un *Apostol* (1547) și încă trei cărți de cult.

Apoi, tipografia a fost preluată de Oprea, devenit, între timp, logofăt. În 1557, acesta,

însoțit de ucenicul său, Coresi, trece munții, pentru a tipări *Octoihul mic* (slavonesc), la Brașov, ca angajați ai lui Hans Benkner¹.

Din anul 1558, putem vorbi despre a patra generație de tipografi la Târgoviște, căci în acel an se remarcă aici Diaconul Coresi, prin prima carte pentru care își asumă responsabilitatea de coordonator, *Triodul pentecostar*. Diaconul s-a născut, după toate probabilitățile, în Cucuteni, pe stânga drumului Târgoviște-Pietroșița-Moroieni-Sinaia, de astăzi, pe unde avea să treacă în drumurile sale de profesionist al tiparului spre Brașov, spre Râșnov, Sebeș etc. Antroponime de tipul Coreasă, Nicor, Oprea sunt frecvente și astăzi în Cucutenii de Dâmbovița. Apoi i se oferă condiții mai bune de lucru la Brașov, unde va scoate următoarele 18 cărți, din totalul de 21, care sunt atestate cu certitudine în dreptul activității sale. Ciclul va fi încheiat tot la Târgoviște, în 1583, când va tipări ultima sa carte, *Evangelhia*².

Sub Matei Basarab, tipăriurile se mută din Dealul Mănăstirii în clopotnița Mitropoliei din centrul orașului, între 1643 și 1652, producția de carte diversificându-se. De pildă, în 1652 apare prima culegere românească de legi, *Îndreptarea legii*, cunoscută și sub numele de *Pravila cea Mare* sau *Pravila de la Târgoviște*³, tradusă din grecește de Daniil Andrean Panoneanu, Pantelimon Ligaridis și Constantin Cantacuzino, cu adăugiri din *Pravila lui Vasile Lupu*.

În sfârșit, activitatea vechilor tiparnițe continuă până în secolul al XVIII-lea, cu zeci de cărți, în toate domeniile cultivate în epocă. Este suficient să amintim că între 1709 și 1715, Antim Ivireanu, Gh. Radovici și Mitrofan Grigoraș au scos 18 cărți de cult, dar și texte juridice, istorice, culegeri de filosofie antică etc.

Despre toate acestea se pot găsi detalii în Muzeul Tiparului și Cărții Vechi Românești, instalat întâi în casa construită pe fundația reședinței Constantin Cantacuzino, mutată apoi în construcția nouă, realizată însă după schița de epocă a Casei Aramă, în incinta Curții Domnești, în zona Bălașa Doamna, rezervată în urmă cu trei secole fiicelor lui Constantin Brâncoveanu.

III. În principiu, despre *limba română literară* se vorbește începând cu Diaconul Coresi, cel care a autohtonizat, la jumătatea secolului al XVI-lea, cărțile de cult comandate de autoritățile administrative și religioase ortodoxe, dar mai ales calvine și lutherane. Tălmăcitorii și tipografii valorificau, cum se spune, graiul comunităților de vorbitori instruiți din triumghiul Târgoviște – Brașov – București.

Totuși, virtuțile compensatorii ale limbii române, în cazul traducerilor, precum și performanțele creatoare în opere originale se remarcaseră cu mult timp în urmă. Astăzi știm sigur că au fost scrise lucrări care nu au văzut lumina tiparului decât mai târziu, dar au circulat în manuscrise pe spații largi.

– Astfel, între 1517 și 1521, este redactată lucrarea *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie* – care fondează genul parenetic în literatura din Țara Românească. Redactată în slavonă, lucrarea a fost tradusă întâi în greacă (de către Manuil din Corint, mare retor al Patriarhiei Constantinopolului, pe la 1525), iar apoi în română – abia prin sec. al XVII-lea (pe la 1630-1634), probabil și cu sprijinul lui Udriște Năsturel.

– În aceeași perioadă (cca 1517-1521) a fost redactată la Mănăstirea Dealu și prima lucrare hagiografică pe teritoriul românesc, *Viața și traiul Sfântului Nifon*, de către Gavril Protul. O biografie, în intenție, lucrarea este valoroasă prin compendiul istoric pe care îl conține. Înainte de 1597 trebuie să fi fost scrisă cea dintâi cronică oficială originală românească păstrată, oarecum, de-a lungul vremii: *Cronica domniei lui Mihai Viteazul*, datorată lui Teodosie Rudeanu, boier muntean, sfetnic de taină al „celui dintâi întregitor de țară”. De fapt, cum se știe, originalul românesc s-a pierdut, dar se păstrează fragmentele incluse în *Letopisețul Cantacuzinesc*, apoi traducerea integrală (?) a manuscrisului românesc în limba polonă, realizată de Andrei Taranowski, precum și pasajele prelucrate în cronică latinească despre Mihai Viteazul, scrisă de Balthazar Walther, în 1597. Cronică a fost continuată, cu evenimentele notate „la zi” pe anul 1598, de către Petru Grigorovici Armeanul, alt colaborator apropiat al lui Mihai Viteazul.

IV. Cu aceasta, am intrat însă în domeniul cronicilor muntene. Fără să aibă celebritatea celor moldovenești, cronicile muntene sunt, totuși, nu doar valoroase surse de date istorice, ci și mostre de limbă românească vie, colorată, aptă să redea stilul incisiv muntenesc, cu imprecății, blesteme, dezvoltări retorice la fel de marcate stilistic ca povestirile și descrierile din

cronicile îmbrăcate în dulcele molcom grai moldovenesc.

Mai ales Radu Mihnea a sprijinit creațiile – mai mult sau mai puțin beletristice – ale cronicarilor locali. Avea și de ce să o facă, ținând cont de „istoria” sa de domnitor, chiar mai învolburată decât a lui Vlad Țepeș: a trăit doar 40 de ani și a ocupat scaunul domnesc de 6 ori – față de Vlad Țepeș, care revenise doar de 3 ori la domnie!

Matei al Mirelor (fost mitropolit al Mirelor), pe atunci egumen la Mănăstirea Dealu, a scris, în 1618, o *Istorie a celor întâmplăte în Țara Românească de la Șerban Vodă până la Gavriil Vodă*, precum și o cronică rimată (de data aceasta, în greacă) *Scurtă povestire după Șerban Vodă*⁴.

Și tot atunci, sub Mihnea Radu, se scrie *Cronograful Țării Românești* (1620), al lui *Mihail Moxa* (1590-1650), prima istorie universală redactată în românește.

– De obicei, însă, istoriile literare și lingvistice înregistrează alți cronicari „munteni”, mai importanți, prin amploare lucrărilor redactate sau doar sprijinite material, în această epocă.

a) Tinerii învățați din familia boierilor *Băleni*, locuitori ai comunei aflate la 20 de km de Târgoviște, pe vechiul drum de poștă al Bucureștiului. În casa lor, existentă astăzi, sub formă de han re-refăcut, după vechile planuri, s-a scris o bună parte din *Cronica Țării Românești* (autori: Radu și, parțial, Udrea Băleanu – nepoți ai lui Pătrașcu cel Bun, iar Udrea – și căpitan al lui Mihai Viteazul).

b) Tinerii învățați din neamul *Cantacuzinilor* – din facțiunea de opoziție, cum am spune astăzi. Constantin – postelnicul, dregător al sus-pomenitului Radu Mihnea, apoi al lui Matei Basarab, nu a scris, dar a realizat o performanță unică în istoria țărilor române din acea epocă: a reușit să impună în dregătorii publice pe toți cei șase fii ai săi, iar apoi și pe nepoți. Mulți dintre aceștia și-au legat numele de cultura scrisă românească.

Cel mai cunoscut dintre ei este *Constantin Cantacuzino* – stolnicul (1640-1716), unul dintre cei mai mari umaniști români. A studiat cu cel puțin unul dintre profesorii de la celebra *Schola greca et latina* din Târgoviște (1646), plecând apoi la Universitatea din Padova. A întemeiat cea mai mare bibliotecă umanistă românească din epocă (la Mărgineni, azi comuna dâmbovițeană I. L. Caragiale). A scris o *Istorie a Țării Românești*⁵, cu o redactare românească în stil baroc, erudit, bine documentată. Este prima lucrare în care se argumentează științific latinitatea limbii române și originea comună a românilor din cele trei provincii. A realizat prima hartă științifică a Țării Românești, tipărită la

Padova, în anul 1700. A contribuit, prin clarificarea unor *loca obscura* și a unor termeni tehnici, la editarea *Bibliei de la București* (1688), inițiată de domnitorul Șerban Cantacuzino, fratele său, și finalizată de Constantin Brîncoveanu, nepotul lor de soră.

Scrierea cea mai cunoscută a familiei este așa-numitul *Letopiseș Cantacuzinesc* (1690), o compilație începută în casa din Târgoviște (după vechile hagiografii, note etc.) și terminată, poate, la curtea lui Stoica Ludescu, la sud-vest de Târgoviște. Este prima cronică muntenească de la sfârșitul secolului al XVII-lea.⁶

Croniclele reflectă atmosfera tulbură, cu trădări și reclamații între familiile românești, între facțiunile politice care au făcut și continuă să facă atât de mult rău țării. Se manifestau conflicte permanente între Băleni și Cantacuzini, cum spuneam, dar și între Cantacuzini și Cantacuzini (ramura proprietarilor din Băleni vs ramura din Târgoviște vs ramura din București); apoi, între Cantacuzinii cei tineri și Brîncoveanu, care le era văr primar; la un moment dat, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a apărut un conflict între Gh. Gr. Cantacuzino, masonul miliardar devenit șeful conservatorilor din aripa junimist-bucureșteană, și Mihai Eminescu, cu consecințe grave asupra celui din urmă.

În perioada veche, s-a remarcat poate cel mai învățat cărturar muntean al vremii, deschizător de drumuri în ceea ce putem numi „umanismul românesc” – *Udriște Năsturel* (c. 1596-1658), fratele Elinei Basarab și cumnatul lui Matei Basarab. A făcut exegeză biblică, a fost cel dintâi stihuitor tipărit (înaintea lui Varlaam) – ambele tipuri de scrieri fiind în limba slavonă –, a tradus *Imitatio Christi*, de Thomas a Kempis, din latină în slavonă, asigurând circulația acestei importante lucrări de pietate și ascetică creștină în toată lumea ortodoxă. Pentru limba română a făcut un dar de mare preț, traducând în 1649 romanul popular de circulație universală *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*. Udriște Năsturel a rămas în istoria culturii noastre ca o personalitate mai puțin cunoscută, tocmai pentru că a fost un spirit care și-a depășit cu mult epoca⁷.

Tot Târgoviștei îi aparține (prin mama sa, din neamul Bălenilor, și prin dregătoria de mare vornic de Târgoviște, la 1712) și *Radu Popescu* (1655-1729), cronicarul care, în *Istoriile domnilor Țării Românești* (1290-1728), a reușit să fie mai obiectiv decât autorii *Cronicii Cantacuzinilor* și mai verosimil decât cei ai *Cronicii Bălenilor*.

În sfârșit, *Stoica Ludescu* (1612-1695), omul de casă al Cantacuzinilor și ispravnic de Târgoviște (1680), a fost, foarte probabil, autorul cronicii acestora, a lăsat moșiile sale în Ludeștii de astăzi, dimpreună cu moștenirea spirituală – cărți, odoare etc.

V. *Beletristica propriu-zisă* apare pe acest fond cronicăresc și religios. Vechile „stihuri la stema țării”, dedicații în versuri adresate patronilor laici și bisericești ai unor tipărituri sau versurile lui Petru Cercel erau încă reluări ale unor tipare de largă circulație bizantino-europeană.

Abia cu *Ienăchiță Văcărescu* (1740-1797), influențele străine devin mai puțin vizibile. Versul „*Creșterea limbei românești și-a patriei cinstire*”, din celebrul *Testament* al lui I. Văcărescu, este expresia limpede a conștiinței de creator original. Limbii române i-a consacrat, de altfel, una dintre primele noastre gramatici, celebra *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduielelor gramaticii românești* (1787 – Viena și Râmnicu-Vâlcea), în care, printre altele, propune reducerea numărului de adăugat de slove chirilice de la 43 la 33, într-un sistem mai conform cu specificul limbii române.

Fiii săi încă mai reiau vechile stihuri omagiale la stema țării, dar apoi se specializează – *Alecu Văcărescu* (1769-1799) și *Nicolae Văcărescu* (1782-1863), în versuri erotice, dar următoarele generații evadează spre lirica socială etc. Nepotul său, *Iancu Văcărescu* (1792-1863), ispravnic de Târgoviște, fiul lui Alecu, păstrează preocuparea pentru lirica erotică, revine la poezia patriotică, dar, aproape complet eliberat de influențe anacreontice, bizantine etc., anunță prin scrisul său (cf. *Poezii alese*, 1830; *Colecții din Poeziile... d-lui Iancu Văcărescu*, 1848) pastelurile și idilele lui V. Alecsandri, meditațiile și odele lui Gr. Alexandrescu; pe scurt, realizează deja sinteza tipic românească între clasicism, romantism și iluminism. Membru al „Societății Literare” (1827), al „Societății Filarmonice”, (1833) și al „Asociației Literare” (1845), a fost implicat nu numai în prefigurarea fondării Academiei Române, ci și în pregătirea Revoluției de la 1848 și a Unirii din 1859.

Printre ultimele vlăstare ale acestei dinastii, se remarcă *Elena Văcărescu* (1864-1947), nepoata dăruită de celălalt fiu (Ioan) al lui Alecu, stabilită la Paris, unde a plecat în exil direct de la Văcărești (de la conacul familiei, la 5 km de Târgoviște), după episodul nefericit al idilei cu prințul moștenitor al familiei regale, Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen. Poetă bilingvă, al cărei debut a fost vegheat de V. Hugo, Sully Prudhomme ș.a. (cf. *Chants d'Aurore*, 1886; *Le Rhapsode de la Dambovița*, 1889), dramaturg, gazetar, patron de salon literar⁸, Elena Văcărescu a militat eficient pentru Unirea cea Mare, din 1918, a fost prima femeie membră a Ligii Națiunilor, ONU de astăzi (din 1922) și prima femeie membră a Academiei Române (1925).

VI. Poate cea mai puternică amprentă a Târgoviștei asupra limbii, literaturii și culturii românești trebuie consemnată în secolul al XIX-lea, în epoca pașoptistă.

Pre-pașoptistul *Vasile Cârlova* (1809-1831), moldovean din ținuturile Tutovei, la origine, dar crescut și școlit la Târgoviște, este considerat întemeietorul poeziei moderne românești. Cu cele cinci poezii pe care a apucat să le publice în scurta lui viață a împământenit în româna literară motivul romantic al ruinelor, deja exersat de Iancu Văcărescu, dar perfectat de Ion Heliade-Rădulescu și de Grigore Alexandrescu.

Foarte aproape de M-rea Stelea, în chiliile unde Cârlova și Alexandrescu au învățat carte cu dascălii-călugări Rafail și Mitilieu, locuia cel mai mare dintre elevii de aici, Ion Rădulescu. Plecat la nouă ani la București, unde va deveni, după școala grecească, elevul lui Gheorghe Lazăr, la Școala Sf. Sava, ajungând el însuși, la numai optsprezece ani, profesor, apoi director, secretar și om bun la toate în aceeași școală, unde i-a avut elevi pe I. Ghica și C. Bolliac. După unirea cu Școala franceză a lui J. A. Vaillant, pe aici vor trece Gr. Alexandrescu (plecat și el din Târgoviște, între timp), N. Bălcescu, I. Câmpineanu ș.a. Apoi, sub numele *Ion Heliade Rădulescu* (1802-1872), s-a transformat, pe rând sau concomitent, în tipograful, editorul, poetul, prozatorul, memorialistul, eseistul, teoretician al literaturii, traducătorul, gazetarul, omul de școală și revoluționarul recunoscut ca adevărat *spiritus rector* al epocii pașoptiste. Lui i se datorează apariția primului cotidian important din Țara Românească: *Curierul Românesc*, 1829, cu suplimentul literar *Curier de ambe sexe*, 1837. Lui i se datorează înființarea Academiei Române, al cărei prim președinte a fost (între 1867 și 1870, când încă instituția se numea „Societatea Academică Română”), precum și înființarea școlilor publice (cu profil pedagogic) în capitalele de județ din Muntenia, începând din 1830 ș.a.m.d. În cunoscuta „Prefață” la *Gramatica românească*, Sibiu, 1828, propune încă o dată reducerea slovelor chirilice, la 28 de semne, aplicând, în revistele și cărțile sale, alfabetul de tranziție și pregătind terenul pentru revenirea la literele latinești strămoșești⁹. Dotat cu o putere de muncă uriașă și cu o viziune titanică asupra evoluției sociale, I. H. Rădulescu a modernizat, practic, cultura românească, pe care a dominat-o cu personalitatea sa o jumătate de secol.

La câteva sute de metri de casa lui Heliade, de școala lui Ioan Mitilieu și de Curtea Domnească, a crescut *Grigore Alexandrescu* (1810-1885), cel mai mare fabulist român și, prin calitatea sa de deschizător de drumuri în lirica socială și

filosofică, unul dintre cei mai mari poeți români de până la M. Eminescu. Dintre promotorii Revoluțiilor de la 1848, Grigore Alexandrescu reprezintă conștiința cea mai curată. A fost singurul revoluționar care nu a urmărit ceva, anume, pentru el personal („*Nimica pentru mine și totul pentru toți*”) și cel care a dezvăluit, ulterior, maniera în care au obținut certificate de revoluționari și implicit, funcții importante în stat, proprietăți, stipendii viagere, pensii, inclusiv cei care acționaseră pentru înfrângerea Revoluției. În plan literar, a fost un clasic printre romantici, cultivând elegia, meditația, epistola, satira, memorialul de călătorie etc. Altfel spus, Gr. Alexandrescu a ilustrat fenomenul „arderii etapelor”, specific culturilor întărziate, de la margini de imperii și de continente¹⁰.

Ion Ghica (1816-1897), memorialistul, revoluționarul, universitarul, politicianul și diplomatul născut la Ghergani, co-fondator și președinte de patru ori al Academiei Române, precum și fratele acestuia, *Pantazi Ghica* (1831-1882) – prozator și dramaturg, jurist și economist – încheie această serie de fondatori ai culturii moderne românești. Frații Ghica, din os domnesc, au crescut la conacul din Ghergani, pe drumul Târgoviște-București.

VII. Dintre marii clasici, *I.L. Caragiale* (1852-1912) aparține Dâmboviței prin naștere și prin spiritul zeflemist, ironic, necruțător cu defectele semenilor. Locul nașterii, satul Haimanale, care aparținuse Mănăstirii Mărgineni, se află astăzi pe drumul spre Ploiești. În trecut, ținea de regiunea Prahova și, având în vedere că viitorul scriitor a urmat școala la Ploiești, este revendicat, cu egală îndreptățire, și de prahoveni. Polemica a fost prelungită și de identificarea acelei „capitale a unui județ de munte”, în care este plasată acțiunea din capodopera sa, *O scrisoare pierdută*. Ambele județe sunt „de munte”. Numai că în competiția pentru prototipul capitalei provinciale care l-a inspirat pe dramaturg au intrat și județele Neamț și Argeș, unde autorul a funcționat ca revizor școlar. Și acestea sunt tot „de munte”...

VIII. Scriitorii așa-ziși „minori” nu trebuie trecuți cu vederea, chiar într-un context cultural dominat de marii deschizători de drumuri și de epoci literare românești. Într-o istorie a literaturii, scriitorii de „raftul doi” constituie mozaicul amplu pe care strălucesc piesele importante. Pe de altă parte, multe texte ale acestora au fost considerate reprezentative pentru valoarea lor educativă, pentru ilustrarea unor tendințe în cultură, ideologii literare, a unor tehnici de compoziție, strategii discursive, a unor genuri și specii literare etc.

Alexandru Vlahuță (1858-1919) a fost profesor de română și latină la Gimnaziul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște și la Școala Divizionară de ofițeri „Mănăstirea Dealu”, între anii 1891-1893. Tot de la Târgoviște, din clădirea fostului Barou de avocați, aflată *vis-à-vis* de Palatul Municipality, și-a obținut diploma de avocat de la o așa-zisă „universitate” locală de tip antreprenorial, cum i-am spune astăzi, pe care o va descrie cu (auto)ironie ca „fabrica de avocați”, în nuvela intitulată *Dincă C. Buleandră*. Mai important este faptul că aici, la Târgoviște, a editat prima serie a revistei literare *Armonia*, care s-a reluat de mai multe ori, de-a lungul anilor, inclusiv în vremurile recente.

Ion Alexandru Brătescu-Voinești (1869-1946) a fost apropiat de cercurile literare importante din București, de marile reviste literare și premiat pentru volume ca *Întineric și lumina*, *Din pragul Apusului* ș.a. Avocat, violonist, pictor și scriitor, pasionat pescar, și-a valorificat aceste preocupări în scrierile sale. Schițe și povestiri precum *Puiul*, *Privighetoarea*, *Niculăiță Minciună* au servit drept texte-suport în manualele școlare de limba și literatura română cam trei sferturi de secol. Casa și parcul Brătescu-Voinești, care în timpul vieții serveau ca loc de întâlnire la *jour fixe* pentru oamenii de cultură ai vremii, adăpostesc astăzi Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni, mai ales că alături se află clădirea în stil neoromânesc zidită pe fundația Casei Cantacuzino, clădire ce a adăpostit, până nu demult, Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești.

Răicu Ionescu-Rion (1872-1895), tânăr absolvent al Liceului din Bârlad și produs al Facultății de Litere din Iași, și-a găsit și el limanul la Târgoviște, în aceeași ipostază de profesor suplinitor, la catedra de română-latină, de la același Gimnaziu „Ienăchiță Văcărescu”, între anii 1893-1895, adică imediat după ce Al. Vlahuță a fost îndepărtat de la catedra respectivă. În anii de liceu colaborase de câteva ori la revista *Contemporanul*, a soților Ioan și Sofia Nădejde. Impregnat de ideile „revoluționare” propagate de gazeta Cercului socialist de la Iași, tânărul care organizase un astfel de cerc („Orientul”) și printre colegii săi de la liceu, a folosit șederea în Târgoviște pentru a traduce în română fragmente din scrierile lui Karl Marx și Friederich Engels. Opera lui originală (critică literară, proză, publicistică social-politică) a fost influențată de aceștia, ca și de Herbert Spencer, Charles Darwin, Auguste Comte sau de Constantin Dobrogeanu-Gherea, Garabet Ibrăileanu, Panait Mușoiu, Ioan și Sofia Nădejde. Singurul volum antum, *Scrieri Literare*, ..., 1895, a fost prefăcut de către Sofia Nădejde și postfațat de Cezar Vraja, alias G. Ibrăileanu.

Smaranda Gheorghiu, cunoscută sub numele de *Maica Smara* (1871-1944), s-a născut în numeroasa familie de dregători și cărturari târgovișteni Andronescu, înrudiți cu familia lui Gr. Alexandrescu. Scriitoare pentru copii, militantă feministă, publicistă activă (a fost primul atașat român de presă în Italia), era bună prietenă cu Veronica Micle și, prin aceasta, cu Mihai Eminescu. Acesta a și poreclit-o „Maica Smara”, pentru că, încă din tinerețe, harnica institutoare purta tot timpul o fustă neagră, lungă (dar și o ie tradițională, ca bluză). A funcționat o vreme ca inspector general în Ministerul Instrucției Publice, calitate în care a impus includerea în *curriculum-ul* școlilor primare gimnastica (inclusiv pentru fete, idee extrem de îndrăzneată în epoca respectivă), apoi ceea ce se numea „lucru manual”, precum și alte idei inovatoare, de tipul „Școala în aer liber”, „Excursia școlară” etc. Poeziile ei, *Vine, vine primăvara!* (pusă pe note de institutorul-compozitor Nicolae Saxu, dascălul pentru clasele mici al Regelui Mihai) a fost publicată în manualele de citire și manualele de muzică pentru școlile primare, timp de aproape un secol. A participat la numeroase congrese internaționale (de istorie, educație, cultură etc.), a cunoscut personalități ca Ernest Flammarion, celebrul editor francez, sau Henrik Ibsen, dramaturgul norvegian, și a scris pagini interesante de jurnal de călătorie¹¹.

Maria Cunțan (1862-1935) a scris poezie de aceeași factură romantică și patriotică, educativă și descriptivă ca și Maica Smara. Unele dintre versurile ei au fost puse pe note, devenind române și înrând, astfel, în circuitul popular, anonim și colectiv.

Ion C. Vissarion (1883-1951), scriitorul autodidact de la Costești de Titu, a fost prieten cu scriitorii de la *Facla*: Tudor Arghezi, Gala Galaction, N.D. Cocea ș.a. Notar și funcționar comunal de meserie, a fost preocupat de soarta sătenilor, participând cu aceștia la Răscoala din 1907, motiv pentru care a și fost înmormântat o vreme, alături de ei. Era preocupat de tehnică, încercând să creeze imposibilul: *un perpetuum mobile*. Se păstrează de la el schițele unor proiecte tehnice, precum și corespondența cu personalități ca Benjamin Franklin sau Thomas A. Edison. Au avut succes în epocă, fiind întâmpinate cu cronici elogioase și primind premii prestigioase, volumele de scrieri pentru adulți (cf. romanul *Răsculații*, culegerea *Florica și alte nuvele*, 1916, dar și pentru copii, precum *Ber-Căciulă*, 1920. Acestea din urmă au fost scrise mai ales pentru cei nouă copii ai săi – toți deveniți intelectuali cu studii superioare și cu rol important în știința și cultura națională, în învățământul românesc universitar și preuniversitar.

IX. Școala de la Târgoviște (1945-2010) este fenomenul cultural-literar cel mai frapant în peisajul spiritual al epocii postbelice din România. Un grup de elevi de la Liceul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște, din anii 1940-1947 (Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Alexandru George, Radu Petrescu), căruia i s-au alăturat ulterior prieteni și colegi de facultate din București – Petru Creția și Tudor Țopa – a trăit prin și pentru literatură în cea mai fertilă perioadă a devenirii lor intelectuale. Puternic influențați de marii scriitori români și străini, tinerii liceeni târgovișteni schimbau între ei cărți și reviste valoroase, participau la lungi dezbateri pe marginea acestora și scriau mici eseuri pe diverse teme, pe care și le citeau reciproc. Apoi au început să editeze ei înșiși, fiecare, câte o revistă-manuscris, la care colaborau cu toții și le schimbau, de asemenea, între ei. Au decis să nu publice oficial nici o carte până la vârsta maturității depline, adică pe la 40 de ani. Și-au ținut promisiunea și, cu puțin înainte de 1970, au început să apară primele cărți – „de sertar” sau (re)scrise de-a lungul anilor –, romane, nuvele, povestiri: Mircea Horia Simionescu, *Ingeniosul bine temperat. Dicționar onomastic* (1969); Radu Petrescu, *Matei Călinescu* (1970); Al. George, *Simple întâmplări cu sensul la urmă* (1970); Costache Olăreanu, *Vedere din balcon* (1971) ș.a. Scriitura lor – calofilă, ironică, autoreflexivă și nonconformistă – a impresionat puternic publicul cititor din acei ani. Astăzi, acești scriitori sunt considerați precursori ai postmodernismului românesc și toată lumea se întreabă cum a fost posibil ca în plin comunism să apară și să reziste o mișcare literară atât de bine încheagată, cu un program ideologic și estetic foarte coerent – și în niciun caz subordonat comandamentelor „realismului socialist”, impus de autoritățile vremii. În cultura română antebelică și interbelică au existat doar câteva grupuri literar-culturale: *Junimea*, *Literatorul*, *Sburătorul*, *Viața Românească*. Apoi, în perioada postbelică, au funcționat o vreme cele desființate brutal de sistemul opresiv: *Școala de la Sibiu* și *Grupul Rugului Aprins* (de la Mănăstirea Antim din București). Niciuna dintre aceste grupări nu a avut trăsăturile și impactul *Școlii de la Târgoviște* asupra literaturii române, în general. Astăzi, atât în Târgoviște, cât și în București, Iași etc., scriitorii încearcă să ducă mai departe tipul de gândire și de scriere al celor din epoca deja „clasicizată” (1946-1970-2010).

X. Am selectat aici doar o parte din mulțimea de nume care au dat strălucire vieții spirituale a unui loc ce pare luminat de harul divin al

creativității artistice, în ciuda aspectului general și a statutului provincial real. În tratatele de istorie locală sau istorie culturală, în monografii, în dicționarele de personalități și în enciclopediile semnate de autorități în materie, precum Gabriel Mihăescu, Eugen Fruchter, Victor Petrescu, George Coandă, Ioan N. Radu, Mihai Stan și, mai nou, Mihai Cimpoi, sunt prezentate sute de nume care au contribuit și contribuie la bogăția vieții culturale autentice de aici.

La Târgoviște există acum o Societate a Scriitorilor Târgovișteni, o filială (cea mai mare din România) a Societății Ziariștilor Profesioniști, cercuri și cenacluri literare, care scot reviste de profil foarte cunoscute în țară, precum *Litere* (redactori-fondatori: Mihai Stan, Tudor Cristea), *Pro Patria* (George Coandă); *Târgoviștea Literară* (Eusebiu și Minodora Platcu). Lansări de carte, seri de lectură, festivaluri și colocvii anuale marchează un climat literar efervescent și de bună calitate. Festivalul „Moștenirea Văcăreștilor” este cel mai longeviv concurs de literatură din România, organizându-se de 49 de ani, fără întrerupere. Au apărut nenumărate festivaluri noi, precum „Primăvara albastră de la Pucioasa”, „Constantin Virgil Bănescu” ș.a., care cumulează și ele destui ani de existență fertilă.

S-a vorbit mult despre învățământul târgoviștean. S-au remarcat pe plan național Școala slavonă de la Târgoviște (sec. al XVI-lea), Școala de artă bisericească, condusă de Constantin Zugravul (sec. al XVII-lea), Școala de tipografi, cu seriile întrerupte și reluate, evocate mai sus (sec. al XVI-lea – al XVIII-lea), Schola Graeca et Latina a erudiților Pantelimon Paisie Ligaridis și Iganție Petrizis (sec. al XVII-lea), Școala de la M-reștea Stelea, condusă de dascălii Rafail și Mitileneu (începutul sec. al XIX-lea), Școala particulară de limbă germană a lui I. Codru-Drăgușanu (sec. al XIX-lea), Școala publică a lui Mihalache Drăghiceanu (sec. al XIX-lea), Liceul Militar de la Dealu și Gimnaziul „I. Văcărescu” (sec. al XX-lea). De la acestea din urmă, profesorii au devenit, aproape fără excepție, universitari și academicieni, ceea ce s-a întâmplat, firesc, și cu mulți elevi: Elie Carafoli, Nicolae Bănescu, Gheorghe Zapan, Gheorghe Bobescu, Constantin Corduneanu, Octav Onicescu, Ștefan Ștefănescu, Titu Georgescu, Nicolae Ciorănescu, Petre Pandrea, Nicolae Cartoian, Romulus Vulcănescu, Gheorghe Guțu, Florea Fugariu, Radu Tudoran, Marin Sorescu și mulți alții. Regele Mihai a făcut aici liceul, în seria 1930-1934. De fapt, numai *Schola Graeca e (sic!) Latina* (1646-1651) avea un curriculum de nivel mediu-superior¹², prin raportare la epoca respectivă, desigur. Inițiativa antreprenorială de eliberare a unor diplome de avocați la Baroul târgoviștean de la sfârșitul

secolului al XIX-lea nu se baza și pe vreun suport instructiv atestat documentar și, oricum, faptele sunt târzii. Necunoscătorii extrapolează această informație, care are o sursă exclusiv beletristică, grefând-o pe realitatea din secolul al XVII-lea a școlii conduse de Ignatie Petritzis și Pantelimon Paisie Ligaridis, preluând-o inclusiv în istorii ale universității.

Adevărul este că universitatea actuală este o realizare recentă (1992), care nu a pornit de la structuri intermediare favorizante. Cu toate acestea, Universitatea „Valahia” Târgoviște a schimbat încă o dată fața orașului, mai pregnant, mai masiv, mai profund decât orice altă inițiativă culturală, privită în perspectiva istoriei.

XI. Pentru perioadele vechi, am putea spune că înflorirea literelor și a culturii, în general, s-a datorat statutului Târgoviștei de capitală a Țării Românești (1396-1714). Dar, din scurta și incompleta enumerare de mai sus rezultă că și în perioadele ulterioare, unele de adevărată decadere economică, de uitare și tristețe provincială, Târgoviștea și ținuturile dâmbovițene „au rezistat prin cultură”, cum se spune astăzi. Fără nici o explicație logică, dată de infrastructura care ar fi trebuit să stimuleze și să susțină viața spirituală, au apărut aici oaze de lumină, în cele mai neașteptate și mai întunecate perioade de istorie social-economică.

Am remarcat mai demult că la Târgoviște pare să existe un *genius loci*, care stimulează harul creator în artele Cuvântului. Este adevărat că mulți dintre cei care au devenit valori naționale și internaționale s-au afirmat pe deplin *după plecarea din Târgoviște*, luând cu ei în lume geniul înăscut. Dar tot atât de adevărat este că mulți promotori ai culturii s-au născut pe alte meleaguri și au început să producă valori spirituale *după ce s-au stabilit aici*. Încă din secolul al XIX-lea, Nicolae Bălcescu observa că nu a existat mare personalitate a culturii românești care să nu fi fost legată, într-un fel sau altul, de Târgoviște. Nicolae Iorga, referindu-se la epoca veche, considera Târgoviștea drept o „Florență valahă”, idee preluată, în timp, de Mircea Horia Simionescu și de mulți alții. Indiferent cum i s-ar spune, Târgoviștea generează valori – fără emfază și fără opreliști.

Note

1. Din familia cu trei generații de bărbați (Johannis/Hans Benkner bunicul, tatăl, fiul, care și-au transmis responsabilitățile de primar, senator, om de afaceri și lider al Reformei bisericești în Transilvania și care au avut numeroase implicații – colaterale, deseori – în istoria culturii românești.

2. Cf. P. Gh. Bârlea, „Despre așa-zisele traduceri ale Diaconului Coresi și despre rolul lor în făurirea limbii române literare”, în: Petre Gheorghe Bârlea, 2016, *Traduceri și traducători. Pagini din istoria culturii române*. Ediție îngrijită de Sorin Guia, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, pp. 157-176.

3. Deosebită de *Pravila cea Mică* sau *Pravila de la Govora*, 1640-1641. Ambele sunt datorate lui Matei Basarab.

4. Este vorba despre campania lui G. Bathory în Țara Românească, între 1600-1611.

5. Deoarece copilele manuscrise nu sunt semnate, paternitatea *Istoriei* ... a fost atribuită lui N. Milescu (de către B. P. Hasdeu) sau lui D. A. Panoneanu (de către N.A. Ursu)

6. Dintre urmașii Cantacuzinilor târgovișteni, merită menționați, Gh. Gr. Cantacuzino (1832-1913), politician, om de cultură, implicat în biografia lui M. Eminescu, George Matei Cantacuzino (1899-1960), arhitect, scriitor, om de vastă cultură, și Gh. Cantacuzino (1937-), istoricul cetăților medievale din Țara Românească, inclusiv al Târgoviștei.

7. Cf. P. Gh. Bârlea, „Udriște Năsturel – între slavonă, latină și română”, în: P. Gh. Bârlea, 2016, *Traduceri și traducători. Pagini din istoria culturii române*. Ediție îngrijită de Sorin Guia, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, pp. 177-193.

8. Cf. P. Gh. Bârlea, „Versiune și retroversiune în opera Elenei Văcărescu”, în: P. Gh. Bârlea, 2016, *Traduceri și traducători. Pagini din istoria culturii române*. Ediție îngrijită de Sorin Guia, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, pp. 327-348.

9. Cf. P. Gh. Bârlea, „Prefața « Gramaticii » lui Ion Heliade Rădulescu”, în: *Limbă și Literatură Română*, Societatea de Științe Filologice din România, București, VII, 3, 1981, pp. 19-22.

10. Cf. P. Gh. Bârlea, 1984, *Pe urmele lui Grigore Alexandrescu*, București: E.S.T.; P. Gh. Bârlea, 1998,

Grigore Alexandrescu – un clasic printre romantici, Târgoviște: Editura „Stolnicul Cantacuzino”.

11. Petre Gheorghe Bârlea, 1987, *O româncă spre Polul Nord. Pe urmele Smarandei Gheorghiu*, București: E.S.T.

12. Adaptat de P. Ligaridis după programa școlii iezuite „Sf. Atanasie” de la Roma, pe care o urmase el însuși, ca bursier selectat de savantul Leon Allatius, directorul Bibliotecii Vaticanului. Ligaridis a predat la școala din Târgoviște logica și retorica.

Prof. univ. dr. Petre Gheorghe Bârlea
Universitatea „Valahia” Târgoviște

TINERE CONDEIE

Persida, Ana și Simina

Nați, Ghiță, Iorgovan
Cin' v-a dat vieții în acel an?
De unde v-ați născut?
Pe voi cine v-a făcut?

Nu dintr-o femeie ați venit?
Nu din pieptul ei voi v-ați hrănit?
Așa ați fost învățați?
Să bateți femeia cu care vă măritați?

Măritați, nu însurați;
Sunteți doar muieri ce îmbrăcați
straie bărbătești, atât!
Bărbăția vă-i-egală cu un rât.

De ce ți-ai omorât pruncul nenăscut?
De ce-ai ucis-o ca p-un om nevrut?
De ce de ea te-ai lepădat,
când dragoste'ternă i-ai purtat?

Bine se mai zice în târg:
Unde-i minte-i și prostie în crâng!
Invers v-ar fi plăcut să vă atingă,
Cu biciuirea sufletul să vi-l stingă?

Dacă erau locurile schimbate
Voi ați să fiți mângâiate
sau să-și bată joc de voi
ca Petrică cu lupul de oi?

Nați, Ghiță, Iorgovan
Mi-ați spune că exagerez în van!
Dar ia spuneți voi încoace?
V-a plăcut ca tatăl să vi-o lovească dincoace?

A, nu? Păi voi de ce atunci
vă loviți nevasta ca romanii pe cruci
Dacă voi, ca prunci ce erați,
când vă era bruscă plângeați?

Dar nimeni nu-i mai rău
decât al Glanetașului hărău!
O vrei doar pentru pământ,
Dar ea nu-i un suflet pe Pământ?

Dragostea n-o poți forța, e drept,
Dar tu ai profitat-o, e nedrept;
Toți o vreți curată ante căsătorie,
dar voi v-ați păstrat în fecorie?

Multe drepturi voi mai vreți,
Dar obligații voi chiar n-aveți?
Vă iubește. Voi de ce o loviți?
Vă respectă. Voi de ce o înjosiți?

Se zice că în acele timpuri
bărbatul era *pater familias* pe vremuri...
El să dreagă, să miște, să facă,
Iar femeia în treburile ei să tacă...

Atunci de ce, tu, Ghiță,
Cu pretenții de ultima zarafiță,
Ți-ai jignit soția pentru neajutorul acordat,
Ea neavând voie să-ți dea vreun sfat?
Nați, Ghiță, Iorgovan
De erați femei de transilvan,
V-ar fi plăcut să zbierați,
Pentru îndurare voi să vă rugați?

Ați crezut că le-ați rănit,
Dar tot voi ați suferit!
Fără soții n-ați fi putut,
Fără mame n-ați fi avut un început!

Femeia poate și singură,
Ucenicia Domnului-i trăsură!
Dumnezeu nu-i femeie, nici bărbat
E doar Lumină de îndreptat...

Pământul, banii și trufia
au mai multe drepturi decât femeia?
Interesant...și după aia tot voi cârâiți,
că d-ale lor priviri sunteți mârâiți!

Și-a lăsat Mama, Fecioria, Tatăl
ca să se mărite cu un ă!...
Ba chiar să-i mai și pese dacă dispare
Și să-l mai și caute fără încordare!

Textele vechi românești au un tipar
pe care autorii îl susțin unitar:
De ce fiecare femeie singură sau văduvă
E mai puternică fără bărbat în măduvă?

Eliza Tureanschi

Studentă la Facultatea de Științe Politice,
Litere și Comunicare,
Universitatea „Valahia” din Târgoviște

Ziua Internațională a Cititului Împreună – World Read Aloud Day (4 februarie 2026)

Ziua Internațională a Poeziei - „Când planeta vorbește în versuri” (20 martie 2026)